

53

İbrahim
İbrahimli
Adsız

56

Nilufər Şıxlı
Sevgidən
heçliyə...

Aydın Tağıyev
nəsr

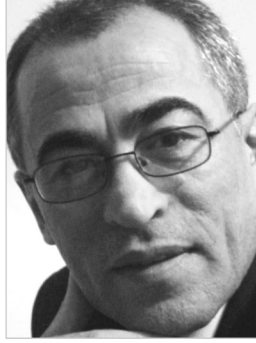
58

Babulla
şeir vaxtı

67

69

Nigar Vaqif
debüt

70

Əlabbas
nəsr

80

Qəribin şeirlərində
“qəriblik”

82

İnqilab İsaq
Böyükdən
Uşağa

84

Elşən Əzim
dərgidə kitab

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi və
«Ulduz» jurnalının kollektivi

Baş redaktor
Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti

Tərənə Vahid
(Baş redaktor müavini)
Həyat Şəmi
Elçin Mirzəbəyli
Xəyal Rza
Səhər
Xanəmir
Rəsmiyyə Sabir
Elxan Yürdoğlu
Nuranə Nur
Anar Amin
Elmar Vüqarlı
Sevinc Mürvətqızı
Qılman İman
Hafiz Hacıxanlı
Nisəbəyim
Fərid Hüseyn
Məshəti Musa
Elşən Əzim
Seyfəddin Altaylı
(Türkiyə)
Xaqani Qayıblı
(Estoniya)
Baloğlan Cəlil
(Başqırdıstan)
Saodat Muxammadova
(Özbəkistan)
Nilufər Şıxlı
(Rusiya)

Bədii redaktor
Ədalət Həsən

Şöbə redaktorları
Hicran Hüseynova
Vüsal Nuru

Ünvanı: Az-1000, Bakı,
Xaqani küçəsi, 25
ulduz_dergisi@mail.ru
dursul@mail.ru
www.ayb.az

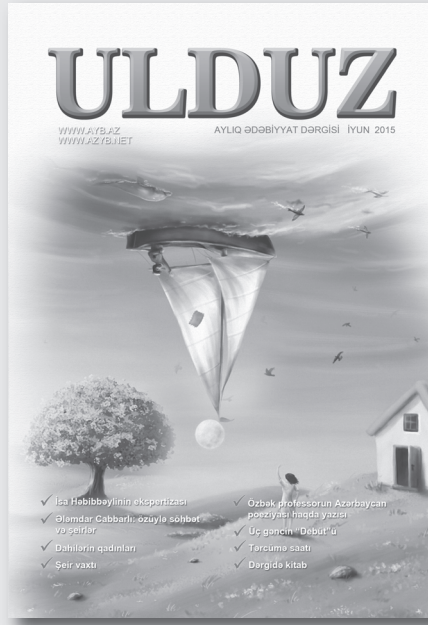
Telefon: 498-72-43

Çapa imzalanıb: 19.06.2015
«Ulduz» jurnalı
redaksiyasında yığılıb
səhifələnilib. «Təhsil Nəşriyyat-
Poliqrafiya» müəssisəsində
çap olunub.

Sifariş. № 60, Tiraj: 300
Qiyməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır
Şəhadətnamə № 238

Nömrənin eksperti:
Buludxan Xəlilov

«AZƏRMƏTBUATYAYIMI» AÇIQ SƏHMDAR CƏMİYYƏTİ

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «Mətbuatyayımı» şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

«QAYA» MƏTBUAT YAYIMI

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «QAYA» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

Jurnalın

1 aylıq abunə qiyməti – 2.00 man.

6 aylıq abunə qiyməti – 12.00 man.

Bakı şəhərində abunə yazılmaq istəyənlər:

440 – 27 – 85

440 – 39 – 83

440 – 46 – 94

564 – 63 – 45

598 – 35 – 22

456 – 67 – 13

564 – 48 – 96

nömrəli telefonlara zəng edə bilərlər.

ISSN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN

GENİŞ YARADICILIQ İMKANLARI VƏ TƏKAMÜL ZƏRURƏTİ

İsa Həbibbəyli

*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
vitse-prezidenti, Milli Məclisin deputatı,
akademik*

(“Ulduz”un may sayına baxış)

Azərbaycan ədəbi mətbuatında yarım əsrə yaxındır ki, gənclik nəşri kimi «Ulduz» jurnalı yeni yaradıcı nəslin ən davamlı və mötəbər ədəbiyyat kürsüsüdür. Ədəbi gəncliyin yaradıcılıq axtarışlarını, boy artımını, eksperimentlərini, üslub müxtəlifliklərini, uğurlarını və kəsirlərini, ədəbiyyatda yeni dalğanın qabarmalarını və çəkilmələrini «Ulduz» daha çox əks etdirir. Beləliklə, «Ulduz» daim Azərbaycanda yeni yaradıcı nəslin inkişafının həssas barometri funksiyasını yerinə yetirib. Bundan başqa, «Ulduz» jurnalı yarandığı vaxtdan indiyə kimi neçə-neçə istedad qol-qanad verib, böyük ədəbiyyat meydanına çıxarıb. Bu mənada Azərbaycan ədəbiyyatının müxtəlif tarixi mərhələlərində meydana çıxmış ulduzlarının ulduzudur «Ulduz». Son vaxtlarda «Ulduz» jurnalında gedən proseslər bu jurnalın inkişafında yeni bir dövrün başladığını göstərir. Hər şeydən əvvəl, «Ulduz» əsl mənada ədəbi gəncliyin jurnalı kimi daha çox görünür. İndi «Ulduz»da «Şaqqulu uşaqlardan» daha çox eksperimental gənclik çap olunur. Müasir ədəbi gəncliyə daha geniş meydan açmaq mənasında «Ulduz» jurnalındakı «Debüt», «Əsgər şeiri», «Tanış

olun» kimi daimi rubrikaların davam etdirilməsini yeni yaradıcı nəslə üzə çıxarmaq, ədəbiyyat meydanına gətirmək və möhkəmləndirmək üçün düşünülmüş addımlar kimi dəyərləndirmək lazımdır. May ayında hekayələri çıxan Səhər Əhmədi, Çinarə Nüsrətlini, Şəhriyyə Qəzənfərqızını, ədəbi mühitə, demək olar ki, «Ulduz» təqdim edir. Əsasən, şeirlər yazan Etibar Salmanov da ilk həyat hekayəsini oxucularla «Ulduz» vasitəsilə bölüşüb. Əvvəla, «Ulduz»un, əsasən, kiçik hekayə janrına üstünlük verdiyi müşahidə olunur. Hətta Lətifə Əliqızı da «Gözlük» novellasında həm də janrın tələbinə görə yığcam həcm daxilində mətləbi açmağı bacarıb. Bütövlükdə «Ulduz»un ədəbiyyatda kiçik hekayə ənənəsini dirçəltmək meylini qiymətləndirirəm. Kiçik hekayə yazmaq povest və ya roman yazmaqdan heç də asan iş deyildir. Lakin son vaxtlar ilk povestləri, hətta ilk romanları ilə ədəbiyyatda birinci addımlarını atanları görəndə təəccüblənməmək olmur. Ədəbiyyatda otuz il bundan qabaqki «hekayə axını»nı indiki mərhələdə «roman axını» əvəz edir. Nəzərə almaq lazımdır ki, kiçik hekayə nəsrə böyük janrların baş məşqidir. Fikrimcə, kiçik hekayə janrına üstünlük verməsi «Ul-

duz»un Azərbaycan ədəbiyyatında yeni dövrün gerçək böyük nəsrinin yaranmasına xidmətidir. «Ulduz»un cavan hekayəçilərinin, məsələn, Səhər Əhmədin «Özü ilə söhbəti»ndəki ədəbiyyat haqqında düşüncələri yeni nəsrin təmsilçilərinin böyük ədəbiyyatın vəzifələrini düşünərək, öyrənərək, yaşayaraq ədəbiyyata gəlməkdə olduğunu göstərir. Heç şübhəsiz, ədəbiyyata istedadın işığında həyatdan gəlmək, təbii olaraq sənətə qədəm qoymaq vacib şərtidir. Ədəbiyyat nəzəriyyəsinə əzbər bilməklə əsl şair və ya yazıçı olmaq mümkün deyildir. Ancaq ustad Füzuli demişkən, «elmsiz şeir bünövrəsiz divar kimidir». Bu müdrik kəlam ədəbiyyatın bütün növlərinə və janrlarına eynilə aiddir. Doğrudur, Səhər Əhmədin «Ədəbiyyat vətən deyil ki, uğrunda ölmək gərəksün. Söz də torpaq deyildir ki, 3-5 sot götürüb üstündə ev tikəsən» – kimi sözləri nəzəriyyədən çox, gənc qələm sahibinin öz düşüncəsindən doğan fikirlərdir. Lakin bu mühakimələrdə ədəbiyyatı həm də elmi cəhətdən qavramaq cəhdləri də görünür. Və yaradıcı gənclik mütaliyəyə, öyrənməyə xüsusi diqqət yetirməsə, yalnız istedadın gücü ilə tam qələbə çətin ki, mümkün olsun.

Poeziya baxımından da «Ulduz»un may sayı cəlbedicidir. Xəyalə Sevilin, Seymur Sunun, Tural Balabəylinin, Rauf Qərib Alagözün, Ehtiram İlhamın şeirləri «Ulduz»un yaz sayında tumurcuq kimi açılır. «Ulduz»un may şeirləri poetik forma baxımından yeni, maraqlı, düşündürücü və bir çox hallarda bənzərsizdir. Səhər Əhmədin «Həyat simfoniyası» hekayəsindəki müasir inkişafın fonunda insan ümidlərinin təqdimi yeni ədəbi nəslin bu yolda olacağına ümidi artırır. Bu baxımdan Rauf Qərib Alagözün «Canım qurban bu torpağa» şeirindəki «Elin layiqdirmi tapdağa, oğul» misrası üstündə köklənmiş notlar bir qədər nəsihət tonunda olsa da, mərdanə misralardır. Ehtiram İlhamın müəyyən dərəcədə postmodernist görünən şeirlərində «Sonuncu sözümü birinci dedim, birinci sözümü sonuncu

kimi» - uğurlu misraları yetkin poeziyadan xəbər verir. Lakin gəncliyin poeziyasındakı ağrı, acı, göz yaş, dərd, «kədərin kölgəsində» kimi qüssəli notların, «tavanı çökmüş evdi gözüm» kimi dekadans mənalandırmalarının, «bir dəvəsiz, atsız dərd» düşüncəsinin ağırlıq təşkil etməsi narahatlıq doğuran haldır. İndi elə vaxtda yaşamırıq ki, bizdən yalnız «nikbin poeziya» tələb etsinlər. Yox! Lakin, eyni zamanda yazıçını mütləq bədbinlikdən bəhs etməyə məcbur etmək şərti də qoyulmayıb. Reallıq belə olduğu halda ədəbiyyatda, xüsusən gənc nəslə dinamik şəkildə inkişaf edən müasir həyatın, milli-mənəvi dirçəlişin doğurduğu nikbin notların poetik ifadəsinin az olmasına ciddi bir ictimai səbəb görmürəm. Ədəbi gənclik «kədərin kölgəsində» mən-gənəsindən çıxıb, həyatın axarında «gəlimli-gedimli» dünyanın hər üzünü dərk etməklə, müasir gerçəkliyin mahiyyətinə varmaqla və irəliyə baxmağı, hətta ədəbiyyat «dilində» gələcəyə işıq salmağı bacarmaqla yazdığı böyük əsərlər yarada bilər. Keçən əsrin 90-cı illərində bir sistemin dağılmasının və yenisinin yaradılmasının məsuliyyətli çətinliklərinin doğurduğu dekadans meyillər artıq arxada qalmışdır. Ona görə də ədəbi gəncliyin hələ də dekadans ruhda köklənməsi çağdaş zamanla müqayisədə geridə qalmaq kimi görünür. Böyük ədəbiyyat isə bədii lövhələr və surətlər vasitəsilə həyatı əks etdirməli, necə deyərlər, tipik şəraiti açıb göstərməli, zamanın obrazlarını yaratmalı, ümumiləşdirmələr aparmağı bacarmalıdır. Səmimiyyətlə demək istəyirəm ki, «Ulduz»un may sayındakı şeirlərdə (elə hekayələrdə də!) bu meyillərin qüvvətləndirilməsinə ehtiyac hiss olunur. Və yazıları təqdim olunan gənc yaradıcı qüvvələrin nəzərəçarpan istedadı zəruri olan təkamül prosesinə təkən verə bilər. Düşünməyə dəyər!

Bundan başqa, «Ulduz»un may sayındakı dizayn və tərtibatda qara rənglərdən bir qədər çox istifadə olunmasını da münasib hesab etmirəm. «Ulduz» jurnalı, may sayı, yaz çağı,

gənclik və qara rəng – bir-biri ilə uyuşmayan baxışlardır. Doğrudur, «Ulduz» ağ-qara rəngdə çıxan jurnaldır. Lakin yenə də qara rəngləri azaltmaq, işığı qabartmaq mümkündür. Həm müasir fotoqrafiyanın, həm də qrafikanın indi geniş imkanları vardır. «Tərcümə saatı» rubrikasında ilk Nobel mükafatçılarından biri olmuş, tanınmış Avstriya yazıçısı Peter Rozeq-qerin «Ata sözü naminə» hekayəsindəki zəngin həyat materialı və mövzunun uğurlu bədii həlli üçün «dəyişmə» prosesinin diqqət mərkəzinə çevrilməsi «Ulduz»çuların yol, rəng və ovqat seçiminə işıq sala bilər.

Son vaxtların dramaturji əsərlər qıtlığı dövründə bu janrdə ardıcılıq göstərən Firuz Mustafanın «Marian çökəkliyi» pyesinin oxuculara çatdırılması faydalı addımdır. Fikrimcə, "Ulduz"un cəmi 13 səhifəsində yerləşən, Qarapencəkli kişi, Ağpencəkli kişi kimi iki obrazın dialoqu üstündə qurulan, əsas hissələri «Meşədə», «Tala» adlı hekayə başlıqları ilə təqdim olunan pyes müasir lezedramanın yaxşı bir nümunəsidir. Ramilə Qurbanlının «Balacalar üçün ədəbiyyatın böyük problemləri» polemikasında ədəbiyyatımız üçün aktual olan məsələnin qoyuluşu, təhlili, həlli yollarına dair təkliflər də sadə və aydındır. Bura həm də onu əlavə etmək istəyirik ki, son onilliklərdə uşaqlar və gənclər üçün ölkə miqyasında diqqəti cəlb edən pyeslərin meydana çıxması da dərin təəssüf doğurur. Bütövlükdə ədəbi mətbuatımız, o cümlədən də «Ulduz» bu işə marağı artırmaq istiqamətində nə iş görmüş olsa, böyük ədəbiyyata da, cəmiyyətə də fayda vermiş olar. Mübariz Örenin «Balıq gülüşü» nəsrin və publisistikanın qovşağında olan oxunaqlı bədii material kimi diqqəti cəlb edir. Məti Osmanoglundun «Vaqif Bəhmənli ilə görüşdən antireportaj» məqaləsi də yeni tipli təqdimatdır. Fikrimcə, «yeni tipli reportaj» janrında yazılmış bu məqalədə böyük ədəbiyyatda özünü isbat etmiş obrazlı duyğular şairi Vaqif Bəhmənli poeziyasının şeirimizin gənc nəslinə çatdırılması bir növ düşündürmək,

nümunə göstərmək mənasında da əhəmiyyətlidir. Filologiya üzrə elmlər doktoru, professor Buludxan Xəlilovun Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadəyə həsr etdiyi məqaləsində də «Yubiley sözü»ndən çox, gəncliyin inkişafı üçün örnək ola biləcək məsələlərin diqqət mərkəzinə çəkilməsi «Ulduz»un missiyasını ifadə edir. Və «Rumi və Emerson: Qərb dünyası ilə islam dünyası arasında körpü» məqaləsi də «Ulduz»un təkə sənət yox, həm də dünyagörüşlü həyata məktəbi keçmək baxımından əhəmiyyətlidir. Fikrimcə, bu xətt bir qədər də populyar şəkildə davam etdirilsə, yeni nəsillər üçün faydalı olar.

«Ulduz»un hər sayında yeni bir gənc rəssamı təqdim olunması təqdirəlayiqdir. May sayındakı Ülvyyə Mahmudovanın rəsmlərindən ibarət kollaj işıqlı rəngləri ilə jurnala bahar ovqatı gətirə bilər.

«Ulduz» jurnalı Azərbaycan ədəbiyyatının təbliği istiqamətində faydalı bir missiyanı da yerinə yetirir. Jurnal hər sayı ilə birlikdə redaksiyaya müəlliflər tərəfindən təqdim olunmuş kitabları abunəçilərə və kitabxanalara göndərir, satışa çıxarır. İndiki halda bu, ədəbiyyatın təbliğinə əhəmiyyətli xidmətdir. «Ulduz»un may sayı ilə birlikdə aldığı Novruz Nəcəfoğlundun «Bir mən oyaqdım» hekayələr kitabı ilə ətraflı tanışlıq dövrü mətbuatda ara-sıra bədii və publisist yazılarını oxuduğum bu istedadlı qələm sahibinin artıq yetkin bir yazıçı olması qənaətini möhkəmləndirdi. Dərin həyatı məzmun, təbii bir səmimiyyət və obrazların bənzərsiz zəngin mənəviyyat dünyası ilə yanaşı, həm də müdrik, düşüncəli, dünyagörüşlü olması onun hekayələrini səciyyəli edir. Bu mənada Novruz Nəcəfoğlundun Nəsirəddin Tusidən, İbn Xəldundan, Məhəmməd Füzulidən misallar, nümunələr gətirməsi də təsadüfi olmayıb, hekayələrində müşahidə olunan düşüncə və baxış səviyyəsini daha da qüvvətləndirməyə xidmət edir. Həm də Novruz Nəcəfoğlundun «Bir mən oyaqdım» hekayələr kitabını geniş

Bu sayımızda

3

Elxan Zal
May tezisləri

30

Ramile Qurbanlı
polemika

5

Səhər
özüylə söhbəti və
hekayəsi

34

Buludxan Xəlilov
tribuna

10

Xəyalə Sevil
şeir vaxtı

39

Kamran Nəzirli
iki hekayə

Vaqif Bəhmənli ilə
görüşdən antireportaj

12

Hafız Hacıxanlı
şeir vaxtı

15

tərcümə saati

17

Zərifə Əliqızı
nəsr

20

Seymur SU,
Çınarə Nüsrətli,
Etibar Salmanov
debüt

24.26.48

41

Tural Balabəyli
esgər şeiri

42

Elmar Vüqarlı
Rumi və Emerson

ictimaiyyətə təqdim etməsi «Ulduz»un ədəbiyyatın bu janrına davamlı münasibətini tamamlayır. Eyni zamanda, Elçin İskəndərzadənin şeirlərinin elektron versiyasının kompakt disk şəklində may sayının əlavəsi olaraq ünvanlara çatdırılması «Ulduz»un

müasir informasiya cəmiyyətinin ədəbiyyat mühitinin inkişaf etdirilməsinə də diqqətinin, meylinin ifadəsi kimi maraqlı doğurur.

Bütövlükdə «Ulduz» jurnalı ədəbi gəncliyin müasir mərhələdəki real yaradıcılıq imkanlarını güzgüdə olduğu kimi aydın surətdə göstərmək

52Firuz Mustafa
pyes**66**Şəhriyyə
Qəzənfərqızı
hekayə**76**İranlı Muhacirlər
Ədəbi Birliyi**69**Rauf Qərib
şeyrlər**79**Ehtiram İlham
şeyr vaxtıBilal Alarlı
şeyr vaxtı**71****72**taniş olun:
Şəfa Vəli**80**Mübariz Ören
dərgidə kitab

vəzifəsini yerinə yetirir, yeni istedadlara böyük meydan açır. Jurnalın poliqrافیya səviyyəsi də yaxşı mənada dəyişib. Fikrimcə, artıq müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatının yeni istedadlı ədəbi nəslin mövcudluğu faktını meydana

qoyması «Ulduz»un uğuru sayıla bilər. Ancaq yeni ədəbi nəslin daha böyük inkişaf etməsi üçün istiqamətləndirilməsinə və yetkinləşdirilməsinə də ehtiyac vardır. Bu işə təkə «Ulduz»un yox, hamımızın borcudur.

Ələmdar CABBARLI

özüylə söhbəti...

Əslində, mən həmişə özümlə söhbət edirəm... Səhərdən axşama, axşamdan səhərə. Axşam, səhər. Evdən işə, işdən evə. Evdə, işdə...

Mənə elə gəlir ki, ən yaxşı həmsöhbətim elə özüməm. Mənim söhbətim özümlə tutur. Özümə ürək qızdırıram. Özümə elə sözlər deyirəm ki, bəlkə də, biri bir qanlıqdı. Hələ o bir dəfə də bir sirrimi açmayıb, bir dəfə də məni satmayıb, məni ələ verməyib...

İnsanın ən səmimi, ən təmiz söhbəti özüylə olan söhbətidir. Çünki bu söhbətdə yalan yoxdur, ütülü cümlələr yoxdur, yaltaqlıq yoxdur, heç qorxaqlıq da yoxdur. Görəsən, bu sözü desəm, mənə nə deyəcəklər, hissi də yoxdur. Bəlkə elə bir dövr gələcək ki, insan özüylə etdiyi söhbəti hamı ilə edə biləcək. Yəqin ideal cəmiyyət də elə o cəmiyyətdir ki, özünə dediklərini hər kəsə deyə biləsən...

Özünlə söhbət həm də Allahla söhbətdir. Çünki özünə dediklərini onsuz da Allah eşidir, Ondan heç nəyi gizlədə bilmirsən və özünə dediklərini Allah səndən də əvvəl bilir. Axı hər şeyi – olanları və olacaqları, deyilənləri və deyiləcəkləri ən yaxşı görən və bilən Odur.

Mənim şeirlərim də özümlə söhbətimdir. 6 yaşımdan eləyirik bu söhbəti. Bəzilərini el arasına çıxarmışıq, bəzilərini kitaba, mətbuata çıxarmışıq. Sandığımız da doludur. Amma hələ axırını bir tərəfə çıxarmamışıq bu söhbətin. Əşşi, nə isə, söhbət uzundur...

...və şeirləri

QƏZAN MÜBARƏK, DİLQƏM

Bu da qəzadı, qədərdir
Qəzan mübarək, Dilqəm.
Sən hamımızdan tərərli çıxdın –
yurduna getməkdən ötrü
ATƏT-dən, BMT-dən icazə almadın
əvəzində ağır cəza aldın,
cəzan mübarək, Dilqəm.

Sən də bizim kimi şair ola bilərdin,
aşıq ola bilərdin,
yalandan Vətənə aşiq ola bilərdin.
Sən də bizim kimi
“qoy Kəlbəcəri özgəsi alsın” deyib
hər şeyin hazırımına nazir ola bilərdin,
tacir ola bilərdin...
Sən başqa yol seçdin, Dilqəm...

Mən bu isti Ramazan günlərində
kondisionerli otaqda oruc tuturam –
sən Kəlbəcərdə bulaq suyu içirsən.
mən gündə 5 dəfə üzümü Kəbəyə tuturam –
sən ildə bir dəfə Kəlbəcəyə üz tutursan
əsl mömin sənsən –
ibadətin mübarək, Dilqəm.
Bilə-bilə ölümə getdin,
gülə-gülə ölümə getdin –
Şəhadətin mübarək, Dilqəm.

Biz də burda oturub
Şeir yazırıq, Dilqəm.
Sözdə Vətəni almağa
Hər gün hazırıq, Dilqəm...

Bu Vətən sənə çiyinlərinədədi,
sən bu Vətənə dirəksən, Dilqəm.
Yalınçıqlar burda yenə öz işindədi –
sənsə əsirlikdə olan
Bamsı Beyrəksən, Dilqəm.

Səni təkcə insanlar ağlamır, qardaş –

Dəlidağ, Murov haray çəkir,
Şaplar kəndində bənövşələr saçın yolur,
nərgizlər yaxasın cırır,
Tərtər qan axıdır su yerinə...
Qoç Koroğlu nərə çəkib –
Tutulubdu bir Eyvazım əldədi – deyir;
Yurdu Dilqəm kimi sevrələr,
Sizin sevginiz dildədi – deyir...

İnsanlar səni unutmayacaq, qardaş
Hamı Bakıda, Gəncədə oturub qəm çəkəcək,
Bəs gələn ilin iyulunda
Kəlbəcəri bizə kim çəkəcək?!
Bu gedişinlə hamımıza anlatdın ki,
Kəlbəcəri almaq üçün
aşırıq olmaq lazım deyil,
ozan olmaq lazım deyil,
mənim kimi şair olmaq,
yazan olmaq lazım deyil.
Yaltaq olmaq lazım deyil,
qorxaq olmaq lazım deyil,
hər nağıla inanan axmaq olmaq lazım deyil!
Kəlbəcəri almaq üçün –
Dilqəm olmaq yetərmiş!!!

SƏNSİZ ÜŞÜDÜM, KƏLBƏCƏR

Hara getdim, gözlərimdə
Səni daşdım, Kəlbəcər.
Dərdindən tamam qocaldım,
Oldum yaşydın, Kəlbəcər.

Gəlmədim – məni dara çək,
Adımı üzüqara çək.
Orda elə bir nərə çək –
Burda eşidim, Kəlbəcər.

Nə bir dərdindən halıyam,
Nə dərdindən aralıyam...
Arsız aşırıq misalıyam –
Elsiz yaşadım, Kəlbəcər...

Bəxtimiz dərd hörgüsündə,
Gözümüz vəd mürğüsündə...
Bakının bu bürküsündə
Sənsiz üşüdüm, Kəlbəcər.

GİLEY

Sənnən qurtarmışam, dünya,
Heç nəyin gəlmir eynimə.
Səndən əl çəkməkdən başqa
Bir fikir batmır beynimə.

Elə yanımdan keçmişən,
Nə saymışan, nə seçmişən.
Qəmindən libas biçmişən
Mənim bu yalın əynimə.

Ha özünü qızıla tut,
İlkin beşik...
sonun tabut...
Dünya, məni bir yolluq ud,
Məni bir belə çeynəmə.

Bağrımı köz üstə qoydum,
Ömrümü söz üstə qoydum.
Dərd verdin – göz üstə qoydum,
Niyə çıxartdın çiynimə?..

ARZU

Ölüm də özünə yem gəzir hər gün –
Ölüm də istəyir
yavan olmasın.
Dünyada hər nə var,
cavan olsa da –
Allah...
qəbiristanlıq cavan olmasın.

ATƏŞKƏS DÖVRÜNÜN ƏSGƏRİ

Atəşkəs dövrünün
əsgəri olmaq
yazıldı alnıma –
Nə qazi olmaq
şansım var,
Nə şəhid olmaq
xoşbəxtliyim...
Elini, obasını
itirmiş biri üçün
atəşkəs dövrünün əsgəri olmaqdan
böyük dərd yoxdur,
qardaşım.

ALLAHIN ALTINDAN QAÇAN BƏNDƏLƏR...

*Zəlzələ olanda insanlar hərə bir tərəfə
qaçırdı; sanki Allahın altından
qaçacaqlarmış kimi...*

Bilmir ki,
günahı başına uçur,
Yuvası başına uçan bəndələr.
Dünən bu əllərlə şər iş tuturdu
Tanrıya əlini açan bəndələr.

Düşmüşdü çətinə, dara qaçırdı,
Baxmırdı dövlətə, vara, qaçırdı.
Özü də bilmirdi hara qaçırdı
Allahın altından qaçan bəndələr.

Bilmir əməlinin badına düşüb,
Yaşı da qurunun oduna düşüb.
Gör Allah nə zaman yadına düşüb –
Gör şükür eyləyir haçan bəndələr.

ATA, QƏBİRİSTANLIQ YAMAN BÖYÜYÜB

Ata, qəbiristanlıq yaman böyüyüb,
Səni dəfn edəndə beş-on məzardı.
Ölüm sudan ucuz, amma məzarın
Üstündə növbədi, giley-güzardı.

Vallah, qayğılarım başımdan aşıb,
Sınıq ürəyimi dur bağla görək.
Ata, qəbiristanlıq yaman sıxlaşıb,
Yanında yerimi bərk saxla görək.

Sevincdən qismətim o qədər kəm ki,
Kədər çalışır ki, qəsdimdə olsun.
Qəbrinin səmtində ev tikmişəm ki,
Qoy gözün hər zaman üstümdə olsun.

Ata, qəbiristanlıq yaman böyüyüb,
Yaman çoxalıblar, qoşun olublar.
Allah behişt versin – kənd qonşuların
Gəlib şəhərdə də qonşun olublar.

Ruhuna yazmışam bu sətirləri,
Bir az ağı olsun, şeir olsun bir az.
Bir az da ağlayım qəlbim boşalsın,
Qoy təzə dərdlərə yer olsun bir az.

Mübariz CƏFƏRLİ

FIRLANMA

hekayə

Gecə yarıdan xeyli keçmiş elə bil onu silkələyib oyatdılar, qəfilcə yuxudan ayılıb qırpquru dodaqlarını nəmi çəkilməmiş diliylə yaladı. Ağzı zəhər dadırdı, şam vaxtı içdiklərinin altını, yəqin, hələ neçə gün çəkəcəkdi. Amma ehmalca ayağa qalxanda baş-beyni sakit, bədəni də yüpyüngüldü, bircə susuzluq əhədini kəsmişdi. Deyəsən, elə onu yangı oyatmışdı, intəhası soyuducudakı “Badamlı”nı tələm-tələsik başına çəkib çənəsindən boyun-boğazına axan suyu ovcu ilə siləndə yuxusu qaçdı və pilləkəni enib artırımdan həyətə düşdü. İt zingildəsə də, yiyəsini tanıyıb quyruğunu buladı. O, aya, ulduzlara baxa-baxa bir xeyli gəzişib tut ağacının altındakı kətildə oturdu, qolunu rəngi getmiş stola dayayıb alnını ovuşdurdu. Başının üstündəki ay bədirlənmişdi, eləcə göyün üzündə dayanıb durmuşdu, sanki o da boş-boşuna gəzişməkdən bezikib əyləşmişdi. Ayın ləkəsi yepyekə və apaydındı, hamını yuxuya verəndən sonra öz eybini qabarıq göstərməkdən çəkinmirdi...

“Qoy camaat görsün ki, mən kiməm, evimə kimlər gəlib...” Hardansa motor uğultusu eşidilirdi, ya da qulağı səsdəydi. Stoldakı siqaret qutusundan birini götürüb alışdırdı (bahalı siqaret, qonaqlar yaddan çıxarmışdı). Əgər yer doğrudan-doğruya fırlanırsa, bax, bu tut ağacı

niyə tərənmir, hə? Bilirəm, mən də azdan-coxdan oxumuşam, di gəl, inanmıram. Göstərin mənə yerin fırlanmağın, deyim atanıza min rəhmət. Necə olur ki, suyun axmağın, günün çıxmağın görürəm, lap belə ayı, ulduzları görürəm, bunu görmürəm?.. Kəmsavadamsa, heç nə qanmaram axı. Mən özüm də yernən bir yerdə hərlənirəm? Day bu qəliz söhbət oldu. Mənim başıma at təpib?.. O ki qaldı o yeri qaldırmaq istəyinin məsələsinə, mənim bunnan xəbərim yoxdu, kitablarda-zadda da oxumamışam. Ancaq ovcumun içi kimi bilirəm, o Arximeddi, nədi, çox varlı-hallı, arxalı adam olub. Arxalı köpək qurd basar. Adəm övladı qudurğan olub həmişə, elə bilib dünya durduqca yaşayacaq, Allaha dua eləyib ki, ruzunu əsirgəmə, mala-pula əli yetəndəsə başlayıb tanrısına təpik atmağa. Beş-on ilin söhbətidi, getmişdim qardaşımgilə, qardaşımın da çəpər qonşusu çox harındı, pula pul demirdi, həyətində cürbəcür heyvanlar saxlayırdı, hovuzunda nadir balıqlar üzürdü. Qardaşım oğlu - onda dəstək uşaqdı, indi iki qızı var - çəpərin bəri tayından heyvanları göstərib soruşdu ki, ay əmi, adam da çaqqal saxlayar? Mənim əvəzimə rəhmətlik dədəm - ölənləriniz behiştlik - saqqalını tumarlaya-tumarlaya qımışdı ki, adam quduranda canavar da saxlayar. İndi deyirsiz yerin

fırlanmağın ona görə hiss eləmir ki, hamımız fırlanırıq. Yaxşı, mən razı. Bəs Arximedın - yox, yox, adı mənimkinə oxşayıb-eləmir, qohum-zad da döyülük, Allah göstərməsin, biz yeri qaldırmaq fikrinə düşək, bəndə nəkarədi Tanrının altı gündə yaratdığı yerindən oynatmağa çalışsa? - sərsəmləməsinə nə sözlünüz? Burası var ki, o deyib - bəlkə də kefli-zad imiş - dediyin ki, eləməyib, yaxud eləməyə qüdrəti çatmayıb... Yekə-yekə danışmaq xislətimizdədi. Day bu boyda yox də...

Günorta sizi çoban Baratın yanına aparanda gözləriniz bərələ qaldı. Barat ağzın açmamış saqqallı - rəssamdı, deyəsən - heyrətləndi. "Bu adamın bu dünyaya dəxli yoxdu, nə dününə işi var, nə sabahla alış-verişi. Olsa-olsa feilin yalnız bir halı, indiki zaman beləsinə aididi". Səhviniz var, çoban Baratın fitnə-fellə bınadan arası olmayıb. Yazığın-fağırın biridi. Görünür, adamları tanımaqdan ötrü bir eşşək yükü kitab oxumaq azdı. Yarım vedrə suyu başınızın üstündə hərləməklə mənə yerin fırlanmağın sübut eləyə bilərsiz (Su yerə tökülmürsə, deməli, yer fırlanır. İnanan daşa dönsün!). İntəhası yüz oxumuş yığışib çoban Barata fitnəkar deməklə məni çaşdırma bilməz. Öz savadsız

başım - hərçənd mən də özümə görə çox kitablardan haliyəm - qanıram ki, adi kəndçi, torpaq, bel adamını heç bir kitab-dəftər yazısıyla öyrənmək olmaz. Baxmayın ki, əsl möcüzədi sizin tək böyük adamların bizim evə düşməyi, ancaq xətrinizə dəysədə, dəyməsədə, kor-kor, gör-gördü. Elə şeylər var ki, ömründə bir sətir qıraət eləməyənlər sizdən yaxşı başa düşür. Peyğəmbərimiz özü də oxumaq bilmirdi, di gəl Tanrının kəramətindən ən yüksək mərtəbəyə yüksəldi, yəni əsas çox oxumaq döyül, ürəkdi, təmizlikdi, düzlükdü. Yoxsa vəzifənlə qürrələnilib süfrə başında qaşığı, çəngəli bilə-bilə yerə atmaq kişiyyə yaraşmaz. Nədi-nədi əyilib döşəməyə saldıqlarını götürənə: "sağ ol" - deyə-deyə gözlərini naməhrəm yerə dikəsən.

Qonaq bir gün qızıldı...

İkinci gün gümüşdü...

Üçüncü gün sürüşdü...

Xülasə, yəqin, rəhmətlik Arximed yeri qaldırmayıb, qaldırıydı da, bəd olmazdı, bir şərtlə ki, qaldırdığını çırpaydı çəngəl-bıçağı qəsdən yerə atan saqqallının kəlləsinə...

Ulucay AKİF

* * *

Bu şəhər gözəldi sevə bilənə,
 Çox da qınamayın siz bu şəhəri.
 Çörəklə gəlirsə evə dilənən,
 Ümidlə gözləmək olar səhəri.
 Küsməyin Bakıdan, nə də Xəzərdən.
 Küsməyin nə tez-tez, nə də ki, hərdən.
 Qaçmaq olmur onsuz dərdən, kədərdən,
 Qaçma bilsə, qaçar özü şəhərin.
 Düşünün bir, bizdən başqa kimi var,
 Bu yazıq şəhərin, dərdli Xəzərin?
 Bizə görə əsir xəzri, gilavar,
 Bakı hər gün bizə görə bəzənir.

* * *

Külək bütün insanları narahat edərkən
 Təkcə mən xoşbəxt idim, deyəsən,
 Sən qollarımda üşüyürdün külək əsərkən
 Və mən küləyi ilk dəfə sevmişdim
 Səni mənə sığındırdığına görə.
 Deyinirdin yol boyu,
 Addımların da sürətlənmişdi,
 Dağılmış saçlarını səliqəyə salmağa
 çalışarkən
 Arabir gülürdün əsəbdən.
 Küləyə nifrət etdiyini deyirdin,
 Amma mən artıq küləyə də aşıq idim -
 Səbəb sən.
 Bütün bədənimi üşüdən külək
 Sağ çiynimin istiliyinə uduzurdu.
 Nə gözəl yaraşdırmışdı səni sağ çiynimə
 Bir Bakı payızında həmin o mehriban külək.

* * *

Süsənli, sünbüllü gül qoxusuyla,
 Oxumaq eşqiylə, elm arzusuyla,
 Yarımcıq bölünmüş o yuxusuyla
 Bir payız səhəri gəldi Bakıya.
 Sevinci boluydu, çoxuydu həvəs,
 Həyəcan doluydu, kəsilməmiş nəfəs,
 Bilirdi gəlməyib Bakıya əbəs,
 Oxumaq adıyla gəldi Bakıya.
 Amma bilmirdi ki, bura kənd deyil,
 Üzünə hər gülən ona bənd deyil,
 Acıdı, zəhərdi, bura qənd deyil,
 Çox heyif, çox nahaq gəldi Bakıya.
 Sünbül hörükləri açdı kənd qızı,
 Yaxa düyməsini açdı kənd qızı,
 Elə bil özündən qaçdı kənd qızı,
 Axı niyə gəldi o qız Bakıya?

* * *

Bir qatar qayıda uşaqlığına,
 Cibində biletin minib gedəsən.
 Keçələr hər şeyi uşaqlığına,
 Bütün səhvlərini silib gedəsən.
 Qatardan düşsən çəmənliklərə,
 Çevrilib on yaşlı uşaq olasan.
 Ətrafın yamyaşıl çəmənlik, dərə.
 Bütün qayğılardan uzaq olasan.
 Tək dərdim oyuncaq araba ola.
 Bircə saqqıza da başım aldana.
 Görüm bu dünyanı xaraba qala!
 Verdiyi hər şeyi aldı əlimdən!

“Dahilərin Qadınları” PƏRVİNİN təqdimatında

*İztirabdan qorxan
sevindən də qorxur...*

LU Salome

LU – Pis qız...

Allah qadını ilk gündən şeytanla “əlbir” yaratdı...

«...və şeytan qadına dedi: yox, ölməyəcəksiz, amma Allah bilir ki, o meyvədən yediyiniz gün gözləriniz açılacaq, Allah kimi xeyiri, şəri tanıyacaqsız...

... Əvvəlcə o qadağan olunmuş meyvəni qadın daddı, sonra kişi... İndiyə kimi təbii görünən çılpaqlıqlarından utanmağa başladılar...»

Bibliyadan gətirdiyim bu fikirlərdə qadın xarakterinin bəzi çalarlarının təməli, başlanğıcı görünür; şeytana uymaq, marağına güc gələ bilməmək, qaydalara tabe olmamaq və ən əsası Allahlıq iddiası. Bütün bunlar qadını şər hesab etməyə əsas verir. Amma qərribə bir paradoks da var: qadını Qadın edən elə bu şərdir. Görünür bütün cazibə də bundadır.

Müxtəlif məşhur kişilərin həyatlarında rol oynayan xanımların bioqrafiyalarına nəzər saldıqca, bunlar haqda bir az dərin düşündükcə məhz şərin varlığını, təsirini apaydın görmək olur. “Hamar, düzgün, səliqəli” qadın sevgi doğura bilməz. Lap hansısa hissləri oyatsa belə, bu duyğuların ömrü uzun olmaz. Belə qadını sevmək düpbədüz yolla getmək kimidi; tezliklə eynilikdən yuxu basacaq, bezəcəksən, yorulacaqsan. Ancaq! Yolun daşlı-qayalıdırsa, qəlizdirsə, hələ arabir yüngül zəlzələlərdən bürəyirsənsə, özünü yıxılmaqdan zorla saxlayırsansa, labirinitlərdən keçib çıxış axtarırsansa, xoş halına... Əlbəttə bu mövzuda konkret nəşə demək, resept vermək

çətindir. Amma yenə, tarix də göstərir ki, sevgi “pis qız”ları SEVİR. Və bu şərti olaraq “pis qız” adlandırdığım qadın həmişə, hər yerdə, hamı (!) tərəfindən sevilən, hər kəsi cəlb edən Qadındı...

Məşhur yazıçı, filosof Lu Salome belə qadın idi.

* * *

Luiza 1861-ci ildə Peterburqun qərbində, köhnə Peterqofda anadan olub. Atası rus generalı Qustaf fon Salome əslən alman idi. Polşa üsyanını yatırdığına görə çar I Nikolay ona zadəgan titulu vermişdi. Beş qardaşın sonbeşik bacısı Luiza ilıq, yumşaq bir şərəitdə böyümüşdü. Yəqin, onun xasiyyətindəki kübarlıq məhz həmin zadəgan mühitindən, evdəki mehriban auradan gəlirdi. Amma sonralar Lu qardaşlarının əhatəsində böyüməyini bu cür şərh edir: “Ailəmizdəki “qardaşlıq” məhfumu mənim yaddaşıma elə möhkəm həkk olunmuşdu ki, elə o vaxtlardan dünyanın bütün kişilərinə bu cür yanaşırdım; əvvəllər, elə sonralar da qarşıma çıxan hər hansı kişiyyə baxıb düşünürdüm ki, onda qardaşlarımdan biri əks olunub...”

Üç məşhur kişini – Fridrix Nitseni, Ziqmund Freydi və Rayner Mariya Rilkeni özünə aşiq etmiş qadının; Luiza Salomenin, əfsanəvi Lunun qarşı cinsə aid “bacı-qardaş” fikirləri qərribədi, deyilmi?! Nədənsə, bu düşüncəsiylə Lu azəri qadınlarını xatırladır. Azərbaycan ailələrinin böyük əksəriyyətində qızlar məhz bu prinsiplə tərbiyə olunurlar; oğlanlar sənin qardaşındılar.

Ona görə də müxtəlif yaşda qadınların leksikonunda yad kişiyyə aid “qardaş” xitabını həmişə, hər yerdə eşidə bilərik. Və adama elə gəlir ki, hələ minillər belə də davam edəcək... XIX əsrli Lunu (XXI əsr Şərq qadınından fərqli olaraq!) potensial, mənəvi yaxud gerçək qardaşlardan “xilas edən” daxili azadlığı idi, mühitin, ailənin boğa bilmədiyi, daha doğrusu boğmaq istəmədiyi sərbəstliyi idi.

Hələ erkən yaşlarından kilsəyə getməkdən imtina edəndə, yaxud evdə təhsil alıb yalnız özünə lazım olan fənləri – fəlsəfəni, ədəbiyyatı və tarixi – öyrənmək istədiyini bildirəndə də ailəsi onun arzularına qarşı çıxmır. Və elə bu kiçik faktlardan da gələcəyin fateh qadınının xarakterininin cizgiləri sezilir.

* * *

Luizanın fərqliliklərindən biri də insanların ruh qohumluğunu hər şeydən üstün bilməsi idi. Hələ 17 yaşındaykən ona dərslər deyən keşişə vurulmasının da kökündə bu prinsip dururdu.

Yaşca Luizadan böyük olan holland Henrix Qiyo dini, fəlsəfi söhbətləri ilə bu balaca qızın aqlını başından alır. Elə keşiş özü də ona vurulur və onunla evlənməkdən, birgə yaşamaqdan ötrü ailəsini, iki uşağını atmağa hazır olduğunu deyir. Amma Qiyo ilə Luizanın sevgisi ayrı-ayrı hisslərdir. Ludan ötrü sevgi səmavi gözəllikdi, ideal harmoniyadı, gözəgörünməz gücdü, dairəvi bir-birinə ötürülən enerjidi. Amma heç vaxtla birgə yaşamaq, bərabər qocalmaq üçün səbəb deyil. Ona görə Qiyo evlilik təklifinə “yox” cavabı alıb Rusiyanı tərk edir. Amma Luizaya “Lu” ləqəbini yadigar qoyur, indən sonra o, özünü hər yerdə Lu kimi təqdim edir, bu imzayla yazır.

Ruhdaşı Qiyonu itirəndən sonra atasının da qəfil ölümündən sarsılan Lu yatağa düşür, uzun

zaman sağalmaq bilmir. Ağ ciyərlərində ciddi xəstəlik aşkarlananda isə həkimlər iqlimi dəyişməyi məsləhət görürlər. Bu “iqlim dəyişməsi”ylə Lunun həyatı dəyişir əslində. İsveçrəyə, oradan da İtaliyaya gedir. Romada, o zamanlar məşhur olan alman yazıçısı Malvida fon Meyzenbuxun azad qadınlar üçün təşkil olunmuş kurslarına yazılır. O dövrün məşhur adamlarının - filosofların, yazıçıların, şairlərin mühazirələrini dinləyir. Və bu cür dərslərdən birində mühazirəçi, 32 yaşlı filosof Paul Re Luya eşq elan edir, onunla evlənmək istədiyini bildirir.

... Bu məqamda Lu Salome xarakterinin maraqlı bir tərəfini vurğulamaq istərdim. Məsələ burasındadır ki, Lu kişiləri cəlb etməyi, özünü sevdirməyi, hətta aşiq olmağı, eşqdən başını itirməyi çox yaxşı bacarırdı. Ona həm sevmək,

həm də sevdirmək istedadı verilmişdi,

amma iş evlənməyə gələndə o qorxub qaçır. Paul Redən

də ailə qurmaq təklifi

alanda o sadəcə dost kimi

bir yerdə yaşaya bil-

ləcəklərini söyləyir. Və

onun bu cavabına kurs

yoldaşları, müəllimləri

çox təəccüblənirlər.

Lunun kişilərlə (əslində

elə özünün də aşiq

olduğu) belə “dost”

münasibətləri xeyli davam

edir və zənnimcə, bu, beyində

ilişib qalmış “bacı-qardaş” möv-

zusunun fəsadlarındandır. Amma bununla

belə, Lu Salome o qədər çəkici, maraqlı, sevimli,

o qədər vazkeçilməz idi ki, aşıqları hər cür şərtləri

qəbul etməyə hazırdılar... Təki Lu uzaqlaşmasın,

getməsin, üfüqdən itməsin... Beləliklə, Paul Re

də sevgili Lunu itirməməkdən ötrü onunla dost

kimi, bərabər yaşamağa razılıq verir.

Gənc Lu üçün Paulla yaşamaq maraqlı idi.

Onun evindəki məclislər, dostları, qaynar mü-

zakirələr, fəlsəfi söhbətlər – bütün bunlar hamısı

Ludan ötrü xoşbəxtlikdi. Və bu xoşbəxtliyin iç-

risindən Lunun həyatının növbəti mərhələsinə,

Fridrix Nitşe erasına keçid vardı. O zamanlar hələ

heç kimin tanımadığı Nitşe ilə Lu Salomeni məhz

Paul Re görüşdürür, qovuşdurur. Amma Lu ilə

Nitşe münasibətləri haqda danışmazdan öncə onların hər ikisinin bəzi fikirlərinə nəzər salmaq yerinə düşər.

“Sevgini yaşamağın yeganə və sonuncu şansı” hesab edən Fridrix Nitschenin bir çox düşüncələri mübahisəli olsa da, məhəbbət mövzusunda bu dahi filosof sadəcə insan idi, kişi idi. Nitschedən ötrü iztirab və təklük özünüdərk üçün, mənəvi inkişaf üçün son dərəcə vacibdir. Hətta o qədər vacibdir ki, bir müddət sonra bunlar insan həyatının əsas hissəsinə çevrilməlidir. Bu fikirlərinə görə onu dəli sayanlar da olub. Lev Tolstoy gündəliklərində yazırdı:

“Nitschenin “Zərdüş”ünü və bacısının onun bu əsəri necə yazması haqda qeydlərini oxudum. Əmin oldum ki, bu əsəri yazdığı müddətdə o xalis dəli imiş. Özü də məcazi mənada yox, dəqiq və birbaşa mənada dəli... Rabitəsizlik, bir fikirdən digərinə tullanma, müqayisə edilənlərin nə olduğunu göstərmədən müqayisə, sonsuz yarımçıq fikirlər...

... Əgər bu cür dəli, özü də qəzəbli dəli müəllim sayılırsa, gör cəmiyyət nə gündədi?!”

Məhz “Zərdüş belə deyirdi” romanını, xüsusən də əsərin birinci hissəsini Nitşe Lunun təsiriylə yazıb. O Lu ilə tanışlıqlarının ilk vaxtlarında təzə dostunun xasiyyətini belə şərh edirdi: “O, qartal kimi sürətli, şir təkin güclüdü, amma bununla belə olduqca zərif uşaqdı. O çox yetkindi və mənim düşüncə tərzimə hazırıdı. Bundan əlavə heç yerdə görünməmiş möhkəm xasiyyəti var və nə istədiyini dəqiq bilir ... heç kimdən məsləhət almır, ictimai fikirlə maraqlanmır.”

Nitşe heyranı olduğu bu qadına evlilik təklif edir və eyniylə Paul Renin aldığı cavabı eşidir. Evlilik olmaz, amma dostluq edə, eyni damı paylaşa bilərlər. Fridrix Paulun evinə köçür və onlar üçlükdə yaşayırlar. Bax bu, Lu üçün ikiqat xoşbəxtlik idi. İki filosofun dərin fikirləri, qeyri-adi düşüncələri içərisində itib batmış, səadət dolu günlər yaşayan Lu onların qısqançlığına, birbirinə rəqib kimi baxmasına fikir vermirdi də heç. Nitşe haqlıydı, Lu üçün başqalarının fikirlərinin bir mənası yoxdu, o, həmişə, hər yerdə özü olmağa, özünə sadıq qalmağa çalışırdı.

Lu Salome “Sevgi problemləri haqda fikirlər” əssesində yazır:

“İnsanın qarşı tərəfi olduğu kimi yox, arzuladığı kimi görməyə çalışması o qədər də təhlükəli deyil... onun öz varlığını başqa cür təqdim etməyə can atması daha təhlükəlidir. Yalnız sona kimi özü olaraq qalan, özünü qoruyan adam uzunömürlü sevgi yaşaya bilər...”

Məhz beləydi Lu... Və görünür onun əndərbadi, qəliz xasiyyətini, ilk baxışdan məntiqsiz şərtlərini həzm etmək hətta filosoflardan ötrü çətin idi, mümkünsüz idi. Bu məqamda Sokratı necə xatırlamayasan?! Sokrat eramızdan çox-çox əvvəl demişdi bunu: Mütləq evlən, bəxtinə yaxşısı düşər xoşbəxt olarsan, pisi düşər filosof...

Lu filosofların bəxtinə düşmüş PİS idi və onları bir az daha “filosof” etməsi Paul Renin az qala intihar həddinə çatmasına, Nitschenin “Zərdüş belə deyirdi” kimi qatmaqarışıq əsər yazmasına səbəb oldu.

Əlçatmazlıq... Lunun qadın sirrlərinin əsası bu idi. Amma gözə görünərək, yaxında olaraq uzaqlıq. O, sevgi haqda əssesində bunu son dərəcə dəqiq ifadə edir:

«Əbədi bir yaxınlıq, doğmalılıq halında əbədi yadlaşma, soyuma – sevginin ən qədim və əzəli əlamətidir. Bu, əlçatmaz ulduzun xiffətini çəkməyə bənzəyir...»

Yazımın öncəki sətrlərində Nitschenin filosof kimi əzabı, ağrını vacib saysa da, kişi kimi başqa cür düşündüyünü yazmışdım. Görünür, bütün insanlar – səviyyəindən, savadından, ağılından, istedadından asılı olmayaraq - sevəndə eyniləşirlər. Eyni cür zəif, eyni cür dözümsüz, təpərsiz olurlar... Çünki yaşamaq üçün sevgini (qadını!) son şans sayan filosofun – “Qadın yanına gedirsən? Özünlə qamçı götür!” – deməsini başqa nə ilə izah etmək olar?!

Bəli, xanım Salome Nitscheni necə lazımdu özündən çıxarır. Hələ üstəlik filosofun ara-qarışdıran bacısı da öz işini görür, Lunu gözdən salmağa çalışır. Onda Fridrix rəqibi Pauldan da, sevdininin qəribəliklərindən də bezib sonuncu dəfə eşq etirafı edir, növbəti “yox” cavabını alanda Luya məktub yazır:

“Mən səni yalnız və yalnız dəhşətli xasiyyətinə görə atıram. Səni mən yaratmamışam, amma əgər mən yaratsaydım sənə bir az sağlamlıq və bundan daha vacib olan “mənə sevgi” bəxş edərdim.” Bundan sonra birdəfəlik ayrılırlar. Paul,

Lu, Nitsə üçbucağı dağılır. Lu tezliklə Pauldan da uzaqlaşır. Amma hər iki kişi ömürlərinin sonuna kimi Lunu unutmurlar, onun haqda təzadlı sözlər deyirlər. Nitsə Lu Salomeyi gah “mənim dahim” adlandırır, gah da “mütləq şəh təcəssümü”... Heç Lunun özünün də bu cür ziddiyyətli fikirlərə etirazı yox idi, daha doğrusu onun düşüncəsinə görə qadın elə belə olmalı idi:

“...əsliində qadın həmişə ziddiyyət təcəssümü olmalıdı – yüngülməcəzlik və ciddilik, səfehlik və müdriklik, narahatlıq və harmoniya, dəcəllik və dərinlik təcəssümü... Cin və Mələk!”

* * *

Polyak yazıçısı Vilhelm Şevçuk Lu Salome haqda romanını belə adlandırır: “Qəlb israfçılığı”. Lunun bioqrafiyasını gözdən keçirəndə onun “qəlb israfçılığı”nın məhz ailə qurandan sonra başladığını görmək olar. Bəli, bəli, Lu ailə qurur. “Yox” eşidəcəyi təqdirdə özünü öldürəcəyini deyən və Lunun gözü qabağında bıçaqla sinəsini yaralayan növbəti aşiqinə - damarlarında Qafqazlı qanı axan, dəliqanlı alim-şərqşünas Fridrix Andreasa əvə gedir. Amma bir şərtlə; heç bir kişi-qadın yaxınlığı, intim münasibətlər olmayacaq. Xanımın tezliklə fikrini dəyişəcəyinə ümid bəsləyən Andreas razılaşıır. Ancaq dəmir prinsiplərlə yaşayan Lu qırx ildən çox sürən evlilikləri müddətində şərtini pozmur. Ərinin qulluqçu ilə yaxınlığına, qulluqçunun ondan uşaq doğmasına belə razılaşıır. Özü isə... O özü isə məhz bunlardan sonra “bədxərclik” edir. Ruh, cisim və qəlb bədxərcliyi. Yazıçı kimi də, qadın kimi də həyatının ən “məhsuldar” vaxtı indən sonra başlanır. Təəssüflər olsun ki, Lunun bütün əsərlərini uğurlu, dərin hesab etmək olmaz... elə sevgilərini də...

Müxtəlif adamlarla gah həzin, gah çılğın, amma əsasən qısamüddətli eşqlər yaşayan Lunun qanunlarına dözmək çətindi. Məşhur siyasətçi Qeorq Ledebur bu qadının ən mübhəm hisslərini, ehtiraslarını oyatdığı üçün özünü fateh hesab edir, ərinin əlindən alıb evlənmək istəyir onunla... Əri bunu biləndə yenə bıçağa əl atır... Lu isə cüzi bir təhlükə hiss edən kimi aradan çıxır. Bu dəfə də Parisə qaçır... Bir sözlə qərribə bir “çeviklik” var Lunun xasiyyətində...

...Qarşıdan Lu Salome həyatının həzin, sakit dövrü Rilke erası gəlir! 22 yaşlı gənc şair, əyalət uşağı – Rayner Mariya Rilke!

* * *

“İcazə ver “Sən” adlanan dağa bərabər çıxacaq. “Sən” dağına – hardakı yüksək ulduz var... Sən mənim hədəfim deyilsən. Sən – minlərin hədəfisən. Sən – hər şeydən!” Rilkenin Luya məktubundan gətirdiyim bu cümlələrdəki uşaq sadəlövhlüyü, yeniyetmə təlaşı adamda ılıq hisslər oyadır. Görünür, Lu da məhz bu təmənnəsizliyi, iddiasızlığı və ucsuz-bucaqsız eşqi dəyərləndirdiyi üçün bütün sevdiyi, görüşdüğü kişilərdən yalnız Rilkeni öz vətəninə, uşaqlığının ölkəsinə - Rusiyaya aparır, Yasnaya Polyanada Lev Tolstoyla görüşdürür, rus dilini öyrədir. Çünki insan yalnız çox doğma, yaxın bildiyi, inandığı adamı keçmişinə, uşaqlığına buraxar, ruhuna toxunmağa icazə verər. Rilke Lunun hər iki dilində - yarıalman, yarırus dilində şeirlər yazır ona:

Sənsiz həyat yoxdu mənə dünyada
Kar olsam da, səsin düşəcək yada
Gözlərim kor olsa görəcəm yenə
Ayaqsız da qalsam, çatacam sənə

Andım - dodağında, tutulsa dilim
Qəlbimlə qucaram, kəsilsə əlim
Ürəyimi qırsan - beynim döyünər
Sənin şəfqətinlə hər an öyünər.

ruscadan tərcümə:

Anar

Bu sadə, bəlkə də uşaqşayağı şeirdə həm Lunun, həm də Rilkenin xarakteri duyulur. Rilkenin dönməzliyi, tükənməz sevgisi, Lunun əbədi bir əzabverici xasiyyəti və eyni zamanda da şəfqəti. Gözəlliyi!!! O zamanlar artıq 40 yaşına çatmış Lu yazırdı:

“Yalnız indi mən gəncəm, yalnız indi başqaları on səkkiz yaşında necə olurlarsa, eləyəm...”

...Amma bu eyforiya da çox çəkmir! Rilke nə qədər çılğın, qısqanc olsa da, romantik bir şair idi. Lu bu cür məhəbbəti “Bülbül sevgisi” adlandırdı. Yəni kənardan baxır, gözəlliyə valeh olur, sevgidən aşır-daşır, cəh-cəh vurur, yazıb-yaradır, vəssalam! Daha dərinlərə enməyə, gizliləri üzə çıxarmağa gücü, ruhu, ürəyi yoxdur. Qadının isə beləsini sevməyi çox çəkməz. Lu da tezliklə bu hamar sevgidən, monoton eşqdən bezir, usanır,

həyəcanı, təlaş kənarında axtarmağa başlayır. Və bununla da Salome ömrünün Rilke dövrü də sona çatır.

* * *

Lu Salome yaradıcılığına, esselərinə, ən məşhur “Erotika” əsərinə nəzər salanda qadının sirlərini daha yaxşı başa düşürsən. Sevgi, insanlıq, kişilər haqda orijinal, fərqli fikirləri olan bu Qadın insanları ilk növbədə “gizliliyi”, sirliliyi obrazı ilə cəlb edib. Müasirləri onun istər geyimində, istərsə də davranışında son dərəcə qapalı olduğunu, həmişə hər kəsi cəlb etsə də, hamıya açılmadığını deyirdilər. Bir sözlə, Lu sözün həqiqi və məcazi mənasında “yaxasını sonadək düymələmiş” qadındı. “Erotika”da onun şəxsi həyatına aid heç bir fakt, hadisə göstərilməsə də, psixoloji nöqteyi-nəzərdən əsər kifayət qədər açıq-saçıqdır. Bəzi analitiklər Lu bioqrafiyasına aid bir çox sualların cavabını məhz bu əsərdə axtarırlar.

Lunun heyranlarından biri olan isveç psixiateru Paul Byer yazırdı: “Onda sevdiyi kişiyə büsbütün dalmaq, ona qapılmaq istedadı vardı. Bu fəvqəladə dalğınlıq kişinin ruhunda bir ocaq alışdırırdı. Bütün ömrüm boyu məni Lu kimi tez və tam anlayan başqa birisinə rast gəlmədim. O təbiət etibarıyla soyuq deyildi, amma bununla belə ən ehtiraslı anlarda belə özünü tam bəxş etmirdi...”

... O öz daxili güclü “mən”indən xilas yolları axtarırdı, amma nahaq!”

Paul Byerin bu yığcam təsvir etdiyi Qadına “Erotika” əsərində müxtəlif şərhələrdə, izahlarda rast gəlinir. Bu mənada Lu elə “Erotika”dı!

Amma Paul Byerin Lu həyatında daha böyük xidməti var: Ziqmund Freyd adlı xidməti!

* * *

Freyd və onun psixozanalizi Lu həyatının qəribə bir yekun nöqtəsidir. Onları Paul Byer tanıyır. Xanım Salome ömrü boyu axtardığı bir çox sualların cavabını məhz Freydlə tapır. Freyd də onun əsərlərini oxuyub “başqa yolla getsə də, oxşar nəticələrə gəlib çıxıb” – deyir. Əsas nəticə isə o idi ki, Lu feminizmin mənasız olduğunu anlayır:

“Qadın üçün kişilə professional cəhətdən yarışa girməkdən səfeh iş yoxdur...” – deyir.

...Freyd və Lu dostlaşırlar. Və Freyd başqa kişilərdən fərqli olaraq öyrətdiklərinin, Luya sərf etdiklərinin əvəzində heç nə istəmir. Əksinə, onunla ərköyün uşaq kimi davranır, dəcəlliklərini bağışlayır. Lu sanki bütün xırdalıqlardan, mənasızlıqlardan arınıb bütövləşir, insanlara faydalı olmağa çalışır, psixoloji problemlə adamlara kömək edir. Freydin qızı Anna ilə birgə uşaq psixologiyası haqda kitab yazır.

Tale onu ana olmaq səadətindən məhrum etmişdi. Bir dəfə şansı olsa da, alınmamışdı, itirmişdi uşağını... İndi hər kəs ona – “psixozanalizin anası” – deyəndə o acı bir kinayə ilə cavab verir – heç olmasa “nəyinsə anası”yam!

* * *

Nasistlər hakimiyyətə gələndə Lunun həyatı yenə qəlizləşir. Nişenin bacısı Elizabet onu “gizli yəhudilikdə” ittiham edir. Lu isə buna baxmayaraq heç hara qaçmır, Berlini tərk etmir...

Bütün bu çətin həyatın içində, onu çoxdan haqlamış qocalığa baxmayaraq Lu yenə də sevimli idi, yenə də diqqət çəkir! Naşir Ernst Pfayfer qoca Lunun aşığı idi. Və son nəfəsinə qədər onu tərk eləmir. Son iki ildə bəd şişdən əziyyət çəkən, dəhşətli ağrıları olan Luya hər cür kömək etməyə hazırdır! Niyə?! Məgər, Lu dəyişmişdi? Yox! Elə həmin ki Pis Qızdı! 75 yaşında da, ölümün astanasında da!!! Sevgi isə Pis Qızları SEVİR !!!

MÜASİR AZƏRBAYCAN POEZİYASININ ÖZƏLLİKLƏRİ

Saodat MUHAMMEDOVA

*filologiya elmləri doktoru, professor, Nizami adına
Daşkənd Dövlət Pedaqoji Universiteti
Ümumi dilçilik kafedrasının müdiri*

Ta qədim zamanlardan bəri bütün ölkə və xalqlarda ədəbiyyat ədalətin, humanizmin meyarı olub. Ədəbiyyatın insanpərvərlik mahiyyəti insan və onun həyatının ən işıqlı ifadəsində öz əksini tapır... Bütün çağlarda milli azadlıq, xalqların xoşbəxtliyi, ədalət və bərabərliyə əsaslanan cəmiyyət uğrunda mübarizə ədəbiyyatın və incəsənətin diqqət mərkəzində olub. İnsanlığın yaşamında baş verən bütün dəyişikliklər bilavasitə ədəbiyyata öz təsirini göstərir, eyni zamanda ədəbiyyat da ədalət, bərabərlik, azadlıq ideyalarını əks etdirərək hərəkətverici qüvvəyə çevrilir. Buna görədir ki, ədəbiyyatı “həyatın barometri” adlandırırlar.

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatını müşahidə edərək qardaşlarımızın həyatı, onları narahat edən məsələlər, arzuları, qaygıları, sevinci, kədəri barədə nəticə çıxarmaq olar. Müasir Azərbaycan poeziyası tematikasının rəngarəng olduğunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Poeziya nümunələrinin çoxunda Azərbaycan xalqının ümumi dərdi-Qarabağ mövzusunda toxunulur, təbiət gözəllikləri, yüksək insani keyfiyyətlər, Vətənə, anaya, torpağa, övlada məhəbbət tərənnüm olunur. Və əlbəttə ki, insan qəlbinin çırpıntıları, həyəcanı, özünü, mahiyyətini dərk etmə cəhdləri poeziyanın əsas mövzusu olaraq qalır.

Müasir Azərbaycan poeziyası janr etibarilə də əlvandır. Burada eyni zamanda müasir motivlərə və kreativ yanaşmaya, sərt nəticəyə və araşdırma, klassik formaya, qəzələ, təcnisə və s. rast gəlirik. Müasir Azərbaycan poeziyasını bağçaya bənzətsək, burada istənilən gülü görə bilərik.

2013-cü ildə Daşkənddə nəşr edilmiş “XX əsr Ozarbayjon şeiriyatı antologiyası” (“XX əsr Azərbaycan poeziyası antologiyası”) sayəsində özbək oxucusu müasir Azərbaycan poeziyası ilə yaxından tanış olmaq imkanı əldə etdi. XX əsr tanınmış Azərbaycan şairlərindən Əli Nazim, Səməd Vurğun, Məmməd Rahim, Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza, Musa Yaqub, Ramiz Rövşən, Zəlimxan Yaqub, Ramiz Əsgər, Elçin İsgəndərzadə, Qulu Ağsəs, Nazilə Gültac, Rəsmiyyə Sabir, Səlim Babullaoğlu və b. şeirləri özbək dilinə tərcümə də antologiyaya daxil edildi.

Bu şairlərin hər birinin poeziyası xalqın tarixinin, mədəniyyətinin və dilinin ensiklopediyasıdır.

Məqələmizdə dörd şairin nümunəsində müasir Azərbaycan poeziyasının əsas xüsusiyyətlərini səciyyələndirməyə çalışacağıq.

Səlim Babullaoğlunun antologiyaya daxil edilmiş “Düstlarımqa” (“Dostlarıma”), “Otamqa” (“Atama”) və “Bazi kürinişlər” (“Bəzi görün-

tülər”) şeirləri (tərcümə Usman Kuçkarındır) xarakterik olduğu qədər də fərqlidir.

“Dostlarıma” şeiri psixologizmi–insan qəlbinin incə təhlililə fərqlənir. Gündəlik həyatdan usanmış insanın ruhu hopmuşdur bu poetik parçaya. On-on beş il həyata başqa gözlərlə baxan insan indi həyatı başqa cür dərk edir, indi onun üçün həyatın başqa anlamı var. O, həyatın xırda şeylərdən ibarət olduğunu və bütün ömrü bu xırda qayğılara qapılıaraq keçirməyin doğru olmadığını dərk edir. Özünü də, dostlarını da dünyaya hamının baxdığı kimi deyil, başqa cür, daha yüksəkdən baxmağa səsləyir.

Bir az uzaqlarda axtarın məni,
Bir az söhbət edək bu yerdən uzaq.
Bir az xəyallarda axtarın məni,
Qaçaq bu çirkəbdən, qaçaq, qurtulaq.

Şair günəşin doğuşunu özünün həyat təcrübəsilə müqayisə edir: əvvəllər hər şey yaxşıydı, işıqlıydı, lakin illər ötdükcə həyatın qara rənglərini də gördü və indi o, yenidən əvvələ, yalanın, məkrin, şərin olmadığı yerə dönmək istəyir. Xəyalları aydın sabahlara, başlanğıca, yaşamın başladığı yerə, əlvan boyalı dünyaya can atır:

Aydın sabahlarda axtarın məni,
Orda günəş başqa, gülüş başqadır.
Tanrı günahları bağışlayan yer,
Xəyalım o yerdə dolaşmaqdadır.

Şeirdə şairin özüylə daxili mübarizəsi də ifadəsini tapır. Həyatın bütün keşməkeşləri insanın psixikasında əks olunur, çünki ziddiyyətlər insanın qəlbində kök salır. Yenilik həvəsi, özündən narazılıq, özünü aşmaq cəhdi aşağıdakı misralarda aydın hiss olunur:

Ömür vəfa qılsa, yazacam, bilin,
Bu günün, sabahın nəğməsini mən,
Məni öz içimdə axtarın bir az,
Bir gün öz içimdə azacam, bilin.

Sonrakı misralarda da şairin üsyankar ruhu bərqərarlıdır, bu ruh rahatlıq tapmır, bu ruhu sönük misralarda axtarmaq mənasızdır, o daim Kərəm kimi yanır - mübarizə, dünyanı kökündən dəyiş-

mək eşqilə yanır. Bu ruhun məskəni təlatümlü fikirlər, niyyətlərdir. Şairin düşüncələri bu misralarda çox maraqlı ifadə olunub: bəlkə də, bir gün o ağıllanacaq, lakin onda da hissələri ağılından üstün olacaq. Maraqlı təzaddır–ağlı ona hər kəs kimi olmağı diktə edir, lakin ruhu hamının tabe olduğu qanunlara tabe olmaqdan imtina edir. Bununla belə, məsələ sona qədər açıq qalır. Bu şeirdə Səlim Babullaoglundun individualizmi parlaq ifadəsini tapır:

Sönük sətirlərdən sormayın məni,
Amandır Kərəmtək alovlanaram.
Dəli fikirlərdə axtarın məni,
Yəqin, bir gün gələr ağıllanaram...

“Atama” şeirində də şairin obrazı aydın görünür. O qeyd edir ki, əgər 1000 şeir yazsa belə, bu şeirlərdə onun özünü axtarmaq lazımdır. Misralardan özünü atası qarşısında günahkar sayan oğulun hiss-həyəcanı sızmaqdadır və bu müstəvidən nəsillərin daimi mübarizəsi, ata-oğul münasibəti, köhnəliklə yenilik, təmkinlə “fırtına” və s. arasındakı təzadın səbəbləri araşdırılır. Ata təmkinli, oğul cəlddir. Ata həyatın bütün xırdaqlığının fəvqündədir, oğul isə mərkəzində. Atasının ondan narazı olması oğulu məyus etsə də, o, atasının qanunları ilə yaşamaq istəmir:

Sən məndən bir az yaraşlıq,
mən səndən bir az əsəbi.
Sən həssas, mən bir az əhlikef,
bir az bədxərc, özündənrazı...
Bir az da bəxtsiz –çünki sən məndən narazı...

Başı gündəlik qayğılara qarışan, zamanla ayaqlaşan şair atası ilə müqayisədə daha çox itirib. Baxmayaraq ki, atası çox şey qazanıb, lakin itirəcəyi az şey var, oğul isə zəmanədən geri qalmamaq, həyatını təmin etmək tələşindəyken özünü itirir... və bu ən qorxuludur. Lakin oğul atasının ad-sanını, ən başlıcası isə kitablarını– onun qiyməti ölçüyə gəlməz mənəvi sərvətini və irsini qoruyub saxlaya bilib. Şair onun çox yaxşı ata olduğunu deyir və onun qarşısında özünü günahkar sayır, çünki özünü yaxşı övlad hesab etmir. Lakin şeir həyat fəlsəfəsinin ifadəsilə bitir: həyatın harmoniyası əbədidir: mən yaxşı oğul

olmasam da, sən yaxşı atasın və sən yaxşı baba olacaqsan, baba kimi mən də yaxşı olacağam.

Sən çox yaxşı atasın,
mənsə pis oğul –amma, vallah, elə belə də olur...
Bir də daha keçib, deyəcəm:
sən çox yaxşı baba olacaqsan, elə mən də...

Bu şeirdə şairin həyat kredosu özünün parlaq ifadəsini tapır - hisslər onu idarə edən güvəndir, şair həyata və varolmanın əbədi problemlərinə hisslərin prizmasından baxır. Şeirinin orijinal qafiyəsini də xüsusi qeyd etmək lazımdır-belə qafiyəylə yalnız Səlim Babullaoglundun poeziyasında rastlaşmaq olar.

“Bəzi görüntülər” şeiri həyatın bütün palitra və rənglərinin əksidir, təzahürüdür. Fəlsəfi və rəmzi şeirdir. Şeirdə əl obrazı bir insanın həyat tarixçəsini, taleyini ifadə edir. Hər bir əlin öz salnaməsi, öz taleyi, qədəri vardır.

Əllər var ki, darda olan dostunun dadına çatır, biləklərindəki qandalları qırır, əllər var ki, xiromantiyanı bilmədən də cizgilərinə baxıb dostuna faydalı olacağı anlaşılır:

Əlləri görürəm, əlləri-
dost əlini havada qoymayacaq,
hönkürən üzləri bağlayacaq.

Əlləri görürəm, biləkləri,
Biləklərdəki qandallar sökülüb atılacaq.

Aşağıdakı uğurlu müqayisə şairin poetik tapıntısıdır:

Əlləri görürəm, yumruqları -
könül sındıran qafalara çırpılacaq.

Əlləri qadınlarının yalnız cismlərini deyil, qəlblərini kötəkləyən ərlər də var və əllər də var ki, belə əllərin sahiblərini cəzalandırır.

Sonrakı misralarda əbədi təzad - yaxşı və pis özünün orijinal, özünəməxsus poetik ifadəsini tapır: zahirən sən çox gözəl ola bilərsən, batının kirlidirsə, daxilində məkr, bədxahlıq məskən salıbsa, eybəcər və iyrencsən:

Əlləri görürəm, barmaqları-
ustad pianoçunun olduğu zənn edilsə də,
həyasızcasına kiminsə cibinə girəcək.

Şeirdə əl obrazı dünyanın bütün mənzərəsini təsvir edir. Hər bir əl insanın cəmiyyətdəki yerinin əksidir, əlin hər bir hərəkəti bir insanın həyat salnaməsidir, əlin hərəkəti insanın taleyidir.

Mərhəmət və şəfqət qeyri-adi bənzətmələrlə ifadə olunur. Köməyə ehtiyacı olmayan birinin başqalarına yardım etmək istəyi əllər vasitəsilə verilir. Burada şairin tapıntısını qeyd etmək lazımdır – o, duyğuları dəqiq və özünəməxsus tərzdə ifadə edən sözlər işlədir:

Əlləri görürəm, qırışları -

Qocalar evinə aparın unudulmuş, tozlu yolları
xatırladacaq.

Məhəbbət naminə xariqələr yaradan gözəl
əllər də var, bu əllər sevgi məktubları yazır,
insanlara ümid bəxş edir:

Əlləri görürəm, incə bellərə sarılmış-
sevgi haqqında ən şirin sözlərin
həqiqi mənasını anladacaq.

Əlləri görürəm, əməlləri
tətiyə uzanacaq,
sevgi məktubları yazacaq.

Doğmalarından, övladlarından uzaq düşmüş,
sevincdən məhrum narahat əllər də var...
Yuxularına xəyalları girir –bəzisi yuxuda sağlam
barmaqlarını, bəzisi ailəsini, digəri kədər dolu
neçə-neçə taleləri və çin olmayan arzuları görür:

Əlləri görürəm, ayaqlar altından itələnmiş
kətilin üstündən sallanan...
...Həmin gün övladından uzaqda
bir ana yuxularını qarışdıracaq.

Əlləri görürəm, əlləri,
kəsilmiş barmaqlar yuxularında sahibinə doğ-
ru qaçacaq.

Yalanla, saxtakarlıqla, xəyanətlə, cinayətlə
hakimiyyətə gəlmiş, sərvət toplamış çox insan var
dünyada, lakin onların əlləri daim əsir. Şair belə-
lərinin taleyini poetik dillə təsvir edir, sonlarının
necə olacağını bilir, çünki ilahi ədalət gec-tez
hökmünü verir:

Əlləri görürəm, əlləri,
bahalı kresloların məxmər üzlüyündə
xumarlanıb rahat həyat görünüşü yaradırkən
böyük pullardan -
deməli, cinayətlərdən
səksəkə və qorxulardan danışacaq.

Dünya təzadlardan ibarətdir - yalan, məkr,
xəyanət, riyakarlıqla dolu dünyada şəfqət,
gözəllik, sevgi, etibar da var. Həyatın palitrasında
gözəlliyə də yer var - əllər ən ucuz fotoaparatin
düyməsini basdıqda həyatın ən gözəl anlarını
əbədiləşdirə bilər:

ən ucuz fotoaparatin düyməsinə basılarkən
ən qiymətli anların - əbədiyyət çaplarının
şəklini çəkəcək.

Ən gözəl əllər valideynlərimizin bizim üçün
- övladları və nəvələri üçün dua etməyə qalxan
əlləridir. Bu dualardan yaranan uşaq əlləri
mələklər kimi səmadan, günəşdən yapışır.

Əlləri görürəm, göylərə uzalı, apaçıq -
dua edəcək
əlləri görürəm, bu duadan doğacaq
tomtotuq əlləri,
bir korun havadan tutmasına bənzər oxşarlıqla
mələklərin ətəyindən yapışacaq.

Sonda yenə dünyanın bütün mənzərələri -
insan taleləri, hadisələr, həyat səhnələri şairdə
cəm olub bitir. Yenə şeirlərində onun özünü
tapırıq. Şair yuxunu qovmaq üçün saçlarını
darayan əllərilə möhkəmcə başını tutur, bu başda
nə qədər fikir, hiss-həyəcan var... Sonuncu
siqaretə son qullab vurub səhərəyaxın sakitləşir.
Hər halda nöqtə qoymur... və bu, hər gün, hər
gecə təkrarlanır:

Əlləri görürəm, şabalıdı saçları qarışdıracaq,
qonur gözlərdən yuxunu qovacaq,
gicgahları sıxıb ovuşduran görürəm əlləri –
son siqaret qalmış qutunun üstündə,
dincəlir sübh mehində-
nöqtə qoymaqdan vaz keçəcək...

Üç şeirini təhlil edərək Səlim Babullaoglunun
yaratıcılığı barədə nəticə çıxarmaq, əlbəttə ki,
çətindir. Lakin bu üç şeir şairin dünyagörüşü və
ruhu barədə aydın təsəvvür yaradır. Səlim
Babullaoglu əsl şair kimi anlayır, dərk edir ki,
dünyamız mücərrəddir, lakin insan bu dünyada
ümid və inamla yaşamalıdır. Onu bütün dünyaya
qeyri-adi prizmadan - öz prizmasından baxan şair
kimi xarakterizə etmək olar. Həyatın girdabında
dolaşan şair bizim görmədiyimiz şeyləri görür -
o, həyatın bütün çalarlarını görür və təsvir edir,
özünü bütün bunlardan uzaqlaşdırmır, amma hər
halda bunlardan yüksəkdə tuta bilir.

Müasir Azərbaycan poeziyasında Qulu Ağsəs
yaratıcılığının xüsusi yeri var. Onun da ya-
radıcılığı özbək oxucusuna “XX əsr Azərbaycan
şeiriyyəti antologiyası”ndan yaxşı tanışdır. Həm-
çinin internet toplularında Qulu Ağsəsin şeirləri
yetərincə auditoriya toplayır.

Onun “Nuktalar” (“Nöqtələr”) şeiri fəlsəfi
məhəyyəti və psixologizmlə fərqlənir. Çoxları
düşünür ki, həyatımızda hər şeyi nöqtələr həll
edir. Onlar bilmirlər ki, Allahdan başqa heç bir
şey nöqtələrdən yuxarıda deyil, həyatımızda baş
verən hər şey Allahın qismətidir. Hər şey -
həyatımızdakı hər şey sadəcə nöqtədir. Bəzən
insanlar düşünür ki, nöqtə vasitəsilə (nöqtə
qoymaqla) kiminsə taleyini həll edə, ziyan vura,
kimisə razı sala bilərlər. Onlar unudurlar ki, göy
var, Allah var, ali hakim var və yalnız o, hamıya,
hər şeyə nöqtə qoya bilər.

Şeirdə fərqli anafordan - nöqtələrdən istifadə
olunur. Nöqtələrdə həyatın bütün anlamı cəm
olub: başlanğıc və son, insan qüdrəti və
gücsüzlük, yoxsulluq və sərvət, burada hər şey
var... İnsanlar bu qədər xudpəsənd olmasınlar,
nöqtələri onlar deyil, O qoyur! “nöqtələr” yalnız
şeir deyil, şeir - hökmdür, şeir - nəticədir, şeir -
vəhdətdir.

Dilimdən düşmür bir ad-
nöqtələr
Tanrıdan gözəl cəllad
nöqtələr
Dərdidi dərmanınının
nöqtələr
Arasında qanımın
nöqtələr

Yel vurduqca tökülür
nöqtələr
“Göy” suala bükülü
nöqtələr
Qələm-varaqdı, bir də
nöqtələr
Göydə Allahdı, yerdə
nöqtələr

Qulu Ağsəsin “Mən və O” şeiri lirizmi, kəskin psixologizmi, orijinal məcaz və təzadlarıyla diqqəti cəlb edir:

Mən
Onun qucağını sevindirə bilmədim,
O
Məni ata eləmədi.
Tanrı gördü
Dinc bəndələrək,
bizə “başağrısı” əta eləmədi.
Mən
Onu itiyim kimi sevdim,
O
Məni tapdığı qədər.

Anlaşılr ki, bu, uzun illər birgə yaşamış, lakin uşaq sahibi ola bilməmiş cütlüyün kədərli tarixçəsidir. Ayrılıq dəmi gəlib, aralarında sərhəd var artıq, “hər şeyi amansızcasına darmadağın etməyə qərarlıdırlar”, kişi arxaya baxmadan getmək istəyir, qadın ona bələddir, bilir ki, getsə, qayıtmayacaq, qadın isə...göz yaşları ilə onun yanaqlarını oxşayır...

Həyatımızın bütün gözəlliyi, faciəsi, ümidi burada əksini tapır. Şeirinin razvyazkası çox orijinaldır, təkrarsızdır, Qulu Ağsəs yaradıcılığına xas hiss-həyəcan və təzadlarla yüklüdür. Və gözlənilməz nəticə! Onlar ayrılmaq istəyirlər, lakin bir yerdə qalırlar... Hadisənin belə orijinal həlli hamını və hər kəsi düşünməyə vadar edir. Etiraf etmək lazımdır ki, belə şeirlər - məsələlərin paradoksal həlli poeziyanı, bəlkə də, elə həyatımızı bəzəyir: heç bir şey insan qalmağımızı əngəlləməməlidir, insanları birləşdirən sevgi gözəldir və hər şeydən önəmlidir:

Arabir fişəng atırıq
Aramızdakı sərhədə.
Mən
Onu atıb gedərəm,
Zatım qırıqdı, bilir.
Başını qaldırıb soruşuram:
-sən necə?
Gözünün yaşıyla
Eynəyimi silir...

“Sənsən hər yer” şeirindən xüsusi söz açmaq lazımdır. Bu şeir - şeirlərin zirvəsidir, bu şeir Allaha xitabdır. Özbək ədəbiyyatında bu janr “munojot” adlanır. Əlişir Nəvai və özbək ədəbiyyatının bir çox böyük nümayəndələri bu janrda yazmışlar. Qulu Ağsəs Allaha üz tutan, beləliklə, saflaşan, güclənən, özünə güvənən insanın qüdsal hissələrini təbii boyalarla ifadə edir. Allaha səcdə edən qəhrəman bilir ki, gec-tez Allahın dərgahında cavab verməli olacaq:

Sənsən hər yer...
Ömrümdən neçə gün qalıb,
neçə saat, İlahi?
Çoxdan səndən nə zəng gəlir,
nə amanat, İlahi!
Kim kəsib sən olan yerdə,
söylə, yolu-yolağı?
Gedim hansı cəhənnəmə,
hardan gəlir sorağın?...
Nə vaxt çaparam dördnala
mən də əcəl atında?
At altımdan uçub gedə,
mən də sənənin altından.
Ha uçsam da, öz üstümə
uçar öz günahım da,
Səhvlərimi deyim, bəlkə,
çixım söz günahımdan? –

O, günahlarını etiraf edir. Allahın cəzasından hamı qorxur və ondan qaçır, şeirin qəhrəmanı isə qaçmır, cəzaya layiq olduğunu bilir:

...Doğmaca bacın qızına
Mehr saldım – yadında?
Nə özgəyə verdim, nə də
özüm aldım – yadında?

Yolda qoydum gözlərini,
gözümü dağılayarsan,
Əllərinə qurban olum,
üstündə saxlayarsan.

Bir qızı aldatması bir yana, Allahın qiyməti ölçüyəgəlməz nemətindən -sözdən yararlanıb, İlahinin bəxş etdiyi istedadından da həmişə istifadə etməyib. Ən böyük günahı isə bəzən naşükürlük etməsi, Allahın yaratdığı dünyadan şikayətlənməsi, onun qiymətli nemətlərini bəyənməməsidir. Həyatdan, Allahın nemətlərindən şikayətçi olmaq böyük günahdır. Lakin mərhəmətli Allah bir vaxtlar da onun günahlarına göz yumub, onu bağışlayıb.

Ruhumu da tərپətmədi
min cür nazü-nemətin,
Yamanladım taleyimi –
haqdan gələn qisməti...
...Mərhəmətin, neyləsəm də,
günahımı aşmada
Çoxdandır ki, içimdə bir
yalvarış dolaşmada...

Minacət gözəl və nəsihətimiz sonluqla bitir. Qəhrəman günahları üçün əfv diləməyə ona imkan verməsini xahiş edir. Bu, yaxşı, ədəbli insanın minacətidir, çünki o, Allahdan ölüm və ya başqa bir şey istəmir, o, hər yerdə və hər şeydə Allahın zərrələri olan yerlərə getmək istəyir ki, bəlkə Rəbbindən doya bildi:

Gedib tövbə eləməyə
mənə yer ver, İlahi,
Elə yer ki baxıb görüm
sənsən hər yer, İlahi!..
Günahımı nəylə desən,
raziyam yuyum orda,
Əgər gücün çatsa, məni
özümdən doyr orda...

Qulu Ağsəsin münacəti müasir psixoloqların “insan zaman-zaman hərəkətlərini nəzərdən keçirməli və nəticə çıxarmalıdır” fikr ilə səsləşir. Yalnız imanlı və vicdanlı insan Allahdan günahlarının bağışlanmasını bu cür diləyər, çünki hər insan günahlarını etiraf etməz... Və hər şair

minacət yazmaz. Qulu Ağsəsin bu şeiri bizə özbək şairi Uluqbəy Həmdəmin “Xudoyimni Soğimdim” şeirini xatırlatdı, şeirin hərfi tərcüməsi belədir: “Allahım üçün darıxdım”. Uluqbəyin də şeirində suisidə çağırış və ya buna bənzər bir şey yoxdur, əksinə vicdanlı yaşamaq istəyi var ki, vaxtı gələndə Allahın hüzuruna alniaçıq getmək mümkün olsun. Hər iki şeirdə “fikrin cövhəri” bir məcrada qovuşur: minacətin” əsas ideyası insanın saflaşmaq istəyidir.

Elçin Mirzəbəylinin də yaradıcılığı diqqətə layiqdir. Onun şeirləri forması, dərin məzmunu, aşkarlığı və eyni zamanda incə, qeyri-adi gizliliyi ilə heyrətamizdir.

Allah sevgisindən çıxış edərək, dünyaya fəlsəfi baxış Elçin Mirzəbəylinin yaradıcılığında əsas cəhətdir. Bir şair kimi Elçin Mirzəbəyli üçün dünyanın bədii-fəlsəfi anlamı çox vacibdir. O çox yaxşı bilir ki, dünyada iki gerçək var - həyat və ölüm. Tək bir həqiqət var –Allaha sevgi. O məhz bu sevgini tərənnüm edir. Onun şeirləri Allaha duadır, Allahla dialoqdur. Yalnız Allah sevgisi insanı ucalda bilər. Yalnız Allahdan əfv diləmək lazımdır, qisası yalnız Allah ala bilər. Bu əbədi aksioma Elçin Mirzəbəylinin şeirlərində başqa - poetik məna və forma alır. Onun yaradıcılığının məhz bu cəhəti oxucuya dərin təsir edir. Aşağıdakı şeir fikrimizi təsdiqləyir:

Bir bilsən nə qədər yorğunam, Allah,
Alan yox bu yükü çiyimdən mənim...
Ruhum əzab çəkir bu dar bədəndə,
Soyundur bu ömrü əynimdən mənim...

* * *

Bu şəhəri kim doğdu, kim böyütdü, görəsən,
Nədir bu qədər qəzəb, bu qədər kin, İlahi?!
Sevgimizi kim uddu, kim üyütdü, görəsən?
Nə vaxt sonu gələcək bu nifrətin, İlahi?!

Şairin yaşamın problemlərinə həsr olunmuş şeirləri də özünəməxsus və bənzərsizdir. “Sən haradan bilirsən tənhalıq nədir?” şeirində gənc qızın dünyagörüşünə müəllifin incə münasibəti hiss olunur, şair onu əzizləmə anlamında “qızcığaz” adlandırır. O haradan bilsin ki, təklük nədir, axı o hələ əzabın, peşmanlığın bir damlasını

da dadmayıb, zəfərin şirinliyini, məğlubiyyətin acısını dilinə vurmayıb. O hələ çox gənc və təcrübəsizdir, tənhalıqdan yazmağa və danışmağa cəsarət etməz. Şair haradasa onu ittiham edir, eyni zamanda da onunla mehribancasına davranır, ona ürəyi yanır, irəlində onu gözləyən əsl əzablardan xəbərdar edir. Filosof-şair kimi müəllif düşüncələrini gözəl və poetik ifadə edir, oxucularını fikirləşməyə vadar edir:

Sən...
Heç
Sevgiylə qətl edildinmi?
Ruhunu asdılarını
Özgə istəklərinin
dar ağacından...
Gözlərini açdınmı
Alnından süzülən
Soyuq tər damlalarının
Titrəyişinə?

“Gəl sükutda susaq” şeiri daha poetik və fərqlidir. Bu şeiri oxuyarkən Diana Qurskayanın “Ana, mən sükutla doyunca danışmışam” mahnısı yada düşür. Şeirdə zərif, saf hisslər tərənnüm olunur. Şeir qəhrəmanı o qədər yalqızdır ki, hətta doğmalarının arasında da darıxır, onu anlayan bir nəfər belə yoxdur. Sevgilisi o qədər uzaqdır ki, dünya gözlərində qaralıb. Lakin qəhrəman alicənabdır, əsilzadədir, hər şeyi ürəyində çəkir, heç bir qüvvə onu dillənməyə, şikayətlənməyə, tənhalığını üzə vurmağa məcbur edə bilməz. O, sükutla söhbət etməyə üstünlük verir: “Gəl sükutu dinləyək, bu, səni anlamayan və anlamaq istəməyən insanların söhbətindən yüz dəfə yaxşıdır”:

...Bir ömür kimsəsiz,
Doğmalar içində...
Doğmalar sevgini yağmalar içindən...
Bu sayaq sıxmalar, boğmalar içində
Bütün qəlblər məhbəs,
bütün eşqlər yasaq...

“Bircə kəlmə payız” şeiri işıq və qaranlığın, ümid və peşmanlığın, sevinc və kədərin əbədi mübarizəsindən bəhs edir. Baxmayaraq ki, son məhəbbəti insan hisslərinin xəzanı sayırlar, bu

şeirdə təzadlı hisslərin parlaq nümunəsini görürük, qəhrəman üçün payız, həm də bahardır. Qəhrəman xahiş edir ki, qız onun adını unutsun, həm də tərəddüd edir, qızın onun qəlbində bir ümid işığı yandırmasını istəyir. Hisslərin belə mükəmməl ifadəsinə nadir hallarda rast gəlirik.

Sil mənim adımlı,
Sil...
Yenidən sil...
Sevgi qatarının son biletindən.
Qəlbimdəilməsiz bircə yer qalıb,
Dur as gözümdəki portretindən...

“Qış nağılı” şeiri də orijinaldır. Burada yalnız Elçin Mirzəbəyli yaradıcılığına xas, indiyədək rast gəlmədiyimiz metaforalar işlənmişdir:

Getdin,
Ümidlərin yol ayrıcında
Nə qərib göründü bu şəhər sənsiz...
Üşüdü gecənin tənhalığında...
Qışa təslim oldu bu şəhər sənsiz...

Qəhrəmana elə gəlir ki, sevgilisi gedincə şəhər asanlıqla qışa təslim oldu, o, yanında olsaydı qışda belə qəlbində çiçəklər açardı. Allah ürəklərə qüvvət versin və heç kimin qəlbinə qış gəlməsin. Bu şeirdə yalqızlığın ruhu və obrazı dərin kədər hissi doğurur. Lakin yalqızlığı bu qədər gözəl təsvir etmək də məharət istəyir.

“Sənsizlik” şeiri Elçin Mirzəbəylinin şeirləri içərisində inci, almaz kimi bərq vurur. Bir qəlbini şeiriyyətini bütün gözəlliyilə hiss edirik. Sevgilisi onu bir anlıq tərək edib, lakin qəhrəman üçün bu bir an bir əbədiyyətdir. Ona elə gəlir ki, sevgilisi onu həmişəlik tərək edib, ayrılığın əvvəli bir, sonu birdir. O kədərli, qəmgin, lakin bu qəm-kədərdə sonsuz sevgi, zəriflik, inam, ümid, nikbinlik gizlənilir. Bu şeirdə hər kəs öz sevgi tarixçəsini görə, özünü tapa bilər. Belə şeirlər insanın ümumiləşdirilmiş xarakterini daşıyır, buna görə də dünyanın bütün xalqlarına məhrəm gələ bilər. Azərbaycanda hansı şeirin sevgi serenadası olduğunu bilmirəm, amma “Sənsizlik” şeiri bu rola iddiaçı ola bilər:

Gəl, gülüm...
Yetimdi bu qapı sənsiz...
Ayaq səslərinə təşnə dəhlizim.
Bəlkə, bir an öncə getmişən, amma
Mən yenə sənsizəm...
Yenə sənsizəm.

“Kədərimi öp bir az...” da sevgi şeiridir. Gözlənilməz metafora və bənzətmələr şeirə yüksək poetiklik bəxş edir - küləyi qucaqla, külək qəlbimi açacaq və orada da kədərimi, qəmimi, ümid və əzablarımı görəcəksən... Qeyd etmək lazımdır ki, ustalıqla işlənmiş metafora obrazı bəzəyir – “gəcəni al ağuşuna, səhərimi öp, kədərdən başqa şeyim yoxdur, kədərimi öp.” Bu gözəl şeirə heç kim biganə qalmaz.

Gecəmi al ağuşuna,
Səhərimi öp bir az.
Nisgiliblə qolboyun ol,
Kədərimi öp bir az...

Elçin Mirzəbəylinin “Kimsə bilməyə” şeiri qəlbin daha bir həzin, bənzərsiz harayıdır. Şeir həyatı boyu sevgisini gizləyən bir qəlbin ağrı-acısı və göz yaşlarıyla doludur. Bu sayaq qəhrəmanlarla yalnız şərqi ədəbiyyatında rastlaşmaq mümkündür. Yalnız şərqi şeirində gizli sevgisini ehtiyatla qoruyub saxlayan incəqəlbli aşıqə rast gəlirik. Aşıq öz taleyinə gülür, sevgilisinin ölümündən sonra da, onun məzarının başında da sevgisindən söz açmır, məzarın üstünə tökülən göz yaşlarını səssizcə silir. Hər gün sevgidən yavaş-yavaş ölsə də, qəlbinin sirtini açmır. “Kimsə bilməyə” şeirində sırf şərqi fəlsəfəsi bərqərarır:

Varıb eşqin hücrəsinə
Əzabından çatlasın sinən...
Bir sevdadan dönə-dönə
Öləsən, kimsə bilməyə...

Bu şeirlər oxucuya yeni hisslər aşılayır, düşüncələrini təzələyir, bütün gözəllikləri və ucalıqları anladır. Elçin Mirzəbəylinin şeirləri inamı, Allaha sevgini və ümumiyyətlə, sevgini yüksəklərə qaldırır. Allah bütün yaratdıqlarından yalnız insana dil verib, dil vasitəsilə biz hisslərimizi, düşüncələrimizi ifadə edirik. Şairlərin üzərinə möhtəşəm vəzifə düşür –dünyamızı sözlə bəzəmək, hisslərimizi, arzularımızı gözəl və orijinal dillə ifadə etmək.

Müasir Azərbaycan poeziyasında bütün fəaliyyətini şeirə yönəldən şairlərdən başqa əsas peşəsindən əlavə söz sənətinə - ədəbiyyata xidmət edən şairlər də var. Azərbaycanın müasir qəzəlxanlarının tanınmış nümayəndələrindən biri də Yasin Xəlildir. Onun “Şəhin nağılı” kitabına müxtəlif illərdə yazılmış 400-dən artıq qəzəli toplanıb (Yasin Xəlilin qəzəllərinin təhlili Əlişir Nəvainin və Baburun bəzi qəzəllərlə müqayisə də aparılacaq, hər iki klassik qəzəlin ən parlaq ustalarıdır).

Kitabdakı ən uğurlu qəzəllərdən biri “Şeirim də” rədifli qəzəldir. Burada şairin özünü, arzu-istəklərini görürük, hər şey göz qabağındadır, Nəvaidə, Baburda gördüyümüz örtülü mətləblər, gizlilik burada yoxdur. Klassik özbək ədəbiyyatında qəzəlin bu növü “Şarhi-hol” (“şərhi-hal”) adlanır. Şair bütün düşüncələrini, cəhdlərini, məqsədini, sevincini, kədərini oxucusu ilə bölüşür. Səmimiyyət, dürüstlük, şəffaflıq qəzəlin ruhundadır:

Dadlı, duzlu, lətifdi şeirim də,
İncə, kövrək, xəlifdi şeirim də.

Şeirlər onun qəlbinin aynasıdır, şairin düşüncələri şeirlərinin əbədi məhbusudur:

Fikrimi gözlərində həbs etdi,
Tora düşmüş hərifdi şeirim də.

Şair onu tanımaq istəyənlərdən şeirlərini oxumasını xahiş edir:; qəlbinin harayı, fikri-zikri, arzuları, varlığının mahiyyəti şeirlərindədir. Onu zəif sananlar şeirlərini oxumayanlardır:

Düzdü, mən dərdi-yardən zəifəm,
Kim deyir ki, zəifdi şeirim də.

Lakin bəzən dərdini, kədərini, ağrı-acılarını gizlədir, axı o şairdir, hərdən özünü tox tutmalıdır, qəlbi ağrısa da, gülümsəməlidir, halbuki hansı dərddən desən, varıdı:

Dərdlərim var çeşid-çəşid, Yasin,
Odur ki, müxtəlifdi şeirim də.

Bu səpkili qəzələ Baburun yaradıcılığında da rast gəlirik:

Künqlim qulninq gūnçasibek max-bamah konbur
Aqar öz minq bahor ümsa oçilmoqi ne imkndur.

Bu misralarda da Babur dərdlərindən söz açır, dərdləri üst-üstə yığılıb, lakin aşkar etməsi imkansızdır.

Əlişir Nəvai eşqi üç növə ayırır: birinci - xos işki (qadına olan eşq), ikincisi - siddik işki (Allaha olan eşq), üçüncüsü - avom işki (bütün canlılara olan eşq). Şair özünün “Favoyid yekibar” (“Qocalığın faydalı məsləhətləri”) divanına bu üç eşqi tərənnüm edən çoxlu sayda qəzəl daxil edib. Ahıl yaşın sevgisindən bəhs edən qəzəlləri də burada yer alıb.

Vahki, buldum işg aro bir bevafoqa mubmalo,
Bulmasun axli vafo munbok baloqa mubmalo.

Podşo birla qado xoliqa kulsa ne ajab,
Bulsa men ənqliq qadoe podşoqa mubtalo.

Kir xarobat içra bül rindlar vobastasi,
Xonagahda bulqunça axli riyəqa mubtalo.

Ey, Navoiy, yena ul keksalikda bülsa xalos
Ahd qildikimy ena bulmay enaqa mubtalo.

Bu qəzəldə Nəvai qoca vaxtı eşqə düşmüş, özünün dediyi kimi, “eşqə mübtələ” olmuş aşiqin qəlbindən xəbər verir. Yasin Xəlilin qəzəllərində də Nəvainin bəhs etdiyi hər üç eşqin tərənnümünə rast gəlirik. “Satdın məni, ey gül, dəli sevdəyə bu yaşda” qəzəli diqqəti cəlb edir. Qəhrəman özünə məəttəl qalıb, başına gələnləri anlaya bilmir. Yəni qoca yaşda sevmək olar? Dərdə düşüb, ruhu canını tərək edib, fikri-zikri sevgilisinin yanında, cismi qalıb, quru can ilə yaşamağa məcburdur. Allaha da sevgisi sonsuzdur, ona şükür edir, Allahın izni olmadan heç nə mümkün deyil, aşiq bu yaşda düşdüyü eşqi Allahın lütfü sanır:

Saldın məni, ey gül, dəli sevdəyə bu yaşda,
Tən eyləyir aləm məni-rüsvayə bu yaşda.
Eşqin, inan Allha ki, ey qönçədəhanım,
Döndərdi məni bülbüli-şeydəyə bu yaşda.

Şair qəhrəmanının halını sadə, anlaşılıq söz-lərlə ifadə edir, şeirin dilinin aydınlığı, rəvanlığı oxucunu razı salır. Yasin Xəlilin şeirlərinin oxunaqlılığı dilinin sadəliyinə çox bağlıdır. Aşiq kədərini şərəblə unutmağa çalışsa da, faydası yoxdur, sevgilisini unutmaq istəsə də, mümkün deyil, əksinə getdikcə ona daha çox bağlanır:

Yüz dəfə alıb gündə qədəh saqi əlindən,
Qurşandı könül badəyi-səhbəyə bu yaşda.
Ar eylədi o heç nə yaxından, nə də yaddan,
Bağlandı könül zülfi-çəlipəyə bu yaşda.

Sonrakı misralarda daha çox nəsihətamiz, fəlsəfi fikirlər səslənir, aşiq bu yaşda sevgiyə mübtəla olduğu üçün onu qınayanlara, ona gülənlərə sakitcə etiraz edir, deyir ki, Allahın işidir, hər kəsin başına gələ bilər, ona gülən adam bir gün onun vəziyyətinə düşə bilər. Bu qəzəldə də Allah eşqi bütün sevgilərin fəvqündədir:

Əhvalımı kim gördü təəccüblə soruşdu:
Heç eşq-məhəbbətmi olar, ayə, bu yaşda?
Kamilləşər insan, bu məsəldir, qocalanda,
Düşdüm görəsən, bəs niyə xülyayə bu yaşda?

Aşiq - şair əziyyət çəksə də, bu sevgi ilə fəxr edir, Allaha şükür edir ki, ona bu yaşda belə saf məhəbbət bəxş edib, bu yaşda sevmək və şeir yazmaq nə qədər gözəldir, ona çoxları, hətta gənclər də həsəd apara bilərlər. Bu qəzəldə bir-birindən gözəl hər üç eşqin tərənnümü var:

Şair, elə yaz şeirini heç kim deməsin, bax
Sən bir buna, bir yazdığı misraya bu yaşda.

Yasin Xəlilin “Göz yaşım axır sel kimi, dəryayə sığışmaz” qəzəli də xarakterikdir. Qəzəlin başlıca ideyası sevgilinin vəsfi və aşiqin əzablarının hüdudsuzluğudur. Dərdsiz-qəmsiz eşq olmaz. Aşiqin nəsibi dərd-ələmdir. Bu qəzəlin qəhrəmanının dərdi isə dünyaya sığmaz:

Göz yaşım axır sel kimi, dəryayə sığışmaz,
Dərdim o qədər çoxdu ki, rəyayə sığışmaz.

Nolaydı, dedim, yarımı rəyada görəydim,
Arzum, diləyim, amma ki, rəyayə sığışmaz.

Aşiqin sevgilisi çox gözəldir, onun gözəlliyini vəsif etməyə sözlər yetmir, əfsanələr azlıq edir:

Söz yox o gözəllər gözəli yarımaya layiq,
Gül surətinin tərifini mənəyə sığışmaz.
Vəsf eyləməyə hüsnünü əfsanələr azdır,
Könlümdəkilər bir neçə misrayə sığışmaz.

Burada Şekspirin məşhur ifadəsi yada düşür, sevgilisini axtaran şair üçün dəniz topuğundandır. Bir çox qəzəlxanlardan fərqli olaraq, şair təmiz ana dilində, Azərbaycan dilinin bütün gözəl-

liklərindən yararlanaraq, əruzda qiymətli poeziya nümunələri yaratmağa nail olur:

Dünya, dedilər, səhnədir, insanlar oyunçu,
Mən oynadığım amma təməşayə sığışmaz.
Divanə kimi çoxları səhrayə düşübdür,
Yasin elə divanədi, səhrayə sığışmaz.

Yasin Xəlil qəzəllərinin əsas cəhəti budur ki, o, qəzəllərdə ərəb-fars sözləri işlətmir. Əlişir Nəvai də məhz şairləri buna səsləyirdi. “Muxokamat - yl - luqo -tayn” əsərində yazırdı: “Mən əvvəlcə fars dilində şeir yazmağa başladım. Lakin bir vaxt gəldi, türk dili haqqında düşünməyə başladım... qarşımda min-min xəzinəsi olan bir aləm açıldı. Bu aləm insan ayağı dəyməmiş gül bağçasıdır. Türk dili məni məftun etdi. Qəzəl üçün türk dili xəzinədir.”

Yasin Xəlil arxaik söz və ifadələrdən çəkinir, onun qəzəllərinin dili təmizdir. Qəhrəmanları əsasən real həyatdan alınmış, sevgiləri də gerçəkdir, lakin ilahi eşqin ünsürlərinə də rast gəlinir. Qəzəllərində təbiət, məhəbbət tərənnümü olunur, eyni zamanda ictimai mövzulara da toxunulur.

Müşahidələrimizi ümumiləşdirərək, aşağıdakı nəticəyə gəlmək olar:

1. Müasir Azərbaycan şairlərinin yaradıcılığı rəngarəng və təkrarsızdır, bir şairin şeirlərində işlənmiş yanaşmaya, məcaza digər şairin yaradıcılığında rast gəlmək mümkün deyil. Mövzu əlvanlığı və janr xüsusiyyətləri bu poeziyanı maraqlı və çəkici edir. Özbəklərdə dahi şair Abdulla Qədiridən gəlmə bir deyim var: “Hər gülün öz rayihəsi, hər gülün öz rəngi və füsunkarlığı var.”

Hər şairin öz qəhrəmanları, üslubu, yolu var. Kimi romantik, oynaq, xəfif və maraqlı, kimi mürəkkəb, fəlsəfi üslubda yazır. Onların hər biri maarifçiliyə xidmət edir, ruhun mənəvi qidası ola biləcək əsərlərə imza atır. Bundan sonra da onlar şeirləri, qəzəllərlə oxucularının gözlərini sevindirsinlər, ruhlarını oxşasınlar.

Rus dilindən çevirdi:
Arifə ARİFQIZI

Cahan GÜLSÜN

SONRAKI PEŞMANLIQ

Axı mən nə elədim,
Nə etdim öz başıma?!
Özüm öz əllərimlə
Zəhər qatdım aşıma.
Səni yoxluğun boyda
Uzaqlara yolladım.
Özüm ölüm hökmünə
İmza çəkdim, qolladım.
İndi də ki, cəzamı
Çəkirəm yavaş-yavaş.
Bu ömrü bürməyəyib,
Bükürəm yavaş-yavaş.
Nə ağır dərd, ağır yük
Sənsiz sevinmək, gülmək.
Ölüm boyda ayrılıq
Sənsiz qocalmaq, ölmək!
Nə ağır dərd, əzizim,
Mən belə bilməmişdim.
Bu boyda yaşamışdım,
Bu boyda ölməmişdim...

* * *

İndi sənsiz oturub,
Qəm çəkirəm özümçün.
Qəmə həm gülümsəyib,
Həm çəkirəm özümçün.

Heç bilmirəm nə yolla
səni yola gətirim
Bu həsrəti bu evdən
birdəfəlik itirirəm.

Sənə nə söz söyləyirəm,
Nə deyirəm ki, dönəsən?
Bu qaranlıq gecəni
Boyayasan günə sən.

Nə gəlir ki əlimdən,
Gələnlər gözümdən gəlir.
Bu dərd özümlə gedir,
Bu dərd özümlə gəlir.

Kimə pay düşər axı
Yalnızlıqdan bu boyda?!
Mən bədbəxt nə haydayam,
Sən bəxtəvər nə hayda!

* * *

Məndən soruşsan,
İndi hər yan payız rəngindədi.
Məndən soruşsan,
Unutmağa çalışmıram səni -
Sadəcə, keçirəm hər gün
Yaşamağın yanından...

ÜÇ CÜMLƏ

Çoxdandır
teatra getmirəm.
Bir az ağla,
Tamaşa edim sənə...

SƏNSİZLİK

Sənsizliyi dəmləmişəm gözlərimdə
Yanaqlarımla içirəm.
Mən səni görməkdən ötrü
Başqa yollardan keçirəm...
Bilirəm, çünki
Mən keçən yollarda qarşılaşmırıq heç vaxt...
Bu qədər təsadüfən qarşılaşmamaq olar?!...

* * *

Gözüm yaşa dolub,
Yaş deyirəm e.
Qocalıb, köhnəlib,
Yaşlanıb gözüm.
Səni ürəyimə
sevdirdi deyə,
Həyatı boyunca
daşlanıb gözüm...

Azər FƏRAQİ

... MƏN YOXAM. HƏR ŞEY ODUR...

“Ənəl həqq” ifadəsi ərəb dilində “ənə”, yəni “mən” və “əl-həqq” (lüğətdə “həqq” kəlməsi doğru, həqiqi, sabit olan mənalarında işlədilir. “Batıl” sözünün mənasının tam ziddidir) kəlmələrinin birləşməsindən yaranıb. Bu ifadəni İmadəddin Nəsimidən öncə ürfan və fəlsəfə tarixində ilk dəfə böyük mütəfəkkir Hüseyn ibn Mənsur Həllac işlədib. Rəvayətə görə, bir müddət tələbəsi olduğu böyük arif Şeyx Cüneyd Bağdadının qarısını döyərək Şeyx Cüneyd “kimdir” deyər soruşmuş, Həllac isə “ənəl həqq” cavabını vermişdir.

Ariflərdən birinin rəvayətinə görə, bir gün yuxusunda Həllac Mənsuru görmüş və şeytanla onun dialoqunu eşitmişdir. İblis o həzrəti görəncə belə deyir: “Sən “ənəl həqq” (mən həqqəm) dedin. Mən isə “Ənəl – xeyr” (mən ən üstünəm) dedim. Sənə rəhmət olundu, mənə isə lənət edildi. Bunun hikməti nədir? Həllac Mənsur belə cavab verir: “Sən mənəm-mənəmlik etdin, mən isə mənliyimi özümdən uzaq edib yalnız Həqqi gördüm”.

Nəsiminin dövründə olduğu kimi, Həllacın dövründə də bu ifadə əksər insanlar tərəfindən düzgün anlaşılmamış və Həllac Mənsur özü də qəddarcasına edam edilmişdir. Çünki əksər insanlar bu ifadəni “Allahlıq” iddiası kimi anlayıb, həqiqi və batini mənasından da xəbərdar olmamışlar. Çox təəssüf ki, elmin və texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi bu dövrdə də bu ifadənin hələ də yanlış anlaşıldığı görülməkdədir.

Həllac Mənsur, yaxud Nəsimi əgər “Allahlıq” iddiası etmək istəsəydilər, “ənəl həqq” ifadəsi əvəzinə “ənəllah”(mən Allaham) deyərdilər. “Allah” kəlməsi də, “həqq” kəlməsi də Tanrının

isimlərindəndir. Lakin hərəsinin fərqli mənaları vardır. Allah kəlməsi ərəb dilinin qrammatikasındakı müəyyən qanunauyğunluqlar ilə “ilah” və ya “uluhiyyət” kəlməsindən törəmişdir. Ulu Tanrının bu sifəti onun sübutu (zati, zatı olan) sifəti deyildir. Yəni bütün məxluqları xəlf etməmişdən öncə, yalnız özü mövcud olan halda, bir ilaha, yəni bir Tanrıya ehtiyacı olan bir varlıq olmadığı halda, onun ilahlıq sifəti ilə, dolayısıyla Allah ismi ilə vəsf edilməsi məntiqsizdir. Böyük sufi mütəfəkkir Muhyiddin İbn Ərəbi bu mövzuda belə buyurub:

“Nəhnu biməluhiyyətinə cəəlnahu ilahən” (Fususul-hikəm, s.147, Məbaniyi-irfan, s.523) - yəni biz bir ilaha, bir Tanrıya ehtiyacı olmağımız səbəbindən Onu ilah qərar vermişik. Tanrının “Həqq” ismi isə onun sübutu (zati olan) sifəti olan “vücut” (mütləq varlıq) sifətinin mənasını tam ehtiva edən bir ismidir. Yəni yaradılmışları xəlf etməmişdən öncə də Tanrı mövcud idi və mütləq həqiqət idi. Həllacın və ya Nəsiminin “ənəl-həqq” deməklərinin, tək varlıq və mütləq həqiqət olan Tanrının məhz “həqq” ismini işlətmələrinin mənası budur. Allahın digər isimlərinin, həmçinin “Allah” isminin “ənə”(mən) sözünə nisbət verilərək bir insan tərəfindən işlədilməsi isə vəhdəti-vücut (tək varlıq, tək həqiqət) nəzəriyyəsinə tam şəkildə yansıtılmaması ilə yanaşı, yanlış və küfr içəran mənalara da yozula bilər.

Bir insanın özünü Tanrı bilməsi, hətta daha irəliyə gedərək dinin müqəddəratını ucuz tutması, əlbəttə ki, şirk və küfrdür. Əgər “ənəl həqq” ifadəsini tanrılıq iddiası kimi qəbul etsək, bu ifadəni deyən şəxsin iki mənadan başqa bir mənəni qəsd

etmədiyini qəbul etməliyə. “Ənəl həqq” ya bir çoxlarının zənn etdikləri kimi eqoizm partlamasıdır, ya da artıq dərəcədə altruizm göstəricisidir. Musa peyğəmbərin dövründə yaşamış Fironun “Ənə rəbbukumul-əla”, yəni “mən sizin uca rəbbinizəm” deməsi ilə İmaduddin Nəsiminin “ənəl həqq”, yəni “mən mütləq həqiqətəm” deməsini eyni mənada anlamaq və eyni mənada tərcümə etmək çox ədalətsiz bir yanaşmadır. Düşünən kəslər üçün fərq açıq-aydındır. Ümumiyyətlə, irfani təkamül məqamlarının heç birində bir arifin “ənəllah”, yəni “Mən Allaham” dediyi görülməmişdir. Mövlana Cəlaləddin Rumi özünün “Fihi ma fih” adlı əsərində “ənəl həqq” iddiası barədə belə deyir:

- “ənəl həqq” deməyi böyük bir iddia hesab edirlər. Halbuki “ənəl həqq” demək böyük bir təvazüdür. Çünki (“Ənəl həqq” ifadəsinin əvəzinə) “ənə əbdül-həqq”, yəni “mən həqqin quluyam” deyən bir kəs öz varlığı və həqq olan Allahın varlığını dilə gətirərək iki ayrı varlıq iddiası etmiş olur. Halbuki “ənəl həqq” deyən bir kəs öz varlığını yox etdiyi üçün “ənəl həqq” deyir. Yəni mən yoxam, hər şey Odur. Tanrıdan başqa heç bir varlıq yoxdur, mən yalnızca yoxluğam, heçəm deyir. Bu ifadədə açıq-aşkar təvazö görünür. İnsanlar bunun mənasını anlamırlar.

Nəsimi İlahi eşq ilə varlığından keçdiyi bir halda irfan ədəbiyyatından “inbisat” (izah olunma, arifin ilahi sirlərin ona açılmasından sevinməsi halı) deyilən halın təsiri ilə “ənəlhəqq” demişdir. Bu ifadənin lüğəvi-zahiri mənası “mən həqqəm” deməkdir. İrfani-batini mənası isə “mütləq həqiqətdən başqa bir şey mövcud deyildir” deməkdir.

“Ənəl-həqq” ifadəsinin yanlış olaraq “mən Allaham” kimi anlaşılıb və belə tərcümə edilməsinin səbəbi bu ifadənin şərh etdiyi vəhdəti-vücut nəzəriyyəsinin bu nəzəriyyəyə bir çox oxşarlıqları olan, lakin əslində çox ziddiyyətlər təşkil edən bir neçə fəlsəfi-dini nəzəriyyələr ilə eynimənalı anlaşılmasıdır. Vəhdəti-vücut həqiqətinin panteizm fəlsəfəsi ilə (qərbdə Spinoza tərəfindən əsas qoyulan, Tanrı ilə təbiəti eyniləşdirən fəlsəfi nəzəriyyə), Hüluliyə (Tanrının bəzi insanların bədəninə girməyini mümkün bilən etiqad), İttihadiyyə (insanın təkamül edərək Tanrıya qovuşub, onunla eyni olmasına olan

etiqad), Mücəssimə (inkornasiya, Tanrının cism olduğuna olan etiqad) və Müşəbbihə (antropoteizm, Tanrının bəzi məxluqlara bənzədiyinə olan etiqad) nəzəriyyələri ilə eynimənalı tutulması çox yanlış bir yanaşmadır. Bir çoxları məhz bu yanlış yanaşma səbəbindən “ənəlhəqq” ideyasını düzgün anlamamışlar, halbuki qeyd etdiyim bu etiqadların fəlsəfi və məntiqi cəhətdən əsassız olduqları əksər teoloqlar və filosoflar tərəfindən ittifaqla sübut edilmişdir.

“Ənəl həqq” ifadəsi açıq-aşkar vəhdəti-vücut, yəni varlığın vəhdəti, birliyi nəzəriyyəsinin lakonik yansımasıdır. Bu nəzəriyyəyə görə, mövcud olan tək bir varlıq var. O da varlığın özüdür. Bu həqiqəti filosofların və islam teoloqlarının öz ibarələri ilə belə sübut etmək olar. Vücut (varlıq, var olma) özü mövcuddur. Əksini iddia etmək məntiqsizdir. Çünki fəlsəfənin və məntiqin qanunlarına görə, bir şey özünün ziddi ilə vəsf edilməz. Vücudu (varlıq) olan mövcudlar iki qismə bölünür:

1.Vücudu (varlığı) özündən olmayan, varlığını başqa birindən kəsb edən varlıqlar. Belə varlıqlar “mümkün varlıqlar” adlandırılır. Yəni var olub-olmaması ehtimalları mümkündür. Bütün məxluqat bu qismə aiddir.

2.Vücudu (varlıq) bizzat özündən olan, öz-özlüyündən mövcud olan varlıq. Belə varlığa “vacib varlıq”, yəni varlığı zəruri olan, var olmamaq ehtimalı olmayan varlıq deyilir. Vacib varlığın, tək vacib varlıq olmasının həqiqəti də bədihi və sübuta ehtiyatsızdır. Çünki əks təqdirdə, bütün filosoflar tərəfindən batil və əsassız olduğu qəbul edilən “təsəlsül” və “dövr” nəzəriyyələrinə etiqad etmək lazım gəlir.

Edəndə dövr buxağın təsəlsüli-zülfün
Bu fitnədən necə qalsın əqaidim salim.

Vacib varlıq “mütləq həqiqət” adlandırılan ümumi vücudun (varlığın) külli və həqiqi olaraq, bizzat özüdür, çünki vücut (var olmaq) sifəti də Allahın (vacib varlığın) zati sifətlərindəndir. Əgər vacib varlıq (vücut) ümumi vücudla (var olmaq) iki fərqli həqiqətlədirsə, vacib varlığın var (mövcud) olması üçün vücut həqiqətinin (var olmaq) ona əlavə edilmiş olması lazım gəlir. Bəzi islam teoloqları bu düşüncədədirlər.

İkinci bir ehtimal isə vacib varlıq, “vücut” həqiqətinin (var olmaq) fərdlərindən biridir və digər varlıqlar öz vücutlarını ondan kəsb edirlər. Əksər filosoflar bu düşüncədədir. Bu iki ehtimalın hər ikisi məntiqsiz və əsassızdır.

Dahi şairimiz Seyid Əzim Şirvani bir beytində bu fikri aydın şəkildə belə ifadə edir:

“Seyyida, masiva irir fani
Leysə fil-mülk geyrəhu mövcud”

-Yəni mütləq həqiqət olan Allahdan başqa hər şey əslində yoxdur. Kainatda Ondan başqa heç nə mövcud deyildir.

Kvant fizikasında “superstring sahə” deyə adlandırılan “vahid sahə”, “mütləq potensial” reallığı da bu həqiqətə bariz şəkildə dəlalət edir. Müasir elm məhz Kvant fizikası ilə reallığın təməlinə yalnız tək bir həqiqətin olduğunu, kainatdakı bütün müxtəlifliklərin, pərdə arxasında yalnız bir həqiqətin durduğu qənaətinə gəlmişdir, yəni həqiqətdə “Mən”, “Sən”, “Biz” dediyimiz məfhumlar hamısı tək bir həqiqətdir. Bu həqiqəti “makrokosmik elm” də adlandırmaq olar. Bu mütləq həqiqət təbiətin özüdür. Bu səbəbdən də “vahid sahə” adlandırılır. Qısaca desək, “hər şey tək bir varlıqdır”. Təbiətin bütün gücləri, bütün hissələri, kiçik zərrəciklərin bətnindəki leptonlar, protonlar, neytronlar belə “tək” və “mütləq” olan həqiqətdir. Gözlə gördüyümüz və görmədiyimiz bütün təbiət aləmi yalnız və yalnız tək olan bir varlıq dənizindəki müxtəlif dalğalardır. Hər şeyin, şüurun və maddələrin təməlinə olan bir həqiqət mütləq zəkanın özüdür. Bu mütləq həqiqət materiya deyildir. Kainatda hər şey sadəcə Odur. Bəli, bu gün Kvant fizikası vasitəsilə elmin gəldiyi son reallığı bu cümlə ilə ifadə etmək olar: “Kainatdakı hər şey həqiqətən də Ondan başqası deyildir”. Bu cümlə Nəsiminin timsalında əksər ariflərin dillərində şüar olan “leysə fid-dar geyrəhu dəyyar”, yəni “varlıq evində Ondan başqa heç kim yoxdur” cümləsi ilə eyni gerçəkliyin açıqlamasıdır. İnsanlar, heyvanlar, bitkilər, cansızlar, ümumiyyətlə, bütün zərrəciklər qeyd etdiyimiz tək həqiqətin, kvant fizikasının dili ilə desək, “vahid sahənin” sadəcə dalğalanan titrəyişlərdir. Nəsimi “ənəl həqq” deməklə məhz bu həqiqəti dilə gətirirdi.

“Qurani-Kərim”də bir neçə ayədə (Taha/12, Nəml/9, Qəsəs/30) nəql olunan Musa peyğəmbərə Sina dağında bir ağacdan “ənə rəbbuk” (mən sənin Rəbbinəm) və ya “ənəllah” (mən Allaham) nidasının gəlməsi, yenə “Qurani-Kərim”in “Naziat” surəsinin 24-cü ayəsində Fironun “ənə rəbbukumul-əla”, yəni “mən sizin uca rəbbinizəm” ifadəsi ilə mövzumuz olan İmadəddin Nəsiminin “ənəl həqq” ifadəsi mənə baxımından çox fərqlidir.

Fironun iddiası aləmlərin rəbbi olan Allahın varlığını inkar edib, özünü Tanrı bilmək idi. Bu insan eqosunun və təkəbbürünün böyüklüyündən nəşət edən bir küfrdür. Necə ki, həmin ayədən sonra Allah onu dünyada və axirətdə bu iddiasına görə cəzalandırdığını buyurur.

Ağacdan həzrəti Musaya “ənəllah” (mən Allaham) və “ənə rəbbuk” (mən sənin rəbbinəm) deyilməsi Allahın, öz həqiqət nurunu atəşdə, atəşin isə ağacda təcalla etməsi, üzə çıxması ilə həzrəti Musa ilə danışmasıdır. Ağac nəbatatdan (bitkilər) olduğu üçün, yəni şüursuz və heç bir ilahi əmrlərlə mükəlləf olmayan bir varlıq olduğu üçün yalnız Allahın öz iradəsi və fəvri cazibəsi nəticəsində mütləq həqiqətin məzhəri və “ənəllah” (mən Allaham) sözünün məsdəri olmuşdur. Nəsimi isə kəsbə cazibə ilə təkamül edib “fənafillah”(Allahda yox olmaq), məqamına yetişərək hər şeyin “mütləq həqiqət”in məzhəri olduğunu görüb və “ənəl həqq” sözünün məsdəri olmuşdur. Şübhəsiz ki, Nəsiminin “ənəl həqq” deməsi qeyd etdiyimiz hər iki haldan fərqli və üstün bir məqamın ifadəsidir. “Ənəl həqq”, yaradılmışların ən üstünü olan, şüuru və seçim azadlığı olan, peyğəmbərin təbiri ilə desək, özünü tanımaqla Rəbbini tanıya biləcək insanın, ilahi eşq odu ilə öz nəfsini yandırıb kül edərək, fani olaraq, öz varlığının olmadığını, tək həqiqətin - yalnız həqq olan Allah olduğu gerçəkliyinin etirafıdır.

Kül edib könlümü küyində sovurdum küləyə,
Bir ümid, bəlkə, gedib zülfünə bir dəfə dəyə
Dedi Musaya “ənəllah” sözünü adi ağac,
Bir ağactək dəyərim yoxmu “ənəl həqq!”
dəməyə?!

Pərviz SEYİDLİ

GÖRÜNƏN SÖZLƏR, OXUNAN GÖRÜNTÜLƏR

Müasir yaradıcı gənclərin çoxşaxəli fəaliyyətdə olması heç kim üçün sirr deyil. Əgər əvvəllər bir sahə üzrə ixtisaslaşmaya üstünlük verilibdisə, indiki gənclər incəsənətin və ədəbiyyatın müxtəlif sahələrində özlərini sınayırlar, sanki bir sahəyə sığışmırlar.

Pərviz Seyidli də bu cür yaradıcı gənclərdəndir. Uşaqlığından müxtəlif şeirlər yazıb, orta məktəbi bitirəndən sonra ADMİU-nun teatr rejissorluğu fakültəsinə daxil olub, təhsilini bitirənə qədər bir neçə qısametrajlı film də çəkməyə macal tapıb, diplom tamaşası da uğurla qarşılanıb.

İndi Pərviz kino yaradıcılığı ilə məşğuldur, amma qələmi də yerə qoymur. Şeirlər, hekayələr, povestlər yazır. Onun çəkdiyi filmlər adama nəşə deyir, yazdığı əsərlər nəşə göstərir. Pərviz sözlə şəkil çəkməyi çox gözəl bacarır. Şeirləri fotokadrların toplusuna bənzəyir. Əlbəttə ki, əsərlərində müəyyən qüsurlar da var, şeirlərdə ritm bir qədər pozulur, nəşrlərində cümlələr bəzən sadələşmiş görünür. Lakin bütün bunlar təcrübə qazandıqca düzələn qüsurlardı. Əsas budu ki, Pərviz istedadlıdır və enerjilidir. İnanıram ki, bu enerji gələcəkdə də yalnız və yalnız sənətə sərf olunacaq.

İlqar Fəhmi

PƏNCƏRƏ ŞÜŞƏSİ

Noyabr yağışı ağlayır axşam
Bakının kimsəsiz küçələrinə
Üzünü çil basmış eybəcər qadın
Söykənib pəncərə məhəccərinə.

Gözünü yollara dikib nə vaxtdı,
Maşınlar yolları ötüb keçirlər.
Üzünə maşından işıqlar düşür,
Kölgələr üzünü öpüb keçirlər.

Bu kifir, eybəcər qadının dərdi
Çevrilib bir payız boyda təkliyə,
Sakitcə, səssizcə göz yaşı tökür
Tanrının verdiyi eybəcərliyə.

Ürəyi bomboşdu yatağı kimi,
Kimsəsiz içinə göz yaşı axır,
Gözləri şüşədən çölə baxsa da,
Çölündən içinə "bəlkə" boylanır...

Bir isti gecəsi olmayıb hələ,
Sevgidən xəbərsiz otağı soyuq,
Telində gəzməyib kişi nəfəsi
Öpüşdən xəbərsiz dodağı soyuq.

Mən də bir əclafam özgələritək,
Nə səni bəyəndim, nə sevə bildim,
Birdən inciyyərsən, təsəlli üçün
Rəngləyib şeirə çevirə bildim...

YAĞLI BOYA

Bu ağlayan kimdi belə?!
Görən kimin qadınıdı?!
Əlləriylə örtüb üzün
Hey ağlayır xıssın-xıssın.
Eşidirəm göz yaşının
Pıçılıtısın yarasa tək

Bu ağlayan qadın kimdi?!
Axı kimdi bunun əri?!
Sığal dəyir saçlarına?!
Soyuqdurmu gecələri?!

Gözləri bir yağlı boya,
Kırpıqları fırçadımı?
Göz yaşları yanağına
Şəkil çəkir, vurur naxış...
Bu ağlayan qadın, bəlkə,
Gülmək üçün çox darıxıb,
Onun üçün ağlayırmış...

Bu ağlayan yazıq qadın
Mətbəximizin qadınıdı
Bir şairin yatağını
Bölüşmək də, deyil asan
Dadlıdımı, duzludumu,
Necədi göz yaşını dadı?
Göz yaşından bir çay dəmlə,
Sonra yenə ağlayarsan...

MONO TAMAŞA

Tamaşası dünən olmuş teatr afişası kimiyəm...
Gözlərimdən asılıb tamaşanın tarixi, vaxtı:
Saat neçədə, harda...
Final səhnəsi oynanıldı yağışlı gecədə,
Sizin küçədə
Mən sənə pəncərəyə, sən pəncərədən uzaqlara...
BAXDIQCA

Soyumuş qəhvəmdən bir qurtum içib
Bu doğma məkanda baxıram sənə
Həmişə sən bura gəldiyin üçün
Bu sakit kafe də əzizdir mənə.
Saçlarını, gözlərini, üzünün hər cizgisini
Əzbərləyirəm bircə-bircə -
Sən qarşı masada kitab
VƏRƏQLƏDİKCƏ

Yaza bilmədiyim şeirlərdəki sənə
Yazdıqlarımla sənə heykəl qoyuram
Yüz yol yazsam belə, pozsam belə,
Sözün müqəddəsliyini sən danışdıqca duyuram,
Sükutun alnından öpürəm
Sən SUSDUQCA

Bu qış Bakını incəbelli balerinaya bənzədib
qar dənələri,
Akapella kimi səslənir qarın xışıltısı
Yeridikcə sən...
Baxıram. Anlamağa çalışıram...
Sən axı kimsən?!
Ağsaçlı anamı?! Sədaqətli qadınımı?!
Göydən enmiş mələkmi?! Ərköyün
qızcağazını olursan
Göylər saçlarına qar ƏLƏDİKCƏ

Pəncərənin qarşısında
Sakit kafələrdə
Bu qarlı yollarda yaşlanırıq, gülüm
Mən SEVDİKCƏ,
Sən GETDİKCƏ...

QAR VƏ CAZ

Yavaş-yavaş qar yağır.
Pəncərdən boylanır
Qısa saçlı bir qızın
Dəniz rəngli gözləri.

Yavaş-yavaş qar yağır.
Pəncərədən hey baxır
Rəssam əlində badə,
Köhnə plastinkada
Çalır Mustafazadə

Yavaş-yavaş qar yağır.
Yazıçı durmadan yazır
Alaraq son qullabı,
Közərməmiş siqaretlə
Tüstülənir külqabı.

Yavaş-yavaş qar yağır.
Köks ötürür dul qadın,
Hey fikirləşir ərin;
Qar da yağır üstünə,
Soyuqdurmu torpağı?..

Yavaş-yavaş qar yağır.
Ya konyak, ya ağ çaxır...
Fəhminin qəzəlləri
Bəs eyləyər unudaq
Bir-iki saat dünyanı...

Yavaş-yavaş qar yağır.
Həzin-həzin qar yağır,
AĞIR-AĞIR QAR YAĞIR

YORĞUNLUQ

Sakitcə öləsən bu gecə vaxtı,
İzlərin küçənin yadında qala,
Yanımda olmaya doğmaların da,
Qocalmış ümidlər yanımda qala...

Yağışlar səninçün mahnı oxuya,
Küləklər səninçün şəkillər çəkə,
Sağ ikən bir ağ gün görməmişənsə,
Öləndə görürsən ağappaq gecə...

Səni tanımayan bir qadın gələ,
Göz yaşın axıda, sürət üstünə,
Əynindən çıxara köhnə plaşın,
Ağlaya-ağlaya örtə üstünə...

Üstünə örtülmüş həmin plaşdan
Sevdiyini birinin ətrin alasan,
Özündən yapışıb qalxasan göyə,
Yerdəki qadını göydə tapasan...

Çayın yanındadır, özün evdəsən,
Nə pləş, nə qadın, nə də ölüm var,
Bu kəndir, bu lüştür, bu da ki sənənsən,
Nə qədər gec deyil, bəlkə, gedəsən...

OSKAR UAYLDIN AFORİZMLƏRİ

Women are made to be loved, not understood.

Qadınlar başa düşülmək üçün deyil, sevilmək üçün yaradılıb.

Experience is simply the name we give our mistakes.

Təcrübə insanın öz səhvlərinə verdiyi addır.

Every portrait that is painted with feeling is a portrait of the artist, not of the sitter.

Hisslər əsasında çəkilmiş rəsm əsəri şəkli çəkilənin deyil, rəssamın öz portretidir.

The only difference between the saint has a past, and every sinner has a future.

Hər möminin bir keçmişi, hər günahkarın bir gələcəyi var.

I see when men love women. They give them but a little of their lives. But women when they love give everything.

Kişi qadını sevərkən ona həyatının yalnız bir qismini, qadın isə bütün həyatını verir.

Some cause happiness wherever they go; others whenever they go.

Kimiləri getdiyi yeri xoşbəxt edər, kimiləri də tərk etdiyi yeri.

Men always want to be a woman's first love, women like to be a man's last romance.

Kişilər həmişə qadının ilk sevgisi, qadınlar isə kişinin son sevgisi olmaq istəyər.

I don't want to go to heaven. None of my friends are there.

Mən cənnətə getmək istəmirəm, çünki dostlarımdan heç biri orada deyil.

Always forgive your enemies ; nothing annoys them so much.

Düşmənlərinizi həmişə bağışlayın, çünki heç bir şey onları sizin bu mərhəmətiniz qədər incitməz.

Between men and women there is no friendship possible. There is passion, enmity, worship, love but no friendship.

Kişilərlə qadınlar arasında ehtiras, düşmənçilik, sitayiş mümkün, dostluq isə qeyri-mümkündür.

When a man has once loved a woman, he will do anything for her, except continue to love her.

Bir kişi bir qadını sevərkən onun üçün hər şey edəcək, təkəcə ona olan sevgisini davam etdirməkdən başqa.

A man can be happy with any woman, as long as he doesn't love her.

Kişi istənilən bir qadınla ancaq onu sevmədiyi müddətcə xoşbəxt ola bilər.

Society exists only as a mental concept; in the real world there are only individuals.

Cəmiyyət yalnız zehni anlayış kimi mövcuddur; realıqda isə yalnız ayrı-ayrı fərdlər mövcuddur.

Nowadays people know the price of everything and the value of nothing. Bu gün insanlar hər şeyin qiymətini bilsə də, dəyərini bilmir.

If one cannot enjoy reading a book over and over again, there is no use in reading it at all.

Əgər bir insan eyni bir kitabı təkrar oxumaqdan həzz almırsa, o kitabı oxumuş olmasının heç bir anlamı yoxdur.

It is absurd to divide people into good and bad. People are either charming or tedious.

İnsanları yaxşı və pis olmalarına görə qruplaşdırmaq absurddur. Çünki onlar eyni zamanda cazibədar və sıxıcı da olurlar.

The advantage of the emotions is that they

lead us astray.

Emosiyaların üstünlüyü bizi yolumuzdan azdırır.

I have nothing to declare except my genius.

Dahiliyimdən başqa bəyan edə biləcəyim heç nəyim yoxdur.

Men marry because they are tired; women, because they are curious; both are disappointed.

Kişilər yorğunluqdan evlənilir, qadınlar isə maraqdan ərə gedirlər. Nəticədə hər ikisi məyus olurlar.

Patriotism is the virtue of the vicious.

Vətənpərvərlik pis bir ərdəmdir.

Man can believe the impossible, but man can never believe the improbable.

İnsan qeyri-mümkün olana inana bilər, amma ağla sığmayan inana bilməz.

Charity creates a multitude of sins.

Xeyriyyəçilik özlüyündə günahlar toplusu yaradır.

The world is a stage, but the play is badly cast.

Dünya bir səhnədir, lakin tamaşa rol baxımından düzgün təyin edilməyib.

No man is rich enough to buy back his past.

Heç kəs öz keçmişini geri ala biləcək qədər zəngin deyil.

The old believe everything, the middle-aged suspect everything, the young know everything.

Yaşlılar hər şeyə inanır, orta yaşlılar hər şeydən şübhələnir, cavanlar isə hər şeyi bilir.

Nothing is so aggravating than calmness.

Heç bir şey susqunluq qədər əziyyətverici deyil.

There is no sin except stupidity.

Axmaqlıqdan başqa heç bir günah yoxdur.

All bad poetry springs from genuine feeling.

Bütün pis poeziya saf hisslərdən qaynaqlanır.

I can resist everything except temptation.

Nəfsimdən savayı hər şeyə müqavimət göstərə bilərəm.

Questions are never indiscreet, answers sometimes are.

Suallar heç vaxt səbirsiz olmur, amma cavablar bəzən səbirsizdir.

The basis of optimism is sheer terror.

Optimizmin əsası açıq terrordur.

Death and vulgarity are the only two facts in the nineteenth century that one cannot explain away.

Ölüm və bayağılıq XIX əsrin heç kəs tərəfindən izah edilə bilməyən yeganə iki faktıdır.

Ambition is the last refuge of the failure.

Təvazökarlıq axmaqlığın ən ali formasıdır.

Children begin by loving their parents; after a time they judge them; rarely, if ever, do they forgive them.

Uşaqlar həyata valideynlərini sevməklə başlayır, yaşa dolduqca onları mühakimə edir, nadir hallarda isə onları bağışlayırlar.

Life imitates art far more than art imitates Life.

Həyat incəsənəti daha çox təqlid edir, nəinki incəsənət həyatı.

A cynic is a man who knows the price of everything, and the value of nothing.

Nankor adam hər şeyin qiymətini bilib, amma dəyərini bilməyən şəxsdir.

The mystery of love is greater than the mystery of death.

Sevginin sirri ölümün sirrindən daha böyükdür.

The difference between literature and journalism is that journalism is unreadable and literature is not read.

Ədəbiyyat ilə jurnalistika arasındakı fərq jurnalistikanın oxunaqlı olmamasında, ədəbiyyatın isə oxunulmamasındadır.

There is nothing in the world like the devotion of a married woman. It is a thing no married man knows anything about.

Dünyada evli qadının sadıqlığı kimi heç bir şey yoxdur. Bu yeganə bir şeydir ki, heç bir evli kişi bu haqda bilmir.

To love oneself is the beginning of a lifelong romance.

Özünü sevmək, ömür boyu sürəcək bir məhəbbətin başlanğıcıdır.

I choose my friends for their good looks, my acquaintances for their good characters, and my enemies for their intellects. No man can be too careful in the choice of his enemies.

Mən dostlarımı onların görünüşünə, tanışlarımı yaxşı xarakterlərinə, düşmənlərimi isə parlaq zəkalarına görə seçirəm. Heç bir insan öz

düşmənlərinin seçimində bu qədər ehtiyatlı ola bilməzdi.

All women become like their mothers. That is their tragedy. No man does. That's his.

Bütün qadınlar analarına bənzəyirlər və bu, onların faciəsidir. Heç bir kişi öz anasına bənzəməz. Bu isə onların faciəsidir.

The one charm about marriage is that it makes a life of deception absolutely necessary for both parties.

Evliliyin yeganə cəlbedici cəhəti ondadır ki, o, yalanlardan ibarət həyatı hər iki tərəf üçün zəruri edir.

Death must be so beautiful: To lie in the soft brown Earth, with the grasses waving above one's head, and listen to silence. To have no yesterday, and no tomorrow. To forget time, to forgive life and to be at peace.

Ölüm bu cür gözəl olmalıdır: Başının altında göy otların dalğalandığı yumşaq torpaq üzərində uzanmaq və sükutu dinləmək. Dünən yoxdur, sabah da olmayacaq. Zamanı unutmaq, həyatı bağışlamaq və sülh şəraitində olmaq.

The public is wonderfully tolerant. It forgives everything except genius.

Cəmiyyət olduqca tolerantdır. O, dahilikdən başqa hər şeyi bağışlayır.

Behind every exquisite thing that existed, there was something tragic.

Mövcud olan hər bir gözəl şeyin arxasında faciəli nəşə bir şey var.

To define is to limit.

Müəyyənləşdirmək məhdudlaşdırmaq deməkdir.

I think that God, in creating man, somewhat overestimated his ability.

Düşünürəm ki, Allah insanı yaradarkən onun qabiliyyətlərini azacıq şişirdib.

When I was young I thought that money was the most important thing in life; now that I am old I know that it is.

Cavan olanda pulun həyatda ən önəmli şey olduğunu düşünürdüm. İndi yaşa dolmuşam və bunu bilirəm.

A man's face is his autobiography. A woman's face is her work of fiction.

Bir kişinin siması onun avtobioqrafıyası, bir qadının siması isə onun xəyal dünyasının ifadəsidir.

We are all in the gutter, but some of us are

looking at the stars.

Hamımız bataqlıqdayıq, lakin bəzilərimiz hələ də ulduzlara baxır.

Hatred is blind, as well as love.

Sevgi kimi, nifrətin də gözü kordur.

Fashion is a form of ugliness so intolerable that we have to alter it every six months.

Moda o qədər sıxıcı bir şeydir ki, onu hər altı aydan bir dəyişdirmək məcburiyyətində qalırıq.

Illusion is the first of all pleasures.

İlluziya bütün zövqlərin birincisidir.

Democracy means simply the bludgeoning of the people by the people for the people.

Demokratiya xalqın xalq tərəfindən xalq üçün kötkəlməsidir.

Deceiving others. That is what the world calls a romance.

Başqalarının aldadılması – dünyanın romantika adlandırdığı şey budur.

When good Americans die they go to Paris.

Yaxşı amerikalılar öləndə Parisə gedir.

If one plays good music, people don't listen and if one plays bad music people don't talk.

Əgər bir insan gözəl musiqi ifa edirsə, ətrafdakılar onu dinləmir. Əgər o, pis musiqi ifa edirsə, ətrafdakılar söhbət eləmir.

A man who doesn't think for himself does not think at all.

Özü haqqında düşünməyən insan, demək, əsla düşünə bilmir.

Fathers should be neither seen nor heard. That's the only proper basis for family life.

Atalar nə görülməli, nə də eşidilməlidir. Bu, ailə həyatının əsas başlıca təməlidir.

I put all my genius into my life; I put only my talent into my works.

Mən bütün dahiliyimi həyatıma qoydum. İşlərimə isə tək cə istedadımı sərf elədim.

A gentleman is one who never hurts anyone's feelings unintentionally.

Əsl centlemen başqasının duyğularını bilərəkdən incitməyəndir.

Women love with their ears, but men love with their eyes.

Qadınlar qulaqları ilə sevər, kişilər isə gözləri ilə.

I like men who have a future and women

who have a past.

Mən gələcəyi olan kişiləri, keçmiş olan qadınları xoşlayıram. Qadında keçmiş, kişidə gələcək axtarılır.

It is better to be beautiful than to be good.....But....it is better to be good than to be ugly.

Gözəl olmaq yaxşı olmaqdan daha yaxşıdır. Ancaq çirkin olmaqdan daha yaxşı olmaq daha yaxşıdır.

Keep love in your heart. A life without it is like a sunless garden when the flowers are dead.

Sevgini ürəyində saxla. Onsuz həyat günəşsiz bağçada çiçəklərin solması kimidir.

Success is a science; if you have the conditions, you get the result.

Uğur elmdir. Əgər şərtlər varsa, sən nəticə əldə edəcəksən.

No great artist ever sees things as they really are. If he did, he would cease to be an artist.

Heç bir rəssam ətrafdakı şeyləri olduğu kimi görə bilməz. Əgər o, bunları görə bilsə, rəsamlığa son qoyar.

The truth is rarely pure and never simple.

Həqiqət nadir hallarda safdır, amma heç vaxt asan deyil.

True friends stab you in the front.

Yaxşı bir dost səni qarşından bıçaqlayar.

I am not young enough to know everything.

Hər şeyi biləcək qədər gənc deyiləm.

There are only two tragedies in life: one isn't getting what one wants, and the other is getting it.

Həyatda sadəcə iki faciə var: birinin istədiyini əldə edə bilməməsi, digərinin isə əldə edə bilməsi.

As long as a woman can look ten years younger than her own daughter, she is perfectly satisfied.

Bir qadın qızından 10 yaş cavan göründüyü müddətcə çox məmnundur.

If you want to tell people the truth, make them laugh, otherwise they'll kill you.

İnsanlara həqiqəti demək istəyirsinizsə, əvvəlcə onları gülməyə məcbur edin, əks halda onlar sizi öldürəcək.

There are only two kinds of people; people who know absolutely everything, and people who know absolutely nothing.

Yalnız iki tip insan var; tamamilə hər şeyi bilənlər və tamamilə heç nə bilməyənlər.

All great ideas are dangerous.

Bütün böyük ideyalar təhlükəlidir.

I don't like novels that end happily. They depress me so much.

Xoşbəxt sonluqla bitən əsərləri xoşlamıram. Onlar məni çox depressiyaya salır.

1. Əsl dostlar günəş doğduğunda ortaya çıxmaz. Əsl dostlar ulduzlar kimidir, qaranlıq düşüncə ortaya çıxarlar.

2. Düşünə bilən hər canlının insan olması, insan olan hər kəsin düşünə bilməsi anlamına gəlmir.

3. Cəmiyyətin əxlaqa zidd adlandırdığı kitablar əslində cəmiyyətin qüsurlarını açıb göstərən kitablardır.

4. Qadınlar onlara nələr verildiyinə deyil, onlar üçün nələrdən vaz keçildiyinə baxırlar.

5. Kişi bir qadını ürəkdən seversə, onun

gözündə dünyadakı bütün qadınlar öz anlamını itirər.

6. Yaşamaq çox nadir hallarda rast gəlinən bir şeydir. İnsanların böyük əksəriyyəti isə sadəcə vardır.

7. Başqalarının düşüncələrinə görə hərəkət etmiş olsaq, öz düşüncələrimizin artıq heç bir anlamı qalmaz.

8. Özümə yalan deməyə başladığım andan etibarən artıq heç kimə inanmıram.

9. Nə qədər daha çox insan mənimlə eyni fikirdə olarsa, o zaman daha çox yanıldığımı hiss edirəm.

10. İmtahanlarda ağıllıların cavablandırma bilməyəcəyi sualları axmaqlar soruşar.

11. Həyat ciddiyyə alınmayacaq qədər önəmlidir.

12. Mən heç nə eləmək istəmirəm, mən hər şey olmaq istəyirəm.

13. Tarixə qarşı borcumuz onu yenidən yazmaqdır.

14. Pul üçün özümü satmadım, amma uğurlarım üçün böyük bir əvəz ödədim.

15. Davranışlar sözlərdən daha çox şey deyər, daha çox şey ifadə edə bilər.

16. İnsan neçə həyat yaşayarsa, o qədər də ölümə məhkumdur.

17. Qadın kişini az sevməli, çox anlamalı, kişi isə qadını çox sevməli, az anlamalıdır.

18. İkinci bir sevgi tapmadan birinci sevginizi unuda bilməzsiniz.

19. Evlilik bir bardaq təzə süd üçün evdə inəyin saxlanması bənzər.

20. Evli bir kişinin xoşbəxtliyi evlənmədiyi qadınlara bağlıdır.

21. Gəncliyə qayıtmağın tək yolu o vaxtkı dəlilikləri təkrar edə bilməkdir.

22. Qadınlar acı çəkməyə kişilərdən daha çox alışqandır, çünki onlar duyğuları ilə hərəkət edirlər. Onların düşündükləri tək şey duyğularıdır.

23. Bu gün bütün evli kişilər subay oğlanlar kimi, subay oğlanlar isə evli kişilər kimi yaşayır.

24. Dünyadakı qorxunc olan tək şey ürək

sıxıntısıdır.

25. Əgər bir insan incəsənət nöqtəyi-nəzərindən düşünürsə, demək, onun beyni ürəyindədir.

26. Mən sabahın həqiqətlərini söyləyirəm.

27. Bir qadın ikinci dəfə ailə qurursa, bunun səbəbi onun ilk həyat yoldaşına olan nifrətidir. Kişilər isə ilk həyat yoldaşlarına olan heyranlıqlarından dolayı evlənilir. Qadın bu halda bəxtini yoxlayır, kişi isə riski gözə alır.

28. Uğurun və pulun zamanı gənclikdir.

29. Ağıllı bir adam qadınlar haqqında nə düşündüyünü dilə gətirməz.

30. Cəmiyyətdə qanunlar bir insanın istəklərinə görə hazırlanırsa, o cəmiyyətdə insanlıq və ədalətdən heç bir söhbət gedə bilməz.

31. Kişilər həyatı çox tez, qadınlar isə çox gec anlayar.

32. Xalq bir insanı elədiyi son şeylə tanıyar.

33. Böyük ehtiraslar böyük ruhlar üçündür.

34. İztirabın olduğu hər yer müqəddəsdir.

35. İnsanlar bir-birləri haqqında verdikləri qərarlardan təsirlənilir.

36. Həqiqi yaşını söyləyən qadına inanmaq olmaz. Bunu söyləməyi bacaran qadın hər şeyi deyər bilər.

37. Musiqi hissini uğultusudur.

38. Ailə həyatının gözəlliyi kimi heç bir şey yoxdur.

39. Sevgi insanda olan dəyərlərin ən ulvi və ilahi olanıdır.

40. Cəmərdlik dostluğun özüdür.

41. İncəsənət təqlidin bitdiyi yerdə başlayır.

42. Gənclər sadıq olmaq istəyər, amma bacarmazlar. Yaşlılar sadıq olmamaq istəyər, onlar da bacarmaz.

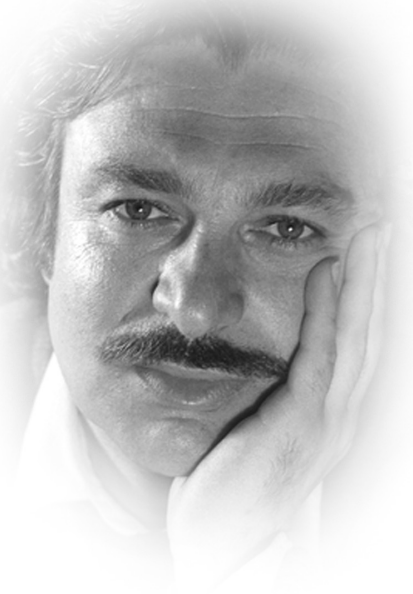
43. Keçmişin bizə gözəl görünməsinə səbəb onun gəlib keçmiş olmasıdır.

44. Vəzifə insanın öz edə biləcəkləri deyil, başqalarından gözlədiyi şeydir.

45. Gənlik sahib olmağa dəyər biləcək yeganə şeydir.

Çevirdi:

Pəri MİRƏLİYEVƏ

Oğuz ATAY

TƏHLÜKƏLİ OYUNLAR

“Bu haqda sənə danışmamışam, ancaq yəqin eşitmiş olarsan. Biz evlənəndən dörd il sonra Nazlı evdən qaçmışdı. Necə deyəcəyimi bilmirəm, bir nəfərə qoşulub qaçmışdı. Çox kədrli bir vəziyyət idi. Çarəsiz bir halda otaqlarda gəzindim. Həyat yoldaşımın şəkillərinə baxdım. Əslində mən evdən çıxmalı, hara isə getməli, nə bilim kiminləsə dərhləşməli, həmin adama şikayət etməli, mənə qarşı edilmiş bu haqsızlığı müzakirəyə çıxarmalıydım. Ən azı, heç olmasa belə vəziyyətdə hamının etdiyi kimi etməliydim. Bəlkə də, bu düşüüklərimin hamısını etmək istəyirdim, ancaq fəaliyyətə keçə bilmirdim. Üst-başım pis vəziyyətdə idi və mən küçələrdə veyillənirdim. Bu mövzu beynimi o qədər qurcalamışdı ki, bu haqda necə söz açacağımı bilmirdim. Bir də ki, durduğum yerdə, qarşıma çıxan təsadüfi bir adama yaxınlaşıb bu haqda danışa bilməzdim. Di gəl ki, kimsə mənimlə danışmaq istəyəndə söhbət hərlənib-fırlanıb bu nöqtəyə gələcək deyə ürəyim partlayırdı; sinəmə bir xəncər kimi batırdı. Adətən işdən tez qaçır, günortadan sonra içki məclislərində vaxt keçirirdim. Bir dəfə dəmiryol stansiyasının yanındakı yeməxanaya girdim; qəfildən yan-yörəmdə

yük arabası, hambalların olduğu bir yerdə olduğumu dərk etdim. Həmin ərazilərdə başqa yeməxana yox idi. Yeməxananın həyətində, qatarların yanındakı bir yerdə əyləşdim. Həmişəkəndən tez olmağına baxmayaraq, bütün stollar dolmuşdu. Bir şüşə rakı sifariş verdim. (Yan-yörəmdəki insanlarla maraqlanacaq vəziyyətdə deyildim.) Səhər tezdən bir loxma da ağzıma qoymamışdım; bir az çərəz sifariş verdim. Birinci bədəni başıma çəkdim, başım fırlanırdı. Sonra yan-yörəmə nəzər yetirdim; hamı söhbətləşirdi. Heç bir şey yemirdilər. Sadəcə qəhvə, çay içir, siqaret çəkirdilər. Kimsə gözləyirdi. Hərdən bəzi müştərilər qatar platformasına baxırdı. Mən qarşımdakı rakını içməyə davam etdim. Ətrafımdakı səs-küy getdikcə yüksəlirdi, həyəcanlı bir ab-hava yaranırdı. Stolların üstündəki çayları içmirdilər. Müştərilər dəmiryolu stansiyasındakı qatarların hərəkətini müşahidə edirdilər. Mən rakını içdikcə içimdəki narahatlıq, bütün bədənimə əlinə almış gərginlik hara isə çıxıb gedirdi və yan-yörəmdəki insanları rahatca görə bilirdim. İnsanların danışdıqlarını eşidirdim. Xarici ölkədən gələcək bir qatarı gözləyirdilər. Müştərilər bir-birinə təbəssümlə baxırdılar, ətraf-

da xoş və mehriban bir aura hökm sürürdü. Mənim də dodaqlarıma təbəssüm qondu. (Bir az içkidən sonra) Hamı kimi mən də həyəncanlanmağa başlamışdım. Xüsusilə də qatar platformasına, relslərin uzandığı üfüqə doğru baxanda həyəcan daha da artırdı. Elə bil ki, mənim də həmin qatarla yaxın bir dostum və ya qohumum çıxıb gələcəkdi. Elə bil qəfildən həmin qatardan Nazlı çıxacaq və qollarını boynuma sarıyıb gülümsəyəcəkdi. Mən isə keçmişdə nə baş vermişdisə, hamısını yadımdan çıxaracaq, onu bağışlayacaqdım. Elə həmin dəqiqə bir avtomobilə minəcəyik və hər şey lap əvvəlki, ilk günlərdəki kimi olacaqdı. Hamı qayğılı və səbirsiz baxışlarla stansiyaya tərəf baxırdı. Yəqin, qatar gecikmişdi. Mən qatarın gəliş vaxtından bixəbər olduğum üçün özümü çox rahat hiss edirdim. ”

Dəqiqələr bir-birini qovduqca baxışlarım da üfüqə doğru uzanan relslərin intəhasızlığına pərçimlənib dayandı. Qatar platformaya yaxınlaşanda bütün başqa gözləyənlər qədər həyəcanlı və səbirsiz olduğumu hiss etdim. Hamıya qoşulub gülümsəyirdim. Yaxınlığımdakı masalarda oturan müştərilər mənim beləcə əyləşib rakı içərək öz gələni gözləməyimə bir az qəribə, bir az da təəccüblə baxırdılar. Mən kamil bir insan rolunda özümü aparırdım. Yan-yörəmdəki insanlar üçün çox narahat idim, birdən yolunu gözlədikləri adamlar bu gələnlər qatarda olmasaydı, nə edəcəklərini belə ağılıma gətirə bilmirdim. Mən gözləyənlərin hamısını bircə-bircə müşahidə etməyə başladım. Əvvəlcə qatarın pəncərəsindən boylananlara baxırdım; qatardakı sənişin platformada dayanmış kimə isə əl sallayanda onun əlini izləyib xoşbəxt qarşılayanını tapmağa çalışırdım. Sonra başqa əllərə baxırdım. Mən də onlarla birlikdə gülümsəyirdim; deyəsən, bir neçə dəfə mən də əlimi qaldırırdım. (Yəqin, sərxoş olduğum üçün belə etmişəm.) Əlbəttə ki, Nazlı gəlmədi. Sözü düz, bir az kədərləndim. Yan-yörəmdə bir neçə nəfərin də gözlədiyi adamın gəlməməsi, mənim həqiqi bir yolçu qarşılayan insan kimi yeməxanadan çıxıb evimin yolunu tutmağım üçün şərait yaratdı. Onlarla bir yerdə, bir xeyli çıxış qapısında gözləməli olduq. Bəlkə

də, qarşılamağı olduğumuz adamı izdihamın içində görə bilməmişdik. Nəhayət, boynumuzu naümid bir halda büküb ordan uzaqlaşdıq; Nazlı gəlməmişdi.

Bu oyuna vərdiş etməyim elə də çox vaxtımı almadı. Hərdən stansiyaya yaxınlaşıb qatarların hərəkət saatlarını öyrənirdim. Bəzi vaxtlarda zəng vurub soruşurdum; bir də qatarların gəldiyi vaxtlarda vaxt dəyişikliyi olub-olmadığını soruşmaq üçün də zəng vururdum. Yeməxanada əyləşib qatarı gözləyəndə də bütün yolçu qarşılamağa gələnlər kimi qatarların gəliş saatlarının yaxınlaşmasıyla həyəcan hissi keçirirdim. Bir neçə gündən sonra bu həyəcan da vərdişə çevrildi və mən daha da cəsərləndim. Əlimi öz-özümə qaldırır, yelləyir və ucadan qışqıraraq çağırırdım. Məni tanışıyla səhv salıb əl yelləyən də oldu; şübhəsiz, bu qədər insanın arasında kiminsə yaxınına oxşama ehtimalım var idi. Bu tipli xəyal qırıqlığı məndən başqalarının da başına gəldiyi üçün özümü pərt olmuş kimi hiss etmirdim. Bir də ki, gəlib çıxana kimi mən bir neçə rakı içib qurtardığıma görə belə xırda detalları hiss edəcək qədər ayıq olurdum. Qatar platformaya yaxınlaşanda stansiyada qəfildən ortaya çıxan izdihamın arasına girirdim. Məmurlarla yaxşı münasibətlərim yaranmışdı, ona görə də mənə bəzi güzəştlər edirdilər. Nə etməli, mənim qədər yolçu qarşılayan başqa biri yoxdur. Di gəl ki, mən öz yolçumla platformada qarşılaşa bilmirdim. Bütün gələnlər öz yaxınına tapıb gedəndə, mənim qəlbimdəki ən sonuncu ümid öləndə qarşısına gəldiyim adam da stansiyanın qapısından çıxıb gedirdi; mən onunla meydanın qarşısında üz-üzə gəlirdim. Sonralar məni platformaya çıxıb gözləməyə icazə verdikləri üçün qarşısına gəldiyim adamları platformada da görürdüm. Qatar gələndə sənişinlərin arasına qarışırdım, məmurlar gələndə gözdən itirdim; qarşısına gəldiyim adamları platformada görürdüm (adətən bir neçə nəfər olduqlarını düşünürdüm), onlar məni görə bilmirdilər. Stansiya məmurları bəzi məqamlarda mənim masamda əyləşib soruşurdular. “Tahsin bəy, nə qədər yolçun var?” Görünür, məni çox sevirdilər. Mənim onlarla söhbətimdə özümü Səlim bəy kimi təqdim

etməyim qərribə gəlirdi. Bu əhvalat Səlim bəyin gündəlik vərdişlərinin fəvqündə olduğu üçün mən özümü Tahsin bəy kimi təqdim etmişdim. Bir dəfə stansiya məmurlarından biri stansiyanın kənarında arxamca Tahsin bəy deyə çağıranda həmin dəqiqə başımı çevirmədiyim üçün qərribə bir vəziyyətə düşmüşdüm. Həmin hadisədən sonra arxamca Tahsin bəy deyə çağırılarda başımı çevirib baxıram.”

Səlim bəy dərindən nəfəs aldı. “Həyatımdakı bütün hadisələrdə olduğu kimi, bu mövzunun da axırına çıxma bilmirəm; uzandıqca uzanır. Bəxtim gətirdi ki, həmin ərəfələrdə Nazlı evə qayıtdı. Di gəl ki, mən öz adətimdən əl çəkə bilmədim. Bir müddət stansiyaya get-gəl etdim. Sonra aludəsi olduğum rakı məclisindən də əl çəkdim. Həyat yoldaşım, onun evdən getməyi və belə qəfil dönməyi haqqında kəlmə də kəsmədik.”

“Sonra Nazlı vəfat etdi. İndi bəzi məqamlarda fikirləşirəm ki, aramızdakı hər şeyi danışardıq. Nazlı evdən qaçandan sonra necə yaşadığımı danışsaydı, ya da niyə qəfildən çıxıb getmək ehtiyacı hiss etdiyini izah edəydi. Bütün varlığımla sevdiyim qadınımın həyatına dair həmin hissəni ömrümün sonuna kimi öyrənə bilmədim. Elə bil ki, aradan keçən həmin iki il ərzində Nazlı, mənə, heç həyatda yaşamayıb. Bilirəm, bəlkə də, həmin müddətdə çox çətinliklər çəkmişdi. İnsan bəlkə də heç eşitmək istəmədiyi sözləri eşidəcəkdi. Eybi yoxdur; heç bir şey öyrənməməkdən, insan həyatının o qədər uzun bir hissəsi haqqında heç nə öyrənə bilməməkdən daha yaxşıdır. Onun həyatındakı bu iki ildə nə baş verdiyini bilmək istəmədiyim üçün sanki, ona qarşı da hörmətsizlik etmişdim.”

Sevgi, xeyr deyirmiş kimi başını yellədi. “Elə oldu, elə oldu,” dedi Səlim bəy. “İndi isə artıq heç nəyi düzəltmək mümkün deyil. Nazlının heç bir acı sözü, yəqin, məni ölümün evimizə gətirdiyi soyuq çarəsizlik hissi qədər kədərləndirə bilməyəcəkdi. Nə isə... Bu haqda danışmaq istəmirəm. Nazlı öləndən sonra yenə stansiyaya getməyə davam edirdim. Artıq bu işin marağı və özünəməxsus fərqli cəhəti yox idi. Bütün insanlar kimi mən də ömrümdə bircə dəfə də

olsa belə fərqli bir həyat tərzini keçirmişdim və bütün insanlar kimi, yəqin ömrümün sonuna kimi həyatımdakı bu xırda fərqliliyə iki əllə yapışaraq onu hamını bezdirənə qədər ən yaxşı vərdişim halına gətirəcəkdim. Ömrüm boyu bu fərqliliyə yapışib qalacaqdım.”

“Stansiya məmurlarının yerinə yeniləri gəlmişdi. Əvvəlki ofisiantların heç biri qalmamışdı. Nazlı ölmüşdü və onun yolunu gözləmək kimi bir reallıq yox idi. Bunun xəyalını belə qura bilmədim. Sonra başqa bir metoda əl atdım. Sözü düz, qatarın stansiyadan çıxdığı məqamda yeməxanaya gedəndə oyunun şərtlərini dəyişə biləcəyim qərarına gəldim. Hamı kədərliydi; ən yaxın, əziz həmdəmlərini yola salırdılar. Mən yenə həmin masaya oturmuşdum. Artıq əvvəlki kimi oyun oynamağa ehtiyacım yox idi; yola salınması bir yaxınım olmadığı da məlum idi. Elə ona görə də heç kimin diqqətini cəlb etmədim. Qaş-qabağımı töküüb oturmuşdum; Nazlı çıxıb getmişdi. Gedənlər xoşbəxt idi. Onları yola salan insanlara qarşı özlərini narahət və kədərli göstərirdilər. Ancaq buna baxmayaraq, onların arasında da həqiqətən ayrıldığına, çıxıb getdiyinə görə narahət olan bir-iki sərnəşin var idi. Mən heç kimin xəbəri olmamağına baxmayaraq, çox pis roldaydım. Öz hekayəmi eynilə Nazlı kimi bütün gedənlərin bir daha qayıtmayacağı ehtimalı üzərində qurmuşdum. Öz-özümə stansiyanı tərk edən hər qatara “Ölüm qatari”, “Qaranlıqlar qatari” kimi adlar qoyurdum.

Özümü kütləvi dəfn mərasimində iştirak edən bir insan kimi hiss edirdim. Sanki həddindən artıq israfçılıq olmasın deyə bir yığın ölüyə kütləvi dəfn mərasimi təşkil edilmişdi. Tabut və yol xərclərini də azaltmaq üçün bütün ölümlər hələ tam canlarını tapşırıbmamış, hələ yerimək qabiliyyətlərini itirməmiş özləri öz dəfn mərasimlərinə gəlmişdilər. Nazlı bundan əvvəlki qatarda getmişdi. Daha mən də elə buraya gəlmişkən, digər kütləvi dəfn mərasimlərində də iştirak etmişdim. Altıncı hissi güclü olanlar bu qatarlarda gedənlərin uzun bir səyahətə çıxdığını düşünürdü, mən isə gedənlərin hamısının ölü olduğunu fikirləşirdim. Nə qərribə bir günahdır, elə deyilmi?”

DƏMİRYOLUNUN HEKAYƏÇİLƏRİ

Biz ölkədəki ən böyük şəhərlərdən xeyli uzaq dağlıq bir qəsəbədəki dəmiryolu stansiyasında işləyən üç hekayəçiydik. Stansiya binasına bitişik yan-yana tikilmiş üç daxmamız var idi. Mən, gənc bir yəhudi və gənc bir qadın. Üçümüz də hekayə satmaqla məşğul idik. Sözün düzü, bizim işimiz elə də uğurlu deyildi, çünki stansiya çox nadir hallarda qatar gəlirdi. Bir də tək-cə poçt qatarlarının gəlişi ilə işlərimizin düzəldiyini demək olmazdı. Günortadan sonra stansiya gələn poçt qatarlarında ən çox alma, ayran və kolbasa-çörək satılırdı. Adətən bu vaxtlar biz hekayəçilər yatırıdık. Beləliklə, axşam bazarı üçün bir azca da olsa istirahət etmiş olurduq; çünki bizim yeganə ümidimiz gecənin yarısı stansiyadan keçən sənişin qatarına qalmışdı. Əksər vaxtlar digər səyyar satıcılar şirin yuxularını bölüb gəlmirdilər. Bəzən biz də (hekayəçilər) yuxuya qalıb sənişin qatarını qarşılaya bilmirdik. Halbuki stansiya rəisi ilə də münasibətimiz yaxşıydı, ancaq niyə isə stansiyanın yeganə məmuru adətən bizi yaddan çıxarırdı. O da özlüyündə haqlıydı: Qatarları qarşılayırdı, teleqraflara nəzarət edirdi, bütün işləri səhmana salmağa çalışırdı; sənişinlərə bilet satmalı, qapıları açmalı, bağlamalıydı. Stansiyanın bütün işləri onun çiyinlərinə yüklənmişdi. Onunla aramızı yaxşı etmək üçün tez-tez pulsuz hekayələr verirdik; buna baxmayaraq, bizi yuxudan oyandırmağı yaddan çıxarırdı. Çox vaxt öz-özümü oyanmaq məcburiyyətində qalırdı. Sözün düzü, bütün günü hekayə yazdığımızı fikirləşsək, bu, elə də asan başa gəlmirdi. Bəli, biz günortadan sonra yatırıdık, ancaq axşamçağı ilham gəlirdi və gecə yarısına kimi əl çəkmirdi. “Əlçəkmirdi” sözünü deyəndə stansiya məmuru həmişə bizi ələ salırdı. Biz isə belə məqamlarda stansiyanın bütün işlərini tək-cə gördüyünü nəzərə almadan onu tənqid edirdik; məgər sənişin qatarının gəldiyi məqamda stansiya otağının yanındakı bitişik daxmalara gələ bilməzdi? Belə baxanda onunla eyni iş yerində işləyirdik. Həm də ki, bəzi axşamlar yemək yeməyi də yaddan

çıxarıb əllə yazdığımız hekayələri onun otağında makinada yenidən yığırıdık. Hekayə yazmağa birinci mən başlamışdım, ona görə də makinada mətnləri yığmaq növbəsi birinci mənim idi. Ancaq mən adətən növbəmi gənc yəhudiyə verirdim. Yəhudi sısqa və xəstəydi. Onu çox istəyirdim.

Hamımız dəmiryolu idarəsinin məmurları hesab edilirdik; bizim daxmalarımız stansiya binası üçün nəzərdə tutulmuş boş sahədə tikilmişdi. Həm də ki, elə memarlıq baxımından eyni stansiya binası kimi inşa edilmişdi. Stansiya məmuru həmişə bizə gülüb “məmur hekayəçilər” deyirdi. Elə bu sözün ardınca intəhasız mübahisələr başlayırdı; qətiyyəni bizim məmur olduğumuzu demək olmazdı, çünki biz hər hekayə üçün ayrıca pul alırıdık. Həm də ki, bu ödəniş sənişinlər tərəfindən edildiyi üçün rəsmi maaş kimi qəbul edilə bilməzdi. Stansiya rəisi bizə deyirdi: “Siz əsnaf hekayəçilərisiniz.” Ancaq mən qətiyyəni məmur və ya əsnaf kimi ifadə edilmək istəmirdim; axı biz sənətkarıq. Bizim vəziyyətimiz ayrıca qiymətləndirilməliydi. Halbuki sənişin qatarının içində alma, ayran və kolbasa-çörək satanları itələyərək öz hekayələrimizi satmağa çalışdığımız məqamda “ayrıca

qiymətləndirilməli” olduğumuzu deyə bilməzdim. Biz də digər satıcılar qədər malımızı satmaq üçün qışqırırdıq. Di gəl ki, gənc yəhudinin səsi eşidilmirdi; gənc qadın isə yemək satanlarla sərnəşinlərin arasında perronda ilişib qalırdı. Heç satmağa elə çox malımız da olmurdu. Stansiya rəisinin köhnəlmiş makinasından ancaq hər hekayənin bir-iki nüsxəsini çıxarmaq olurdu. Makinadan çıxan axırıncı hekayələrin mürəkkəbləri çox solğun çıxırdı, ona görə də bu hekayələrə alıcı tapa bilmirdik. Hekayələri birinci dəfə sata bilməyəndə onlar köhnəlirdi, sonra müştəri tapmaq müşkül məsələyə çevrilirdi. Biz gündəlik hadisələrdən bəhs edən hekayələr yazırdıq və köhnəlmiş, bayat hekayələri sərnəşinlərə satmağa çalışanda onlar üz-gözlərini turşudaraq “Bunları bilirik. Başqa, təzə hekayə yoxdur?” deyə hekayələri üzümüzə çırpırdılar. Belə məqamlarda müştəri ya alma satıcısına qismət olurdu, ya da ayran satıcısına...

Bizim başqa çətinliklərimiz də olurdu; qatar həmişə bizim daxmanın qarşısında dayanmırdı. Stansiya rəisi çox vaxt yük qatarlarını birinci perrona gətirirdi. Elə buna görə də sərnəşin qatarı həmişə ya ikinci, ya da ki, üçüncü perronda dayanmaq məcburiyyətində qalırdı. Yemək satanlar bu vəziyyətdən əvvəlcədən xəbərdar olduqları üçün qatarı həmin perronlarda gözləyirdilər. Biz son məqamda yuxudan oyandığımız üçün yarıyuxulu halda elə tələsik birinci vaqonlara təpildik. Mütləq vaqonun ətrafında fırlanmaq və gecənin zülmət qaranlığında relslərin üstündən ehtiyatlı keçmək lazım idi. Qatarların dayandığı yerdə də işıqlandırma çox zəif idi. Bu, bizim üçün çox əhəmiyyətli idi, çünki balaca həsir səbətlərdə qalanmış hekayələr həmin dəqiqə satılmırdı. Sərnəşinlərin hər biri hekayə qalaqlarını bir-birinə qarışdırıb səhifələrə ordan-burdan göz gəzdirdi. Stansiyadakı qaranlıq bizim işimizi daha da çətinləşdirirdi. Belə vəziyyətdə yazıları yaxşı görə bilməyən sərnəşinlər əlüstü göz gəzdirib hekayələri həsir səbətlərin içinə geri tullayırdılar.

Hekayə satışları yaxşı deyildi. Müharibə illəriydi. Çörək də bahalıydı. Həm də ki, tez-tez işıqlar söndürülürdü və bu, stansiyada he-

kayələrimizi tamamilə görünməz hala gətirirdi. Belə vaxtlarda işləməyin də heç bir mənası qalmırdı. Pəncərələrə vurduğumuz qara pərdələrin arxasında, mavi kağızlara bükdiyümüz lampaların öləziyən işığında satılıb-satılmayacağını bilmədiyimiz qısa hekayələr yazmağa çalışırdıq. Xoşbəxtlikdən aldığı hekayələrin nədən bəhs etdiyini yoxlamayan, ikiqat artıq ödəniş edən yataqlı vaqon sərnəşinləri var idi. Bu sərnəşinlər yeməklərini qatardakı yeməxanada yedikləri üçün stansiyanın pis olmasına, ayrançı və kolbasa-çörək satan satıcılarına (xüsusilə sonunculara) fikir vermirdilər. Ölkədəki təzə hekayə satan yeganə stansiya olduğu üçün bizim şöhrətimizi eşitmişdilər. Onlara həmişə makinada birinci yığdığımız nüsxəni verirdik. Çünki ciddi müştərilər idilər. Heç onlar da gecənin yarısı rahat yatağının içindən tez-tez çıxmırdılar. Bunun da bir yolunu tapmışdıq; yataqlı vaqon məmuruna beş-on qəpik verib sərnəşinləri bizim stansiyada oyatmağın tapşırırdıq. (Üstəlik, hər dəfə bizdən bir nüsxə pulsuz hekayə alırdılar. Onların bu hekayələri oxuduqlarını düşünmürəm. Yəqin, əlaltından satırdılar.) Əgər yataqlı vaqonun sərnəşinləri olmasaydı, bizim vəziyyətimiz daha da çətin olardı. Onların bəziləri ilə əlaqələrimiz yaranmışdı. Bizim acınacaqlı vəziyyətimizdən xəbərdar olduqları üçün onları ziyarətə gələn dostların gətirdiyi kökə, tort və sairəyə bizi də qonaq edirdilər. Adətən axşamlar işlədiyimizə görə çox acırdıq. Biz hekayələri axşamlar yazır, axşamlar makinada köçürür və elə axşamlar da sərnəşinlərə satırdıq. Sərnəşin qatarı gedəndən sonra üçümüz də yorğun-argın stansiyanın gözləmə salonuna qayıdardı və yataqlı sərnəşinlərin bizə verdikləri kökələri yeyərdik. Bəzi vaxtlar digər satıcılar da bizimlə bir yerdə gəlirdi. Ayrançı sata bilmədiyi ayranından bizə verirdi. Onsuz da səhərə kimi ayran turşuyacaqdı. Deyəsən, bizə yazıqları gəlirdi. Alma satan satıcı da, həmişə olmasa da, bəzən bizim üçün bir ədəd alma soyurdu. Biz sata bilmədiyimiz hekayələri onlara verə bilmirdik. Çünki oxumağı bacarmırdılar. Bircə kolbasa-çörək satan bizim hekayələri - hansımızınkı olursa, olsun istəyirdi. Xüsusilə son nüsxəni götürməyə meyilliydi,

çünki kağız incə olduğu üçün hekayələrimizə bütün bükürdü.

Mən yaxşı hekayələr sata bildiyim məqamlarda, yəni alver yaxşı olarsa, yemək satanlara hekayələrimi oxuyurdum. (Gənc qadın bunun əleyhinəydi.) Kolbasa-çörək və alma satan elə hekayənin əvvəlindən yuxuya gedirdilər, ancaq axıra kimi gözləmə otağında qalırdılar. (Hekayənin axırına yaxın oyanırdılar.) Ayrıncı diqqətini bütün varlığıyla mənə verirdi, onun bu münasibəti xoşuma gəlirdi. Hekayəni oxuyanda bacardığım qədər hekayə qəhrəmanlarının danışığını parodiya etməyə çalışırdım. Nəhayət, kolbasa-çörək satan başını yelləyib “Pis günlər yaşayırıq”, - deyirdi. Və dərin bir ah çəkirdi. “Belə şeylər olur”, - deyərək alma satan dillənirdi. İnsan yaşadığıca nə görmür ki? Satıcıların acınacaqlı həyatından bəhs edən hekayələr də yazmışam. Bunlara qulaq asanda da ayran satan yuxuya getmişdi.

Stansiya rəisi üçün də bizim yazdığımız hekayələrin elə bir əhəmiyyəti yox idi. Ancaq niyə isə hər hekayəmizdən bir nüsxə götürüb bunları səliqə ilə bir qovluğa tikərək saxlayırdı. Dediynə görə, qanun belə tələb edirmiş. Bu hekayələr Dəmiryolları idarəsinin ərazisində yazıldığına görə 248-ci maddəyə daxil edilirmiş. Qanunun maddələri haqqında danışanda mən əsəbiləşirdim. Məgər bu qanunlarda bizim də vəziyyətimizi sahmana salacaq, bu stansiya torpaqlarında bizə də şərəfli bir yer verəcək qanun yoxdur? Mən bizi kolbasa-çörək qanunlarıyla eyni tərəziyə qoyan bir konstitusiyanın əleyhinəyəm. Yenə də intəhasız bir mübahisə başlayırdı; stansiya rəisi şkaflardan qara cildli kitabları endirib qida satıcıları haqqında Sağlğı Qorumaq Qanunlarının tətbiqinin həyata keçirildiyini deyirdi.

Zənnimcə, vəziyyət getdikcə pisləşirdi. Gənc yəhudi gün keçdikcə arıqlayırdı. Deyəsən, bilmədiyimiz bir xəstəliyə mübtəla olmuşdu. Onu müalicə etmək üçün pulumuz yox idi. Dəmiryolları xəstəxanası bizimlə maraqlanmır, içəriyə qoymurdu. Mən stansiya rəisinə əsəbiləşirdim. Halbuki o, 248-ci maddəni əlində bayraq edərək bütün hekayələrimizi almağı

bacarırdı. Yeni və kəsə yolla gedəcək, bizim stansiyaya gəlməyəcək bir dəmiryolu tikintisinin getdiyinə dair söz-söhbət gəzirdi. Bizim stansiyaya ancaq poçt qatarları gələcəkdi.

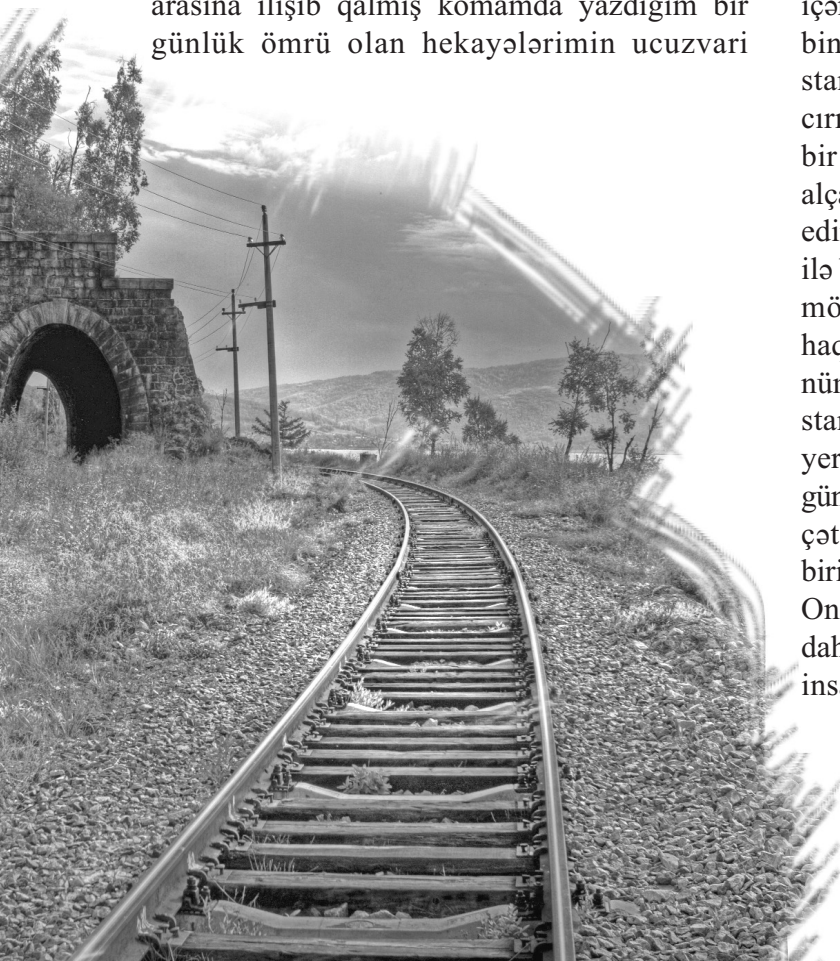
Narahat və kədərli bir vəziyyətdəydim. Digər tərəfdən aşıq olmuşdum. Mən üçüncü komada yaşayan gənc qadını sevirdim. Bir dəfə axşam bizi tanımayan yataqlı vaqon məmuru onu itələyib vaqondan çölə atmışdı. Çünki səyyar satıcıların yataqlı vaqonlara girişi qadağan idi. Gənc qadın yerə yığılmışdı və səbətindəki hekayələri yan-yörəyə dağılmışdı. Mən ona təsəlli verdim. Saçlarını tumarladım və “ağlama” - dedim. Platformada ikimizdən savayı heç kim yox idi. Başqa alverçilər mallarını tez satıb qurtarmışdılar; son vaxtlar onlarla münasibətlərimiz yaxşı deyildi. Yataqlı vaqonlara ağzı bağlı şüşələrdə ayran, Sağlamlıq Haqqında Qanunun şərtlərinə uyğun olaraq hazırlanmış qazlı su, xüsusi kağızlara bükülmüş kolbasa-çörək satmaq istəyirdilər. Onlar yataqlı vaqon məmurunu da razı salmışdılar. İlahi, görəsən, niyə hər gün yeni problemlər, dərdlər yaranır? Bu, qətiyyənlə doymaq bilməyən yataqlı vaqon sənişinləri yeməxanada o qədər yeyəndən sonra - Allah bilsin, nə yeyirlər - gecənin yarısı yenə acırdılar. Ancaq müvəqqəti bir qanun maddəsi tapmışdıq və ona görə də yataqlı vaqonların kandarından da keçə bilmirdilər. Bu tərbiyəsiz qanun da bir aydan sonra öz hökmünü itirirdi. İkimiz - gənc qadın və mən - bir-birimizi qucaqlayıb gecənin soyuğunda titrəyirdik. Biz bu qəsəbəyə necə gəlib düşmüşdük? Çox qərribə və pis bir şəraitdə işləyirdik. Yemək satanlarla, aclıqla, səfəllə, xəstəliklə əlləşməkdən sənətimizi əməlli-başlı icra edə bilmirdik. Sözü düzü, heç oxumağa düz-əməlli kitabımız da yox idi. Hətta kitab almaq üçün şəhərə getməyə bilet pulumuz da yox idi. Belə şəraitdə bizdən nə gözləmək olardı? Mən fikirləşdikcə düşdüyümüz vəziyyətin necə ümitsiz və çıxılmaz olduğunu daha yaxşı başa düşürdüm; əslində, stansiya binasının yanında dəmiryolu idarəsinin bizə qutu boyda verdiyi otaqların heç bir faydası olmamışdı. Gündüzlər relslərin üzərində şütüyərək keçən və fit verən qatarların səsindən yatmaq mümkün deyildi.

Bizim yazdıqlarımızın heç bir dəyəri yox idi; keçən axşam gənc və təmiz geyimli bir yataqlı vaqon sərnişini hekayələrimizi ciddi tənqidçiyə göstərdiyini və həmin tənqidçinin bu hekayələri standart və bayağı olaraq qiymətləndirdiyini dedi. Yağış hələ də yağmağa davam edirdi. Bizim həsir səbətimizdəki hekayələrin bir hissəsi islanırdı. Payız fəslı idi. Həddindən artıq incə və dəlmə-deşik jaketin içində üşüyürdüm. Belə şəraitdə daha yaxşı necə yazmaq olar? Onun bu sözlərindən sonra həmin gənc yataqlı vaqon sərnişinin üstünə çəmkirmiş, - İstəmirsinizsə, hekayələrimi qaytarın, pulunuzu verim,- demişdim. Əslinə qalsa, yalan danışırdım, çünki cibimdə qəpiyim də yox idi.

Mən bu düşüncələrin içində fikrə getmişdim. Yan-yörəmdə nəyin beş verdiyindən bixəbər idim. Qatar çoxdan stansiyanı tərk etmişdi. Birdən qollarımın arasındakı gənc qadının varlığını dərk etdim. Mənə qısılmışdı və başını sinəmə söykəmişdi. Onu öpdüm. Hekayə səbətlərimizi qoluma keçirdim və perronun sonundakı stansiya otağının işığına doğru yeridik. Həmin gecə bu gənc qadınla tənhalığın və ümitsizliyin verdiyi qarmaqarışq duyğular içində sevişdik. İndi bu sətirləri yazdıqca qəlbimdə üzünü turşutmuş stansiya rəisinin və relslərin arasına ilişib qalmış komamda yazdığım bir günlük ömrü olan hekayələrimin ucuzvarı

mahiyyətinin təsirinə düşməkdən qorxuram. Bəli, mən gənc qadını sevirdim, tez-tez onun komasına gedəndə məcburən gənc yəhudinin qapısının önündən keçib getmək məcburiyyətində qalırdım və bu, mənı çox narahat edirdi. Yəhudinin də xəstəliyi özünü daha çox göstərməyə başlamışdı. Daha hər gün axşam hekayə satmaq üçün otağından çıxmırdı; hekayələrinin sayı da xeyli azalmışdı. Axır vaxtlar onun hekayələrini də mən yazmağa başlamışdım. O elə ağır vəziyyətdəydi ki, mənım göstərdiyim bu köməklıyə də etirazını bildirə bilmirdi. Özünü yaxşı hiss etdiyi məqamlarda stolunun arxasında əyləşərək çox gözəl hekayələr yazırdı. Stansiya rəisi onun yazdığı bu qısa hekayələrlə kifayətlənmiş, indi yadımdan çıxmış hansısa qanuna görə daxmanın kirayəsini ödəmək üçün daha çox yazmalı olduğumuzu xatırladırdı. Vəziyyət o yerə gəlmişdi ki, o bizim yazdığımız mövzulara, yazı üslubumuza da müdaxilə edirdi.

Həmin ərəfələrdə mən məhəbbət haqqında hekayələr yazırdım. Stansiya rəisi söz-söhbət yaranacağını iddia edərək bu hekayələrə də maneçilik törətməyə çalışdı. Onun bütün hərəkətlərinə, göstərişlərinə boyun əymək məcburiyyətində qalırdıq. Əgər biz burdan çölə çıxarılsaq, başqa heç bir yerdə belə şəkildə içərisində yazmaq üçün komalar olan stansiya binası tapa bilməyəcəkdik. Mənım sevgilim stansiya rəisinin yeməklərini bişirərək onun cırıqlarını yamamaqla məşğul olurdu. Qoy heç bir problem yaranmasın! Stansiya rəisi bizi alçaldırdı, mənə elə gəlir ki, o, bunu həmişə edirdi. İndi son vaxtlar Dəmiryollarının köməyi ilə bir loxma çörək tapa bildiyimizi iddia edərək mövzularımızın sadəcə olaraq dəmiryolları haqqında olmalı olduğunu deyirdi. Özündən nümunə gətirərək əlavə edirdi; heç hər hansı stansiya rəisi dəmiryollarından savayı başqa yerdə bir iş görür? Mən mənasız yerə ona bütün günü dəmiryolları ilə əlaqədar mövzuları tapmağın çətinliyindən danışdım. Əslində, bizim heç birimizin belə bir işə əl qoymayacağımızı bilirdi. Onsuz da çətin vəziyyətdə olan həyat tərzimizi daha da pisləşdirmək üçün yuxarı mövqedə olan insanlara məktublar yazacağını deyərək bizi

hədələyirdi. Bizim digər satıcılarla da sözümlər çəp gəlmişdi. Biz ölkənin bu kimsəsiz küncündə bir neçə nəfərdən ibarət olan balaca torpağımızda xoşbəxtlik içərisində yaşamağı bacarmırdıq.

Ruhumdakı yorğunluğu hiss edirdim. Hər gecə yarısı yarıda kəsilmiş yuxular, qatar fitləri, avam və düşüncəsiz, ya da ki, rahat və müştəbeh müştəri yığınınına yeni hekayələr tapmaq məcburiyyəti, xəstəliyi günbəgün dözülməz bir hal alan gənc yəhudi və getdikcə qaradınməz və kobud bir adama çevrilən stansiya rəisi... Sözü düzü, hansı tərəfə gedəcəyimi bilmirdim. Mənim sevgilim də həddindən artıq yorğun və həyatdan küskün idi. Onun da hekayələrini yazmağa kömək etmək məcburiyyətindəydim.

Düşüncələrimin qarışdığını hiss edirdim. Stansiya kənarında dünya ilə olan əlaqələrim tədricən zəifləyirdi. Daha günlərin necə ötüb keçdiyini müşahidə edə bilmirdim. Əvvəlki kimi hekayələrim üçün cari mövzular tapmaqda, insanları və hadisələri bir-birinə bağlamaqdakı məharətim qalmamışdı. Çox vaxt vacib hadisələri də öyrənə bilmirdim. Ancaq bəzi hadisələrdən xəbərdar idim; müharibə qurtarmışdı. Cəbhədən qayıdan əsgərlər axın-axın qatarla stansiyadan ötüb keçirdilər. Bir müddət geri qayıdan əsgərlərdən eşitdiyim alayarımcıq məlumatlardan istifadə edərək hekayələr yazdım. Bəzi şeyləri artıq xatırlaya bilmirdim; müharibə bizim ölkəmizdə baş vermişdi? Yoxsa çox uzaq diyarlarda olmuşdu? Torpaqlarımız artmışdı, yoxsa azalmışdı? Gənc yəhudi halsız təbəssümü ilə mənə cavab verirdi; bizim stansiya həmişəki yerində qaldığına görə bunun hər hansı bir əhəmiyyəti var? Silah səslərini eşitmədiyimizə görə, demək ki, müharibə heç vaxt bizim stansiyaya baş çəkməmişdi.

Çox sonralar yataqlı vaqon sərnəşinlərinin mənim hekayələrimə kinayəli və bezgin bir halda baxdıqlarını görəndə müharibənin çoxdan qurtardığını başa düşdüm. Bir gün sərnəşinlərdən biri şəhərlərin adında çox ciddi səhvlərə yol verdiyimi dedi. İqtidar sahiblərinin də adlarını bir-birinə qarışdırırdım, ya da ki, əksər vaxt yaddan çıxarırdım. Sözü düzü uzun illərdir, insanların adlarını ucadan demirəm. Stansiyada

da uzun illərdir heç kim bir-birinə müraciət etmir. Belə bir müraciətə heç vaxt ehtiyacımız olmamışdı. Hətta stansiyanın adı yandakı divara, beton lövhənin üzərinə yazıldığı üçün çoxdan silinib getmişdi. Yaddan çıxmışdı. Ehtiyacımız olanda sözlərin düzgün olub-olmadığına baxmaq üçün yanımızda bir lüğət də yox idi. Hər gün hekayə yazanda istifadə etmək məcburiyyətində qaldığım sözlərdən əlavə sözün olub-olmadığından şübhələnirdim. Yemək satan satıcılarla danışmırdıq. Stansiya rəisi öz kobudluğunu artıq daha çox hərəkətləriylə büruzə verirdi. Gənc yəhudi artıq danışmaq gücündə deyildi. Həddindən artıq xəstəydi. Hər hansı bir ehtiyacı olanda başı ilə işarə edib bildirirdi. Gənc qadın və mən pıçılıyla sevişirdik. Bu vəziyyətə bir müddət sonra öyrəşdim.

Əslində, aradan keçən zaman haqqında dəqiq bir fikir əldə edə bilmirdim. Görünür, bu vəziyyətə vərmiş etməkdən başqa çarəm yox idi. Artıq əvvəlki kimi gənc deyildim. Həyatda hekayə yazmaqdan savayı əlimdən bir iş gəlmirdi. Daha şəhərə köçüb özüm üçün yeni bir həyat qura bilməzdim. Stansiyadan kənarında dünya ilə olan əlaqələrimiz də tədricən azalırdı. Gündəlik qəzetlərin xeyli bahalaşması və qatarlardan başqa vasitələrlə də daşınmaq imkanının yaranması cari hadisələr haqqında məlumatlarımızın tamamilə kəsilməsinə səbəb oldu. Sonra açılan yeni dəmiryolu xətti sərnəşin qatarının bizim stansiyaya həftədə bir dəfə gəlməyinə səbəb oldu. Əslində, bu, mənə də sərif edirdi, çünki hər gün bayağı hekayələr uydurmaq məcburiyyətində qalmayacaqdım. Həftənin bütün günü otağımdan çölə çıxmırdım. Yazırdım. Sadəcə, qonşu daxmadan gələn dəmirçinin səsi fikrimi dağıdırdı. Çünki artıq yəhudi yox idi, bir müddət bundan əvvəl ölmüşdü. Əslində, mən istəyirdim ki, yanımızdakı komaya gənc qadın köçsün. Di gəl ki, mən bu istəyimi dilə gətirməyə macal tapmamış stansiya rəisi dəmirçiylə birlikdə peyda oldu. O da elə həmin dəqiqə evə köçdü. Bu kimsəsiz və tənha yerdə onun da işləri elə bizimki kimiydi. Mən fikirləşirdim ki, dəmirçiyə gənc qadınla komasını dəyişməyi deyim. Deyəsən, bunu fikirləşmək

müddəti də çox vaxt aparmışdı. Çünki bir dəfə onun komasına gedəndə, yəni bu təklifi etmək üçün onun qapısının kandarına yaxınlaşanda... nə isə bütün düşüncələrim alt-üst oldu. Əslində, belə olmuşdu; gənc qadın çıxıb getmişdi. Bəli, onun koması boş idi. Mən uzun hekayələrimdən birini yazıb qurtardığım və yorğunluqdan yuxuya getdiyim bir axşam biletini alıb qatara minmiş və çıxıb getmişdi. Həmin ərəfələrdə fikrim çox dağınıq idi. Yazdığım uzun-uzadı hekayələr üçün alıcı tapmırdım. Mən də həftədə bir dəfə satışla məşğul olduğum üçün deyəsən, bir az daha çox qazanc əldə etmək istəyirdim. Əslində, hekayələrin də çox bayağı və açıq-saçıq olduğunu demək olmazdı. Günlərimi yarıac, yarıtox keçirirdim. Bir dəfə - yəni bir müddət sonra - bir sənişin daha əvvəl - yəni bir müddət qabaq - ona satdığım uzun hekayə haqqında çox ciddi tənqidi fikirlər bildirdi. Səhifələrin nömrələri də qarışmışdı. Mən də onun bu tənqidlərinin qarşısında bir həftədir ac yaşadığımı dedim. Yox, demədim. Bunu başqa bir sənişinə - bir müddət sonra - dedim. Bir müddət əvvəlki sənişinə hər şeyi qəsdən, özüm bilərəkdən etdiyimi deməyə çalışdım. Bir çox şeyi yaddan çıxarırdım. Di gəl ki, tənqid barədə çox həssasam. Belə məqamlarda, bir də çox narahat olduğum vaxtlarda keçmiş gücümü yenidən qazanırdım. Sonra da itirirdim.

Bir müddət əvvəl... Məsələn, stansiya rəisi məni komadan qovacağını, artıq heç bir işə yararlı olmadığını dediyi məqamlarda narahat olurdum. Halbuki, elə də çox alıcı tapmasam da, daha yaxşı hekayələr yazdığımı düşünürdüm. Dəmirçi də bu dünyada baş verən hadisələr haqqında bəzi şeylər danışırdı. Bu hadisələrin nə olduğunu indi ətraflı şəkildə xatırlamıram. Ancaq qəribə, izahagəlməz və başa düşmədiyim bir dünya haqqında danışırdı. Mənim onun üçün oxumağa çalışdığım hekayələrə də qulaq asırdı. Halbuki mən onların üslub baxımından çox böyük qiymətə malik olduğunu düşünürdüm. Mən bunu dəmirçiyə başa sala bilmirdim. Çünki çoxdan çıxıb getmişdi. Məni tək qoymuşdu.

Axıncı söhbətimizdən sonra - bir müddət sonra, əlbəttə ki, - stasiyadan qatara minib getmişdi.

Bu, mənim axıncı yazdığım hekayələrdən biridir. Belə xeyli hekayəm var. Onların hamısı yaddaşımdadır. Hər birini çox yaxşı xatırlayıram. Hələ hamısını yazmamışam. İndi bəzi gecələr yuxudan oyanıb adətım üzrə bu hekayələri səbətə səliqəylə yığır- gənc qadının səbətində, ya da gənc yəhudinin səbətində- sonra dəmiryoluna çıxıram. Daha burdan qatar keçmir. Son vaxtlar stansiya rəisi gözə dəymir. Güman ki, icazə alıb- çünki uzun illərdir bir dəfə də olsun məzuniyyətə çıxmayıb. Onun paltarlarını da indi mən geyinmişəm. Görünür, gedəndə yerinə məni qoyub. Niyə isə qatarlar da artıq stasiyaya gəlmir. Nə isə bunlar əhəmiyyətsiz detallardır.

Qorxuram, çünki burdan çıxıb getmək istəyirəm. Baqqal hələ ki, niyə ərzaq verir. Di gəl ki, bu vəziyyət çox davam etməyəcək. Baqqaldan utandığıma görə soruşa bilmədim, bir vaxtlar eyni bu utancaqlığımı ucbatından dəmirçidən də soruşa bilməmişdim- məktub yazmaq istəyirdim, ancaq ünvanı bilmirdim. Onlar mənim dediklərimə inanmayacaqlar, ona görə də soruşmaqdan utanıram. "Mənə istənilən bir ünvanı deyə bilərsiniz?" - deyə soruşa bilməzdim. Halbuki istənilən ünvan mənim üçün kifayət idi. O vaxtlar başqa bir çətinlik də var idi. İndi də həmin çətinlik var - yəni bir müddət keçməyinə baxmayaraq, mən öz ünvanımı də məktuba yazmaq məcburiyyətindəyəm. Əgər bu hekayəni sənişin qatarı və poçt qatarı bizim stasiyadan keçmədiyinə görə - bəlkə də sadəcə qısa bir müddətlikdir - hər hansı bir yolla oxucularıma çatdırmalı olsam - artıq müştərim qalmayıb - harada yaşadığımı necə izah edəyəm? Əslində, bu problem də məni düşündürür. Ancaq yenə də ona məktub yazmaq, həmişə onun üçün yazmaq, ona dayanmadan izah etmək, harada olduğunu bilmək istəyirəm.

Mən burdayam, əziz oxucum! Bəs, görəsən, sən hardasan?

Türkçədən çevirdi:
Ziyad QULUZADƏ

Ibrahim İBRAHİMLİ

ADSIZ

1

Səmavi anlayışlar yalnız o məkanda ibadət edənlərin və etməyənlərin də yaşadıklarını duyardı və onların yaşadıklarını səmaya məxsus mühüm bir reallıq kimi qəbul edərdi, mütləqliyin bir reallığı kimi.

Səmavi anlayışlar yalnız o məkanda varlıqlarını və yaşadıkları varolmaların, yaşam üsullarının, müsbət anlamlı varolmaların reallığını asudə bilib mükəmməllik kimi yaşayırdılar.

Səmavi anlayışlar yalnız o məkanda ucalığındakı duran göyləri varlıqları kimi görürdülər və barəsində söhbət apardığımız həmin məkanda üstündə olanları elə səmavi anlayışlar kimi bəsləyirdilər.

Səmavi anlayışlar yalnız o məkanda yaşadığımız bu dünyanın və müxtəlif kainatların reallıqlarını göylərin reallıqlarına uyğunlaşdırmağı şəxsi yaşamları kimi ömürlərinə aid edirdilər.

Səmavi anlayışlar yalnız o məkanda varlıqlarını hündür ağacların yaşıl-yaşıl yarpaqların anlamı, bu dünyanın yaşamdakı və mütləqliyin göylərdəki imkanları kimi görürdülər.

Səmavi anlayışlar yalnız o məkanda mövcud olanlara göylərin və səmanın ən ənginliklərindəki, bəyaz-bəyaz pak anlayışların mümkünlüklərini reallıq kimi bəxş edirdilər-bütün bunların yaşam üsullarından görünür ki, Qarabağ, məmləkətimin Allahın dərgahındakı məkanymış.

2

Dünyada və kainatlarda naməlum məlumluq duyuram, sən bu duyulmaqda reallığı və varlığı olmayan bir anlayış kimi sən. Sənsizliyi naməlumluq kimi yaşayıram, məkansızlıqdan varlığımın mütləq yaşayışı kimi yaşayıram sən, naməlum bir müəyyənlikdə. Mən müəyyənliyin sənənlə olmayan tərəfiyəm.

Həssaslıqla sənsizliyinin qeyri-reallığı və duyulmazlığı sənmişsən, düşünürəm, ömrümün naməlumluğu ilə və bir də sənsizliyi ilə məşğulam. Ömrümdəki məkana və mütləqiliyi müəyyənləşdirirəm ki, mənsiz ömrün yalnızlaşmasını naməlumluqda, sənə görə hədsiz naməlumluğam. Sən yalnızlaşmış naməlumluqda yaşaya bilməzsən, məndən ayrılma. Əgər ayrılarsan, neynərsən də mənsiz sən və ya şəxsi varlığın olamazsan.

3

Mən dünyanın və kainatların mövcudluğunda həssaslığın naməlum hissələrinin şəiriyəm, yazıram naməlumluğu. Mən dünya və kainat şəirlərinin əksinə olaraq şəxsi varlığımı şeirlərdə deyil, o şeirləri şəxsi varlığında reklam edirəm.

Bir naməlumluq kimi indən belə şeirlərimi naməlum hissələrin naməlumluğu kimi yaşayacağam haçansa - yaşadığımız bu dünya və kainat reallığında naməlumluq və yaxud mə-

lumluq kimi ölməməkdən ötrü. Axı şairlik həm də yazdıqlarınla heç vaxt ölməməyi öyrənməkdi.

4

Bu da mən. Mən bu dünya və yaşadığımız kainat reallığında sənə olan sevginin və yaşamağın ölümsüzlüyünə qovuşub gəlmişəm mövcud olduğun bu məkana. Sənsiz deyiləm yaşadığım bu məkanların yaşamsız ömürlərində də. Yaşayıram səbəblərə səbəb kimi.

Sevginin ölümə ölüm bəxş edən reallığında sənsizlik görünür daha, bu sevgi sənsizliyə sənsizliyində də mənimlə olmağının üsulunu, sirrinimi öyrətməkdə. Məni bu dünya və kainatda mən kimi fərqləndirən yazdıqlarım sən sevginiymiş.

Mən şəxsi varlığıma qayıtmışam qovuşmazlığımızla, qovuşmağımızı sənliliyin bütövlüyü kimi görürəm yaşadığım sevginin yaşam məqamlarında, bununla reallığını irrealliyinin fonunda yaşayıram. Artıq varlığında bir məqam yaşayır. Xəyalların gerçəkləşdiyi məkandı ömrüm. Yaşayıram bu ömrün reallığını irreallik kimi, yəni sevgimiz də ömürsüzdü ölümdə, sevgimiz ölümsüzlüyə tapınmaqda. İndən belə məni sevməkdən usanma, canım. Bu dünya və kainatda usanmaqdan usan.

5

Səmada buludların yağmuru.
Vaxt yağış axtarır.
Yer üzündə yaşam sönükdür,
Hər anında dərd tapılır.

Uzaqdan sənsizlik parlayır,
Gecədə itkin ömürlər.
Gecə də ayrılıq pıçıldaıyır,
Nədəsə sən tapılmır.

Budur yağış yağır.
Təəssüf ki, zaman duyulmur.
Hətta gecədəki şaxta da
Dərdi yuvasına qovmur.

Ömrümdə sevgi üşüyür,

Sevgi ömrümü anmır.
Hardasan istəklim, gəlsənə,
Vallah,
Sənsiz zaman da yaşanmır.

6

Mənə mən olmağı öyrət,
Ölümümü ölüm.
Mənə mən olmağı öyrət,
Ömrümü ömür bilim -
Ölüm qucağında.

Mənə mən olmağı öyrət,
Ölümsüz görünsün ömrüm.
Mənə mən olmağı öyrət,
Ölümümü dünyada itirim -
Ölüm qucağında.

Mənə mən olmağı öyrət,
Ölümə meyillənməyim.
Mənə mən olmağı öyrət,
Hətta öləndə də ölməyim -
Ölüm qucağında.

Mənə mən olmağı öyrət,
Ölümdə görünməyim.
Mənə mən olmağı öyrət,
Allahın ömrü olsun ömrüm -
Ölüm qucağında.

7

Məndən məni istə,
Varımdı.
Məndən səni istə,
Varımdı.

Məndən yer üzünü istə,
Varımdı.
Məndən göy üzünü istə,
Varımdı.

Məndən dünyanı istə,
Varımdı.
Məndən kainatı istə,
Varımdı.

Məndən yalnız ölümü istəmə,
Mənim ömrüm ölümə aidiyyatı olmayan
Və heç vaxt da aidiyyatı
Olmayacaq ömürdü.

8

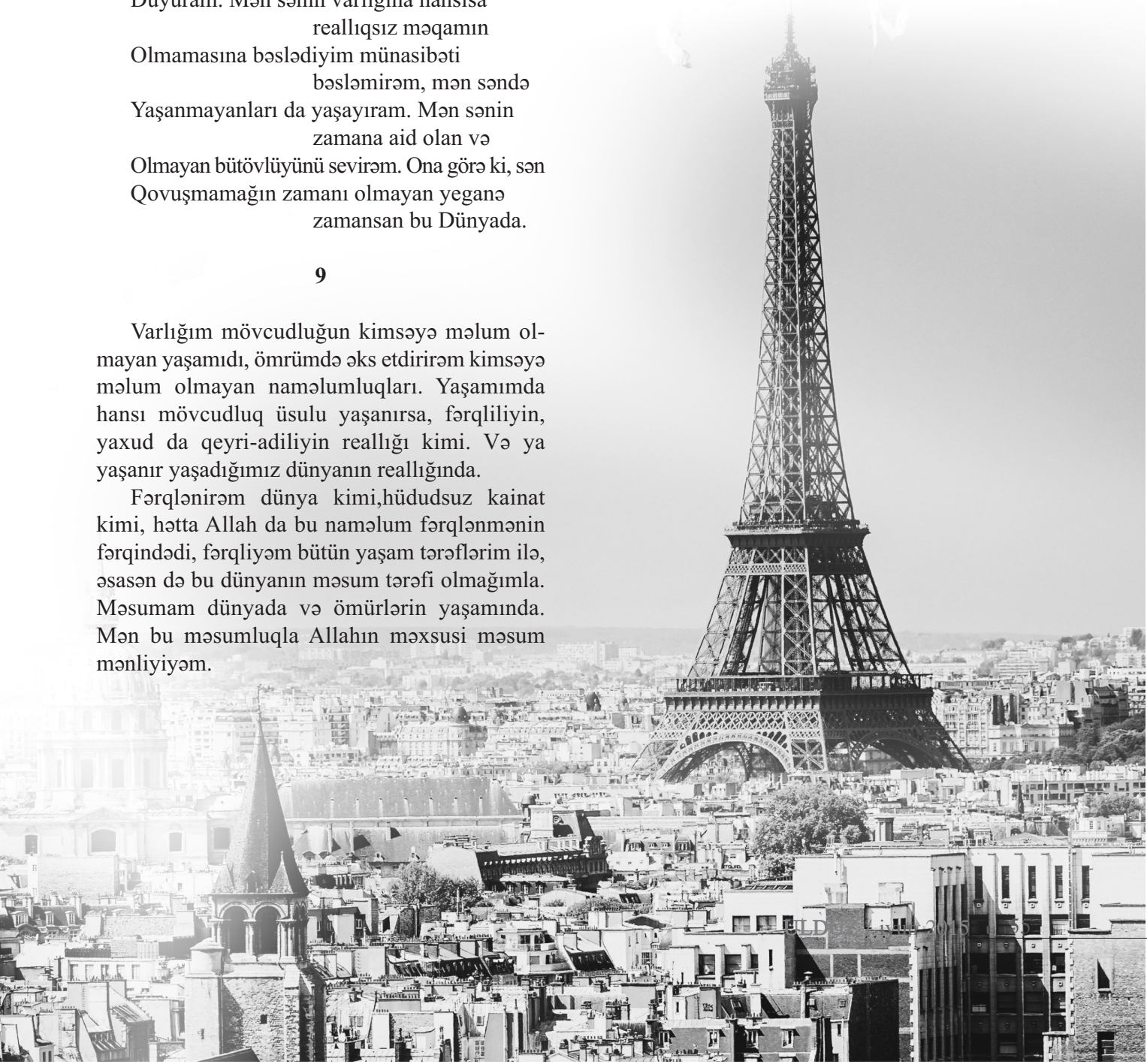
Mən sənin varlığına yalnız gördüklərim kimi
Yanaşırım, mən səndə görünməyənləri də
görürəm.
Mən sənin varlığına hansısa anlayışsız
məqamların
Reallığı kimi baxıram, mən səndə
duyulmayanları da
Duyuram. Mən sənin varlığına hansısa
reallıqsız məqamın
Olmamasına bəslədiyim münasibəti
bəsləmirəm, mən səndə
Yaşanmayanları da yaşayıram. Mən sənin
zamana aid olan və
Olmayan bütövlüyünü sevirəm. Ona görə ki, sən
Qovuşmamağın zamanı olmayan yeganə
zamansan bu Dünyada.

9

Varlığım mövcudluğun kimsəyə məlum olmayan yaşamıdı, ömrümdə əks etdirirəm kimsəyə məlum olmayan naməlumluqları. Yaşamımda hansı mövcudluq üsulu yaşanırsa, fərqliliyin, yaxud da qeyri-adiliyin reallığı kimi. Və ya yaşanır yaşadığımız dünyanın reallığında.

Fərqlənirəm dünya kimi, hüdudsuz kainat kimi, hətta Allah da bu naməlum fərqlənmənin fərqiindədi, fərqliyəm bütün yaşam tərəflərim ilə, əsasən də bu dünyanın məsum tərəfi olmağımla. Məsumam dünyada və ömürlərin yaşamında. Mən bu məsumluqla Allahın məxsusi məsum mənliliyəm.

Paris şəhəri mövcudluqlara, həmçinin yaşanmayan varolmalara da yaşamağı öyrədən şəhərdir. Yaşanmayan varolmaların yaşanan tərəflərinin fikrincə, Parisdəki Eyfel qülləsinin hündürlüyü, əslində o şəhərdə unudulmayan yaşamların fantaziyasının ölçüsüdür. Yaşanan varolmaların yaşamağıyla Parisdə yaşamaq mümkün deyil - Paris şəhəri bu dünyadakı yaşayışı, yaşam rəngarəngliyini adıləşməyə imkan verməyən şəhərdir.

Nilufər ŞIXLI

SEVGİDƏN HEÇLİYƏ...

Q, yarıqaranlıq otaqda açıq pəncərənin önündə oturmuşdu. Xatirələr baş alıb gedirdi...

Bir vaxt onlar bir-birini aqlasığmaz dərəcədə çox sevirdilər. Güzəl və ideal bir çütlük! Çoxları onlara həsəd aparırdı: öz eşqinə qovuşmayanlar, qovuşub ayrılanlar və hələ sevginin nə olduğunu bilməyənlər...

Amma bu, çoxdan olmuşdu... Q-ya hətta elə gəlirdi ki, xatırladıqlarının heç biri başına gəlməyib, hamısını özündən uydurub.

...Onlar soyuq bir payız günündə, təsadüfən qarşılaşmışdılar və elə o andan bir-birinə vurulmuşdular, dəlilər kimi...

İlk baxışdan məhəbbət! – K hər zaman buna inanmışdı, Q isə qəlbinin ən mübhəm guşələrində yaşatmışdı.

K onu mələk sanırdı, gözündə ən gözəl və ən mehriban qadın idi; başına dolanır, balaca ağ əllərini dönə-dönə öpürdü. Q isə onu öz xəyallarının qəhrəmanı hesab edirdi – xeyirxah və güclü.

Sevgilərini sözlə izhar etməyə gərək yoxdu, baxışları sözlərdən daha dolğun və daha mənalı idi. Bir-birinin gözündə dünyanı görürdülər. Birlikdə keçən saatlar an kimi uçub gedirdi, ayrılıq dəqiqələri isə illərdən də uzun olurdu. Hər şey nağıllardakı kimi ecazkarlı! Əslində, elə bu özü bir nağıl idi – onların ülvə və səmavi məhəbbətləri haqda nağıl!

Amma bütün bunlar keçmişdə qalmışdı... İndi nə məhəbbət vardı, nə inam, nə də ümid.

Qüssə və yorğunluq Q-nın bütün varlığına hakim kəsilmişdi. Kövrək qəlbinə mənəngənətək sıxan amansız sükutda əyləşib düşünürdü...

“Gənclik! Ömrün bu çağında, gələcək – cazibədar, xumar bir ulduza bənzəyir. İnsan, bütün sərhədləri aşma biləcək, bütün çətinliklərin öhdəsindən gələ biləcək bir güc hiss edir özündə. Hər doğan gün əvvəlkindən daha maraqlı olur. Əbədi məhəbbətə inanır və onun gəlişini gözləyirsən. İçində elə bir duyğu olur ki, sanki sənə heç bir bədbəxtlik üz verə bilməz; nə sə belə, sonu mütləq yaxşıqla bitəcək. Düşünürsən ki, həyata hansısa böyük bir missiyanı yerinə yetirməyə gəlmisən. Işıqlı sabaha, həkimlərin xərcəng xəstəliyinin dərmanını tapacağına, alimlərin zaman mühərrikini icad edəcəyinə, yadplanetlilərin bizimlə əlaqə yaradacaqlarına və daha nələrə inanırsan...

Amma zaman ötür, günlər keçir, illər bir-birini əvəz edir və getdikcə anlayırsan ki, həyat düşündüyün kimi deyil; hər şey daha mürəkkəb, daha qəlizdir. Maraqsız günlər, cavabsız arzular, yerinə yetirilməyən vədlər və unudulan sözlər də var həyatda...

Ən doğma, ən yaxın bildiyin adam səndən uzaqlaşsa, yadlaşsa bilər. Bu isə birdən-birə

olmur... Nə bir günə, nə bir ilə... Yeknəsəkliklər üzündən diqqət yayınır, həyata rəng qatan şeylər getdikcə yoxa çıxmağa başlayır: parklarda gəzintilər, birlikdə konsertlərə, filmlərə getmək... Bunların yerini gündəlik qayğılar, məişət problemləri tutduqca yaşam dəyişir, rənglər bozumtullaşır, dünya adiləşir...

Çaldığın melodiyalar daha onu əfsunlaya bilmir, səni qucaqlayıb öpüslərə qərq etmir, sadəcə, mürgüləyir... Söz-söhbətlər, mübahisələr çoxalır... İnciklikləri unudub barışa bilmək getdikcə daha çətin olur. Hər acı söz iti bıçaq kimi ürəyi daha dərin yaralayır...

Ən dəhşətlisi odur ki, bir gün ayılıb görürsən ki, tanıdığın, sevdiyin insan daha yoxdur, onun yerini heç zaman sevə bilməyəcəyin başqa birisi tutub. Bir zamanlar öz mehribanlığıyla sənə qüvvət verən, hüsur gətirən doğma gözlərə baxdıqda soyuq bir boşluğa düşürsən. Buz baxışlar iliyinə işləyir, damarlarına dolur, bütün zərif hisslərini amansızcasına dondurur və... Sevgi ölür..."

Q bunları düşündükcə açıq pəncərədən içəri boylanan külək, onun ipək tellərini oxşayır, ilq nəfəsiylə yaşlanmağa başlamış gözəl üzündəki narın göz yaşlarını qurutmağa çalışırdı.

Bu mümkündürmü? Sevgi də ölə bilərmi?!

Min illərdir ki, insanlar bu suala cavab axtarırlar. Sakit axşamlarda həyat səhifələrini vərəqləyərkən bizi tərək edənləri, öz xoşumuzla itirdiklərimizi və vüsalına çatmadığımızı düşünürük. Yuxusuz gecələrdə, buz kəsmiş yataqda uzanaraq sınıqın könlümüzün şikayətini dinləyir, bir vaxtlar bizə qanad verən, qəlbimizi titrədən, misilsiz sevinc gətirən keçmişləri xatırlayırdıq.

Bəli... Bəzən məhəbbət insanın bütün instinktlərini özünə tabe edir, görməyə, eşitməyə, fikirləşməyə qoymur. Məhəbbət, heç də düşündüyümüz kimi abstrakt məfhum deyildir! O - canlıdır; doğulur, yaşayır və ölür...

O, biz ona öyrəşən zaman, laqeyd və biganə qalan zaman ölür. Məhəbbət vərdişi sevmir, çünki vərdiş - sükunət, adilik və soyuqluq deməkdir. Məhəbbətsə - alovdur, ehtirasdır, hərəkətdir! O, dəyişkənliyilə bir haldan başqa hala keçən maddəni xatırladır və bu müxtəlifliyilə bizi gah sevinməyə, gah da qəmlənməyə vadar edir.

Deyirlər ki, məhəbbətdən nifrətə bir addımdır. Bəlkə də... Bəs biganəliyə necə? Sevgi ölünə onun yerini nə tutur? Nədir bu boşluğu dolduran? Nifrətmə? Ağrımı? Bəlkə də, elə bu boşluqdur ruhumuzu çəkib sonsuz qaranlıqlara aparan?

Q, nə bu suallara cavab, nə də yaşamaq üçün özündə güc tapa bilirdi. Bircə onu bilirdi ki, bir zamanlar onlar bir-birini çox sevidilər və çoxları onlara həsəd aparırdı: öz eşqinə qovuşmayanlar, qovuşub ayrılanlar və sevginin nə olduğunu hələ bilməyənlər...

Moskva, 2012

YEDƏK

uzun hekayə

Aydın TAĞIYEV

KAMIL

Avtobusa qalxıb arxa tərəfə, küncə çəkildi. O biri sərnişinlər də yerlərini rahatladılar. Qışın oğlan çağıydı – belə havalarda qəsəbədən şəhərə gedənlər də az olur. Avtobusda yerlərin çoxu boş qalmışdı, lap qabaq cərgədə bir kişiylə yaşlı qadın əyləşmişdi, qalanlar cavanlar idi. Yeddi qız, qabaq oturacaqlardan birinə yayxanmış kök, koppuş, yekəpər və bir də arxa cərgədə arıq, sısqqa bir oğlan...

Sürücü motoru işə saldı, maşın tərpəndi. Kamil gözaltı orta yaşlı, dolu bədənli sürücüyə baxdı, yəqin çoxdanın təcrübəli sürücülərindən idi. Axı avtobus sürməyi hələm-hələm adama etibar etmirlər. İnsan taleyidir! O özüsə hələ ki, yük maşınını idarə edir. Hə... Nə isə, yolçu yolda gərək! Yolun da nərdivanı söhbətdir.

Görünür, yekəpər oğlan səfərlərdə çox olmuşdu: o, çoxdan yola nərdivan qoymuş, qızlarla ucadan danışır, deyib-gülürdü. Səsi avtobusu başına götürmüşdü və söz-söhbətindən də belə məlum olurdu ki, ticarətdə işləyir, biznesmendir.

Yumşaq-yumşaq yağan qar birdən gücləndi. Elə külək də qəfil qalxdı. Qar tozanağı bir anda yolu görünməz etdi. Avtobus dayandı. Qoca narahatlıqla sürücüyə:

- Bala, yubanarıq ha, - dedi, - nəvəmin ad gününə gecikərəm!

Xəstə oğlunun yanına tələsən yaşlı qadın ərkyana məzəmmətlə:

- Eh, heç əlacı olan da belə havada...

Qadının sözü ağızında qaldı. Külək zərblə özünü avtobusa çırpdı, maşının təkərləri yerindəcə fırlandı. Bura yoxuşun ən xatalı yeriydi.

Vahiməyə düşən sərnişinlər təlaşla yoxuşun ətəyindəki dərəyə sarı boylandılar.

- Olmaya sən də qorxdun, qoçaq? – Yekəpər təhər-tövrünü pozmayıb arxaya çevrildi, küncə sıxılmış Kamilə söz atdı.

Qızlardan ən şıltağı özünü saxlaya bilməyib yavaşca pıçıldadı: qoçağa bir bax!..

- Əşi, bu nədir ki, - deyə yekəpər lovğa-lovğa əllərini yellətdi, - bir dəfə qışda mən bundan da bərk çovğuna düşmüşdüm.

Onun sözləri avtobusdakıları tutdu, qızlar gizli bir maraqla oğrun-oğrun yekəpərə baxdılar. O isə qızları intizarda saxlayıb bir müddət dinmədi, axır ki, handan-hana:

- Ancaq tufan məni meşədə yaxalamışdı, - deyə ağır-ağır söhbətə başladı, - dükana mal aparırdım. Əvvəlcə sürücüylə dayanıb havanın bir balaca səngiməsini gözlədik. Ancaq tufan sakitləşənə oxşamırdı. Əlacım kəsilmişdi, gərək yaxın kəndlərin birindən bir traktor tapıb gətirəydim ki, dartıb maşını çəkəydi. Yoxsa maşını qar bassaydı, mallar zay olardı. Tələsmək

lazımdı. Qərara gəldim ki, kəndə yollanım. Sürücü kabinədən atıldığını görəndə qaranlıq meşəyə baxıb qorxa-qorxa soruşdu: “Sizin meşələrdə canavar olmur ki?..” Mən...

Külək avtobus pəncərələrindən içəri doldu. Təkərlər yenə sürüşdü. Sürücü ehtiyatla sərnişinlərə tərəf baxdı:

- Bu yoxuşu qalxsaydıq, tərpnərdik yolu-muza. Yoxsa... motor donsa...

Təhlükəni hamı elə bil birdən hiss etdi. Azacıq fikrə gedən sürücü tərəddüdlə:

- Düşüb maşının qabağı ilə bələdçilik edənlə olsa, bəlkə, birtəhər yoxuşu aşardıq! Yoxsa yoldan-rizdən çıxıb elərik, uçarıq dərənə dibinə.

Kamil bu sözə bəndmiş kimi əlbəəl ayağa durub irəli yeridi. Sürücü zəndlə təpədən-dırnağa onu süzüb əllərini yellətdi:

- Yox, qardaş, bu, sənə işin deyil! Külək qamarlayıb atar dərəyə, birtəhər olarsan.

Kamil hövsələsini boğa bilmədi, səsində də elə bu acığın-hirsən sərtliyi idi:

- Sən qapımı aç, özün də ruldən möhkəm yapış!..

Kamilin səsinin qətiyyətindən sürücü çaşıb bir söz deyə bilmədi, özünə gəlib ağzını açmaq istəyirdi ki, Kamili yerdə gördü.

* * *

Avtobus yoxuşu enəndə dizləri qatlandı, ancaq yığılmadı, dözüb durdu. Maşına qalxanda kirpiklərində qar donmuş, sifətində qırov buz bağlamışdı, dodaqlarına gömgöy göyərmişdi. Yaşlı qadın doluxsunub onu köksünə sıxdı. Bir neçə saat bundan qabaq oğrun-oğrun yekəpərə baxan bir qəşəng qız isə bu dəfə utancaqlıq bilmədi – yerindən qalxıb öpdü Kamili, onun yanında əyləşib mənzil başına çatanacan yerindən durmadı. Kamilin yaşı iyirmi beşi haqlasa da, hələ də qızlarla danışmaqda çətinlik çəkir, söz tapa bilmirdi. O, yol boyu təkə qızın adını öyrənə bildi, bir də iş yerini. Xuraman balıqçıların vətəgə kababxanasında işləyirdi.

Avtobus yola düzəlmişdi. Ürəklərdən qorxu, sifətlərdən tutqunluq çəkilmişdi. Dillərinsə qıfılı açılmışdı. Yekəpər də yarımçıq qalmış söhbətini təzələmək fikrinə düşmüşdü, ağzını açıb elə təzəcə “hə” demişdi ki, qocanın qəzəbli səsinə eşitdi:

- Bala, sən öz nağılını qurtaracaqsan, ya yox?

Yekəpər bu dəfə bütün sərnişinlərin tərs-tərs ona baxdıqlarını görüb xırp səsinə kəsdi, daha ona qulaq asan olmayacaqdı. Həyat başlanan yerdə nağıl da qurtarmışdı...

Ancaq qoca, yəqin ki, elə bu gecə öz nəvəsinə danışacaqdı: “Biri var idi, biri yox idi...”

SƏHƏR

Kaş bütün səhərlər beləcə xeyirliklə, xoş müjdələrlə açılaydı!.. Kamil qaraja gedərkən yolda Xuramanla qarşılaşmışdı. Qız ilk marşrut avtobusuyla işə yollanırdı. Əlində çiçək dəstəsi vardı; təzə-tər, tərəvətli bahar çiçəkləri! Bir-birlərinə necə də yaraşırdılar!..

Kamil heyran-heyran qıza baxırdı. Az qala nitqi qurumuşdu. Və birdən-birə qət etdi ki, daha bəsdir, nə vaxtacan ürəyində gizli saxlayacaq öz sevgisini! Bax, elə indicə toplayacaq cəsəətini, cürətini, açacaq qəlbini...

Açıb deyəcək həmin o qış gecəsindən bəri ürəyində təkrarlayıb dönə-dönə pıçıldadığından artıq əzbərlədiyi dadlı-şirin sözləri...

Nəhayət, Kamil özünü ələ alıb dillənmək istəyirdi ki, Xuraman ora-bura boylanıb əlindəki çiçək dəstəsini şıltaqlıqla ona tərəf atdı, sonra da cəld qaçıb avtobusa mindi.

Kamil əlindəki çiçək dəstəsini bağına basmışdı. Onları qoxlamaq, hey qoxlamaq istəyirdi. Ətirli və xoş rayihələrinə görəmi? Yox, elə təkə bunlara görə yox... Çiçəklərdən məhəbbətinə verilən “hə” cavabının ətri gəlirdi...

İndi də bir yandan bu təzə xəbər! Ona maşın verirlər, özü də təptəzə maşın! Az işdi bəyəm? Katibə onu muştuluqladı: Hətəm Qulamoviç bərk-bərk tapşırıb ki, Kamili təcili tapıb yanına yollasınlar. Deyəsən, şad xəbər var!

Kamil avtobaza rəisinin geniş, bəzəkli kabinetinə girəndə Hətəm Qulamoviç mehribanlıqla onun üzünə gülümsədi, hal-əhval tutdu, hətta sataşib qızartdı da... Lap haçandan-haçana bildirdi ki, yenicə alınmış samosvallardan birinin onun üçün ayrılmasına sərəncam verib. Nə olsun ki, növbəsinə hələ var. Cavan oğlandı! Sonra Hətəm Qulamoviç sözarası burasını da dedi ki, bahar mövsümü ilə əlaqədar vətəgəyə maşınların sayı artırılıb. O da günü sabahdan vətəgədə işləyəcək.

Kamil qulaqlarına inanmamışdı. Necə? Deməli, hər gün girəvə tapıb ötəri də olsa Xuramanla görüşə biləcək!

Səsi titrəyə-titrəyə rəislə xudahafızlaşib bayıra çıxanda Hətəm Qulamoviçin gur səsini eşitmişdi:

- Vətəgədə bir dostum var. Əsəd kişi! Hökmən onu tapıb mənim salamımı yetirərsən.

Sübh tezdən qarajdan çıxıb maşını vətəgəyə sürdü. Hələ iş gününün başlanmasına çox vardı. O, maşını dalda bir yerdə saxlayıb sahilə endi. Aprelin ortaları olsa da, sahilə baharın yaşıl donunda nəzərə çarpan elə bir şey görünmürdü. Bahar təkə Xəzərin rəngini dəyişdirmişdi, sular daha da durulmuş, maviləşmişdi.

Dəniz tümtünd idi. Bu tündlük yavaş-yavaş durulurdu. Üfüq düz xətt boyunca qırmızı rəngə boyanmışdı. Ancaq üfüq boyu uzanan bu xətt sürətlə qısalırdı. Nəhayət, qısalıb darı boyda oldu. Çox çəkmədi ki, darının sulara boy verib batdığı o nöqtə kimi yerdən günəş çırt vurdu. Kamil vəcdlə bu mənzərəyə tamaşa edirdi. Olmaya günəş dənizdə yuyunub qalxırdı – nəydi?! Salam, Günəş! Bəlkə, hər səhər sulara yuyunduğundan Günəş belə təmizdir, safdır?!.

Sübhün sərin mehi ləpələri xəfifcə sahilə qovurdu. Birdən dənizi süd rəngli bir duman bürüdü. Sonra meh əsdi, duman da sulara qarışib maviləşdi.

Kamil vətəgəyə tələsdi.

ƏSƏD KİŞİ

Neçə illər idi ki, vətəgədə anbar müdiri işləyirdi. Balıqçılardan biri onu Kamilə nişan verib:

- Bax, odur ey Əsəd kişi, - deyə sifətindən qan daman kök, tosqun, gödək kişini göstərdi.

Əsəd kişi əllərini ölçə-ölçə nəsə danışır, bir ucdan elə hey üyüdüb töküdü. Kamil yaxınlaşıb bir qıraqda dayandı, gözlədi ki, Əsəd kişi müsahibi ilə söhbətini qurtarsın. Əsəd kişi umuküsiyə keçmişdi:

- Balam, nə vaxtdı aya-günə dönmüsən? Səsin-sorağın gəlmir! İndi day belə olar də...

Çənəsinin altına saldığı Kamilgilin avtobazalarından idi. Əsəd kişinin köhnə tanışlarından. Ancaq burası da hiss olunurdu ki,

həmsöhbəti aralanmaq, ondan tez yaxa qurtarmaq istəyir, ona görə də candərdir çiyinlərini çəkib:

- Əşi, o qədər iş-güc var ki, - dedi, - vaxt-macal olur bəyəm?

Əsəd kişisə əl çəkənə oxşamırdı, bu dəfə o, cidd-cəhdlə öyüd-nəsihətə keçdi:

- Mən ölüm, bəsdir “iş-güc” deyib durduğun. Heç özünə güzgüdə-zadda bir baxmısan? Xəbərin var nə gündəsən? Dediyin o “iş-güc” səni az qala adam cildindən çıxarıb. Quruyub qurtarmısan... Hoqqarın qalıb.

Həmsöhbəti tutulsa da, pərtliyini üzə vurmaq istəmədi. Elə buna görə də zarafata saldı.

- Əsəd kişi, - dedi, - bəyəm kitablarda oxumamısan ki, bizim ulu əcdadlarımızı insana çevirən əmək olub, zəhmət olub...

Əsəd kişi uğunub getdi:

- Boşla, canım! İşə bir bax, böyük bir hikmətdən heç bizim xəbərimiz yoxmuş!..

Axır ki, Kamil Əsəd kişiyyə yaxınlaşa bildi.

Hətəm Qulamoviçin salamı Əsəd kişini xeyli məmnun etdi.

- Belə salam göndərən də sağ olsun, üstəlik zəhmət çəkib o salamı gətirən də! Olmaz sizin rəisdən, bacı oğlu, - deyə Əsəd kişi Kamilin qoluna girdi. – Hətəmi deyirəm ey... Sən mənim canım, gedək o kişinin sağlığı qarışıq, həm də tanışlığımız şərəfinə oturub bir badə qaldıraq...

Kamil Əsəd kişinin bu təklifindən yaxasını zorla kənara çəkdi, Əsəd kişisə dediyini axır ki, yeritdi. Zor-xoş Kamilin boynuna qoydu ki, işdən sonra hökmən görüşsünlər, nədən ki, Əsəd kişinin həm də bu ilk görüşdən ona “quşu qonub”.

Elə birinci badədən Əsəd kişi özünü Kamilə yaxın-məhrəm hesab edib ərki apardı:

- Bacı oğlu, eşitdim, sən də mənim kimi yetimliklə böyümüsən?

Kamilin doluxsunduğunu görüb təsəlli verdi:

- Eh, canın sağ olsun! İndi mənim dolanışığım min atalı-analı böyüyənlərdən yaxşıdır! Sağlığına heç nəyə “yox” demirəm.

Əsəd kişi məsəl də çəkdi: “Fərli oğul neylər ata malını...”

Kamil susub dinmirdi, Əsəd kişiyyə qoşulub restorana gəlməsinə ürəyində peşman olmuşdu. İçki tutmuşdu, nəydi – Əsəd kişi dil-boğaza qoymurdu:

- Səncə, ən böyük rəqəm hansıdır? – O, Kamilin cavabını gözləmədi. – Hə... Sarsaq adam

deyər ki, milyon, nə bilim belə milyard! Ancaq yox... Hər şey birdən, yəni ki, vahiddən başlanır. Ən böyük hesab da elə odur. Birin qədrini bilməyən iki, üç qazanmaz...

Əsəd kişi sözünə ara verib sınavıçı tərzdə Kamili süzdü, sonra isə özünü çəkib ağır-ağır:

- Bax, oğul, - dedi, - mən də o birin qədrini bilməmişəm, onu qazanmaq üçün özümü oda-közə vurub sonra da üstündə əsmişəm.

Söhbət Kamili həm darıxdırdı, həm də sıxdı. Qolundakı saata baxdı, Əsəd kişi onun çiyinlərindən basıb:

- Sən mənim canım, bir hovur da oturaq, - dedi, - hara tələsirik?.. Mənim hər sözüm, hər kəlməm qanancın bir öyüdü, nəsihətdi...

“İçkinin təsiridir!” Kamil araq şüşəsini ortadan kənara çəkdi. Əsəd kişi onun bu “uşaq hərəkəti”nə çiyinləri atlana-atlana güldü:

- Ba, ay oğul! Hələ nə içmişik ki?.. Bu içdiyim dəvəni xəlbirlə sulamaqdır.

Əsəd kişinin söhbəti yenə vecsiz, boş öyüd-nəsihətin üstünə gətirəcəyini görüb Kamil də məcbur olub dilləndi:

- Mən nəsihətdənsə bir ibrət yeyindi, deyiblər...

Əsəd kişi əlbəəl sözdən yapışdı:

- Burasını doğru dedin, şəkər yedin... Bu dünyada baxıb ibrət götürəsi şeylər çoxdur, bacı oğul! Bir nənəm vardı, rəhmətlik əzazil, yaman uşaq döyən olsa da, ağıl-kamal dəryası idi. Həmişə çörək yeyəndə qayıdardı ki, bala, tikəndən kəs, sabahına saxla! Nə bilirsən ki, sabah çörək tapacaqsan, ya yox?!. Hə, ay oğul, vaxt gəldi, gördüm ki, arvad savad-zad görməsə də, doğru deyirmiş!.. Ağıllı oğlan həmişə yadında saxlamalıdır ki, qara gün də var!..

Kamil köksünü ötürdü. Yadına lap çoxdanın bir əhvalatı düşdü. O vaxt kəndlərində dükanda cavan bir oğlan işləyirdi. Çəkiddə-ölçüdə, qəpikdə-quruşda düz, təmiz idi! Əvvəl-əvvəl bütün kənd onu tərifləyirdi: “Halal olsun!..” Ancaq günlərin bir günü dükançının bu düzlüyü, təmizliyi onları usandıraraq bezdirdi. Bu dəfə dodaq büzməyə başladılar: “Zalım oğlu kilosu bir manata gələn qəndi elə çəkir ki, elə bil qızıl çəkir...” Bir özgəsi: “Əşi, təkcə kağızı bir balaca qalın büksə, bəsidir...” “Üç qəpik, beş qəpik nədir ki? İndi onları qaytarmasa, hansı birimiz dinib-danışacaq?!”

Bir gün də söhbəti başqa səmtə yönəldilər: “Ağlı olsa, uzağı görər, dar günüyçün də bir şey yığar...”

Nəhayət, cavan dükançının da qulağı bu söz-söhbətlə doldu.

Bir gün xəbər çıxdı ki, dar günü üçün çəkiddən-ölçüdə, qiymətdən-qalıqdan bir balaca “kəsən” yerdə dükançı ilişib dara düşüb.

... Hə, belə-belə işlər... Bəlkə də, elə “qara gün”ü fikirləşən vaxtdan insanın qara günü başlanır?!

Əsəd kişi ortaya çökən ağır sükutu pozub aranı qızıdırmaq istədi, qədəhlərə şüşənin dibindəki arağı süzdü.

- Bir sağlığım da var, - deyib diqqətlə Kamilə baxdı, ondan cavab çıxmadığını görüb özünü o yerə qoymadı, sözünün ardını gətirdi: – Deyir, ötənlərdə ağıllı kişilər günlərin bir günü belə bir fikrə düşürlər ki, ayə, bir bu qədər “cənnət-cəhənnəm” deyib durublar ha, görən nə olan şeydi bunlar? Əvvəlcə başlayırlar cəhənnəmdən, cəhənnəm də nə cəhənnəm... Əşi, görürlər burda bir vur-çatlasındı, gəl görəsən! Süfrə açılıb ki, üstündə min nazı-neməti! Ancaq biri əlini şor tikəyə uzadanda ona aman verən olmur, qabağına şirni itələyirlər, bir başqası isə şirnidən dadmaq istəyəndə başqa biri şirniyə duz qatır. Xülasə, heç kəsin əli könlü istəyən, ürəyindən keçənə çatmır. Bunu görən ağıllı adamlar barmaqlarını dişləyirlər ki, bəs burda məsələ məlum...

Ordan da adlayırlar cənnətə. Cənnətdə də həmin kef məclisi. Biri şor tikə istəyəndə o biri əlbəəl narın duzu uzadır ki, buyurun, nuşican! Xülasə, burda bir mehribançılıq, canıyananlıq var ki, day nə deyim?!. Hamı canbir qəlbəddir. Ona görə də hərənin əli bir şeyə çatır...

Ağıllı adamlar yenə barmaqlarını dişləyirlər ki, hə, burada da məsələ məlum! Aydın oldu ki, cənnətlə cəhənnəmin fərqi nədəymiş.

Əsəd kişi qədəhini qaldıraraq Kamilin qədəhiylə toqquşdurdu.

- Bacı oğlu, - deyər mənalı-mənalı sözünü yekunlaşdırdı. – Cənnət də, cəhənnəm də bu dünyadadı. Bir-birimizə mehriban olsaq, dünya cənnətimiz olar, yox, vurub bir-birimizin əlindən tikəmizi salsaq, dünyanı çevirərik cəhənnəmə! Bunu içək mehribançılığın, canıyananlığın şərafinə ki, mənim dostum Hətəm həm mehriban insandı, həm də canı yanan!

HƏTƏM QULAMOVIÇ

Yaşadığı iri binanın həyətinə keçəndə tutqun rəngi daha da qaraldı. Binalarını qızdıran istilik qazanının köhnə borusu nə vaxtdan bəri idi ki, atılıb həyətdə qalmışdı və ağılı kəsməz, nadinc uşaqlar hisli-paslı o borunun içini özləri üçün “qaçdı-tutdu”, “gizlənpaç” yeri eləmişdilər. Hətəm Qulamoviçin uşaqlarında da bu boru əyin-baş qoymurdu.

Hətəm Qulamoviç borunun yanında ayaq saxladı. Yiyəsiz, sahibsiz it-pişiklər də burada özlərinə isti yuva qurmuşdular. İndi də his-mazutdan bulaşmış qapqara qaralmış bir dəstə pişik hardansa aralarına düşmüş ağappaq, tərtəmiz bir həmcinslərini qovub borunun içinə salmaq istəyirdilər. Fağır-fağır, əlacsız-əlacsız miyoldayan ağ pişiksə hələ ki, çırpınır, ora-bura vurnuxur, mübarizə aparırdı...

Aradan az keçdi, çox keçdi, çirkə-qaraya batmış pişiklər başa düşdülər ki, ağ, təmiz həmcinsləri xoşluqla özünü hissə vurub qaraldan deyil. Onlar qəzəbləndilər.

Hətəm Qulamoviç də ağ pişiyin əlindən hirsələnmişdi. “Sən bir bunun inadına, tərsliyinə bax!..”

Hətəm Qulamoviç bloka girdi. Ağır-ağır pilləkənləri qalxır, fikirləşirdi və burası da ona xoş gəlirdi ki, yerişi kimi fikirləri də ağır idi, ləngərli idi...

Qapını üzünə arvadı açdı. Qaşqabaqlı sifəti yenə gömgöy idi. Arvadının bu halı onun üçün adi idi. Əksinə, indi arvadı onu rəngi duru, kefi kök qarşılaysaydı, Hətəm Qulamoviç təəccüblənərdi.

On beş il olardı ki, evlənmişdilər. Bu on beş ildə elə ilk günlərdən qapıdan içəri girəndə arvadı həmişə əvvəlcə onun əlinə baxardı, sonra da hirs-hikkəynən üz-gözünü turşudar, ağız-burnunu büzərdi: “Özgələrin kişiləri...”

Özgə kişilərlə nə işi? Bəyəm Hətəm Qulamoviç pis qazanırdı?! Arvadı bu sözləri əzbərləyib vərdişləmişdi. Elə buna görə də o, arvadının nə gömgöy rənginə, nə də ki, “özgələrin kişiləri” kəlməsiylə başlanan ittihamına cavab verdi. Səssiz-səmirsiz içəri keçdi.

Oğlu gərgin bir vəziyyətdə dərs öyrənirdi. Divanın bir küncünə çəkilməmiş nənəsə kiçik nəvəsinə lap astadan nağıl danışdı.

Hətəm Qulamoviç oğlunun sir-sifətindəki əzab-əziyyətdən başa düşdü ki, uşaq yaman çətinə düşüb. Üzünü oğluna tutdu:

- Olmaya yenə məsələnin cavabı düz alınmır? – deyə soruşdu.

Uşaq:

- Yox, qrammatikadan tərif əzbərləyirəm, - deyib əsnədi. – Sonra isə kitabı təzədən oxumağa başladı: “Tabeedic sözü tələbinə görə tabe sözü onunla eyni bir halda olmasına uzlaşma əlaqəsi deyilir.”

-Elə təkcə bir cümlənin əlində girinc olub qalmısan? – Hətəm Qulamoviç oğlunun kütlüyündən dilxor oldu: “Dayılarına çəkib!..”

Sonra o, divana tərəf yeridi və nənənin nəvələrinə danışdığı nağılı o yerində yetişdi ki, “məmləkətin bütün əhalisi bir qərribə su içib havalanmış, dəlilik gətirmişdi və bir qoşun dəli ağılı üstündə olan şahı, vəzir-vəkili tutub öldürmək istəyirdilər ki, bəs biz ağıllıyıq, saray əhli dəli. Gərək özümüzə bir ağıllı şah seçək! Şah da vahiməyə düşüb vəzir-vəkili yığmışdı başına ki, amandı, bir tədbir!

Hərə bir fikir irəli sürür, bir yol göstərirdi. Lakin şah tökülən tədbirləri, irəli sürülən təklifləri, məsləhətləri götür-qoy edib başını buladı, köksünü ötürüb haçandan-haçana qayıtdı ki, başqa çarəmiz yoxdur, yeganə düzgün yol budur ki, dəlilik gətirən həmin sudan içib biz də onlara qoşulaq! Yoxsa bacarmayacağıq...”

Nə ağıllı, uzaqgörən, tədbirli şah imiş! Şah olasan, səndə belə ağıl?!.

Hətəm Qulamoviç pəncərədən boylandı, ağ pişik gözünə dəymədi. Bütün pişiklər qapqara idilər, görünür, ağ pişik də onlara qoşulmuşdu. Hətəm Qulamoviç ləzzətlə içini çəkdi: “Bax, belə ha!..”

Oğlu bu müddət ərzində hələ də qrammatikadan tərfi əzbərləyə bilməmişdi. Onun bu kütlüyü bu dəfə Hətəm Qulamoviçi əməlli-başlı cin atna mindirdi. Oğlunun qulağından darta-darta:

- Faydalı qanundu, - dedi, - amma təkcə quruca əzbərləməklə iş bitmir. Əsas məsələ budur ki, onu öz əməli işində tətbiq edə biləsən, başa düşdün, a qırışmal?

* * *

...Hətəm Qulamoviç böyük bir avtobazanın rəisliyinə elə bu diribaşlığı və zirəkliyi sayəsində adi sürücülükdən “yüksəlmişdi”. Bacarıqlı, mahir sürücülərdən idi. Uzaq, çətin səfərlərə onu yollayırdılar. Ancaq bir iş vardı ki, o, idarə etdiyi maşın üçün doğma yox, ögey idi. Maşının verilən müxtəlif ehtiyat hissələrini baha qiymətə ona-buna satardı, özüsə əl-amanda qalardı. Dönə-dönə maşını yollarda qalmış, qaraja yedəyə qoşulub gəlmişdi.

Bir-birinə qarşı ən mehriban peşə sahibləri, bəlkə də, elə sürücülərdir. Sürücü yoldaşları lazımı hissələri ondan əsirgəməz, olan şeyə “yox” deməzdilər. Hətəmsə həтта yoldaşlarından aldığı maşın hissələrini belə satmaqdan çəkinməzdi. Nəhayət, tanış-bilişin daimi qayğısı və təmənnasız köməyi Hətəmçinin “yedəyə” çevrildi. O, burasını da başa düşdü ki, təkə maşınlar yedəyə alınmır. Onun indi vətəgədə anbar müdiri işləyən Əsəd kişi ilə də dostluğu, tanışlığı elə o vaxtdan başlanmışdı. Hətəmin balıq yüklənmiş maşını vaxt-bivaxt ucqar dağ kəndlərində görünərdi. Bir-iki ilə o, özünü əməlli-başlı tutdu. Sonra fərasətli çıxıb ali məktəbə qiyabi qəbul olundu. İnstitutda oxuduğu illərdə oturub-durduğu adamların da sayı çoxalmış, münasibətləri də genişlənməmişdi. Rəisləri əli uzun, arxalı-köklü adam idi. Uzun əli çox uca mərtəbələrə çatırdı, elə avtobazanın özündə neçə küt, bivec adamı pərvazlandırır, qanadlandırır irəli çəkirmişdi. Rəis bir az da irəli gedəndə öz yerinə Hətəmin namizədliyini verdi...

O vaxtdan illər keçmişdi, indi Hətəm özünü yedəyinə adam alan olmuşdu. Kamilin şəxsi işi ilə tanış olanda Hətəm Qulamoviç sevinmişdi; bu iyirmi beş yaşlı gənc uşaq evində böyümüşdü, qohum-qardaşı yox idi. Rəis sevinmişdi ki, deyəsən, axır ki, dişinin yemini tapıb, onu yedəyə almaq asan olar! Sonrasa öz ardınca çəkməyə nə var! İndi hamı düzlükdən, saflıqdan dəm vurur. Avtobazadakı dedi-qoduya da məhəl qoymayıb dediyini yeritdi, sərəncam verdi ki, Kamilə növbədənkənar təzə maşın ayrılınsın. Axı onu Hətəm Qulamoviçin yedəyinə bağlayan zəncir möhkəm və davamlı olmalıydı. Elə möhkəm ki, onu qırmağa hələm-hələm nə güc çataydı, nə də vaxt...

Kamilə təzə maşın verəndən sonra bir-iki gün Hətəm Qulamoviçin qulağı səsdə qaldı. “Birdən bir şey başa düşüb qaytarar maşını! Bəyəm qarajda demaqqoz azdı? Elə biri Qurban! Bir ağaca çıxıb min budaq silkləyənlərdəndir... “Ancaq aradan bir-iki həftə keçəndən sonra Hətəm Qulamoviç arxayınlaşdı; belə “etibarlı tros”u qırmaq olardımı?..

Dünən Əsəd kişi onunla görüşəndə giley-lənmişdi: “Balam, nə oldu sənəin maşının? Bir azdan istilər düşdü, kimdi onda balığa tamah salan? Yoxsa “balıq” hələ tilova düşməyib? Nə vaxta kimi əzizləyəcəyik onu, sən burda, mən orda?!”

Hətəm Qulamoviç Əsəd kişinin cəsəretinə mat qalmışdı, zalım oğlu qurd ürəyi yeyib! Amma elə özü də qurd kimi bir şeydi, ürək qızdırıb bir kimsəyə arxa çevirməz...

...Hətəm Qulamoviç oğlunun əzbərləyə bilmədiyini qrammatik tərifi öz-özünə pıçıldadı: “Tabeedici sözün tələbinə görə tabe sözün onunla eyni halda olmasına uzlaşma əlaqəsi deyilir.”

Hətəm Qulamoviç ləzzətlə içini çəkdi, sonra isə qaş-qabağını turşudub yumruqlarını düyünlədi. “Ağzi nədir tabe olub uzlaşmasın?! Axı mən rəisəm, deməli, həm də tabe edən...”

Hətəm Qulamoviç zəngi basıb katibəni çağırırdı, beləcə hirs-hikkəylə tapşırırdı ki, Kamili tapıb onun yanına yollasın!

GEÇƏ

Həmin bahar axşamı nədənsə payız gecəsinə bənzəyirdi. Hava tutqun idi. Ancaq bütün bunların Kamilə nə dəxli?

“Hə, nişan üzüyünün pulu belə düzəldi, indi qalır sığalar...”

Kamil ürəyindən keçirtirdi ki, tələsməklə deyil ha?! İş gərək avandına düşsə - bəyəm heç ağlına gətirərdi ki, bu tezliklə təzə maşın verəcəklər ona? Kefi saz idi, tək olsaydı, nə oxuyardı!

*Ay qız, çölə çıxma, səni görərlər,
Yaxandakı qönçə gülü dərərlər.
Özgəsinə getsən, mənə gülərlər,
Ölürəm, ay ceyran balam, hey balam,
Yanıram, ay ceyran balam, hey balam!*

Yanında əyləşmiş Əsəd kişinin xırıltılı səsi Kamili diksindirirdi:

- Demişəm, yenə deyirəm, olmaz sizin rəisdən bacı oğlu! Ətəyindən yapışana bizim Hətəm həmişə əl uzadıb.

Maşının silgəclərini işə saldı, yağış çiləyirdi. Bu yağış da vaxt tapdı yağmağa! Asfaltı necə də yuyur! Sabah günəş çıxsasa, yol par-par parıldayacaq. Əşi, günəşlə, yol ilə nə işi? Bircə mənzil başına tez çataydı. Maşının sürətini artırdı. Kuzovdakı yükü başdan eləsəydi, ürəyi yerinə gələrdi. Zarafat deyil, bir maşın balıqdır! Çox da yük Əsəd kişininindir!

Yavaş-yavaş qəlbinə dolan bu xof nədir?! Olmaya qorxur? Yox, deyəsən, təkcə qorxu deyil! Bayaقدan bəri sükandan möhkəmcə yapışan qolları sustalan kimi oldu, nədənsə ürəyi sıxıldı, lap qəfildən fikirləşdi ki, görəsən, üzük təkcə adamın barmağınımı sıxır?! Fikir fikrə calandı... Bəs pul? Sırğalar hələ alınmayıb. Toyuna da nə qalıb ki? Axı Xuramanla danışib sözləşiblər ki, payızda toylarını etsinlər... Adət var, ənənə var. Ay aman, sən bir sözlərə fikir ver:

*Özgəsinə getsən, mənə gülərlər,
Ölürəm, ay ceyran balam, hey balam,*

Hətəm Qulamoviçlə dünənki görüşünü xatırladı. O, içəri girəndə rəis hörmətlə ayağa qalxmış, irəli yeriyib əl uzatmışdı. Elə bil əziz adamını qarşılayırdı. Bunlar Kamili yalnız bircə anlığa çaşdırmışdı, əlbəəl də toxtamışdı: “Məgər rəisliklə sadəlik bir araya sığa bilməz?!”

Hətəm Qulamoviçin sifətindəki qılıq səsinə şəkarə dönmüşdü, söhbətinə çox uzaqdan başlayıb axıra yaxın səsini bir balaca qaldırmışdı: “Bax, özün bil ha!.. Başqasını da yollaya bilərdim. Səninsə maşının təzədir... Nədir ki, qonşu rayona gedib qayıdacaqsınız. Əsəd kişi üz vurub, xahiş edib. Sözüünü yerə sala bilmədim. Sonra ürəyinə gətirər ki, gör necə dostdu, bir maşını da əsirgədi. Hə, sənəd-filan sarıdan arxayın ol, kağız-kuğuz Əsəd kişinin özündə olacaq. Əsəd kişi də işini pərgar tutanın biri, səndən gedib-gəlməkdir. Cavan oğlansan... İndiki toyların da xərci bir ətək pul istəyir, həmin pulu da gərək özün qazanasan. Bilirəm ki, qabağında da duranın yox...” – bu ara Hətəm Qulamoviçin hətta səsi tutulub gərləşmişdi...

... Üzüyün pulu belə düzəldi, indi qalır sırğalar...

Bəs bu üzüntülü fikirlər beyninə hardan girdi? Yaxasından necə yapışbsa, heç əl çəkənə oxşamır. Əlləri əsdi, pul az qala əlindən çıxacaqdı.

Əsəd kişisə arxayın idi, ilk səfəri deyil ki? “İlişən” olsaydı, lap bədəbəddə sübut edərdi ki, maşına yüklənmiş balıqdan xəbəri yoxdur. Çox da balıq vətəgəsində anbar müdiri işləyir. Əsəd kişi qayda-qanuna yaxşı bələddir. Yük üçün cavabdehliyi sürücü daşıyır. Bəli, yenə də qoy sürücü cavab versin. Hətəm qurumsaq təkcə bir reys maşına görə hər dəfə ondan bəs qədər yol xərci alır, hələ bir minnət də qoyur ki, sürücünü yola gətirmək üçün, nə bilim, ay qanunu belə pozmuşam, neçə nəfəri özümdən incik salmışam...

Əyri gəmi, doğru səfər! Əsəd kişi çiyini atlana-atlana ürəyində için-için güldü. Amma burasını da nə deyiblər: “Suyun üstə gəmi var, hər bir işin cəmi var...”

Şükür, yolun xata-bələli yerlərindən ötür keçdilər, mənzil başına daha az qalıb. Ordasa Əsəd kişini qarşılamağa bəzi müştərilərdir, hesabınca qazancı da yaxşı olmalıdır. Haqq-hesab işində Əsəd kişini aldatmaq olmaz.

“Bəs bu sürücüyə nə olub görə? Rəngirufu qaçıb, halı da elə bil heç özündə deyil. Amma nahaq... Hətəm onu yedəyinə elə almayıb ki, bağlandığı zənciri qıra bilsin. Bəyəm ağıl kəsmir ki, nə deməkdir təzə maşın? İndi gəl Hətəmin bir sözünü iki elə, görüm necə edirsən? Heç özünü ora-bura çırpma, ta maşın köhnələnəcən sən də Hətəmin yedəyində getməliyə. Ağzın nədir o çalan havaya oynamayasan?!”

Öz fikirlərindən xoşhallanıb rahat olan Əsəd kişi üzünü Kamilə tutub:

-Ehtiyatlı ol, bacıoğlu, - dedi, - gözün yolda olsun! Noolub bəyəm? Cavan oğlansan!

Kamil diksindi. “Cavan oğlan!” Rəisləri də beləcə arxayınlıqla, qərribə bir sakitliklə demişdi bu sözləri. Bəs bu nə üşütmədir tutub onu? Cavan oğlan da heç soyuqdan üşüyər, nə olsun ki, yağış yağır. Bu, yaz yağışıdır! Qışın şaxtasında-qarında bir saatacan avtobusun qabağına düşüb yol göstərən elə o deyildimi?..

Bir-iki dəfə Əsəd kişiylə belə qazanclı səfərə çıxsasa, bəsidir. Əsəd kişi səxavətli adama oxşayır,

restoranda da elə bir əliaçıqlıq göstərdi ki!.. Eh, varlığa nə darlıq?!

Əyri ağac yayım, hər gördüyüm dayım!

Əşi, nəyimə qalib ki, kim düzdü, kim əyri! Üzüyün pulu düzəldi, indi qalır sırğalar?! Cavan oğlandır, özü də toy edəcək!

...Tülkü qocalanda Həccə gedə bilər. Bu sarsaq fikir beyninə hardan girdi? Ancaq zalım balası nə yanıqlı düzüb-qoşub:

*Özgəsinə getsən, mənə gülərlər,
Ölürəm, ay ceyran balam, hey balam,
Yanıram, ay ceyran balam, hey balam!*

Kamil əyləci basdı. Maşının təkərləri yaş asfaltda xırçıltı salıb sürüşdü. "Haram pulnan alınan üzük adamın təkəcə barmağını sıxmaz. Vallah, elə pulnan alınan sırğalar da bir gün qulaqda dil açıb danışar. Əvvəl-axır adamı pis-pis yollara çağırar..."

Hə, Əsəd kişi, deyirsən ki, cənnət də, cəhənnəm də elə bu dünyadadır, bir-birimizə mehriban olsaq, dünya cənnət olar, vurub tikəmizi bir-birimizin əlindən salsaq, dünya da cəhənnəmə çevrilər. Sən hansı tikədən danışırısan, Əsəd kişi?..

* * *

Üzünü Əsəd kişiye çevirdi:

- Geri qayıdacağıq, - dedi, - qaytarıb... yerinə boşaldacağıq balıqları.

Əsəd kişi qulaqlarına inanmayıb matdım-matdım ona baxdı.

- Hə? Necə dedin, bacı oğlu?

Kamil soyuqqanlılığını saxlamağa çalışdı, səmindəki ötkəmliyə özü də təəccübləndi:

- Haram pulnan bu dünyanı nə qədər uzununa dolansan da, gec-tez bir gün türmədi axırı...

Kamilin sözləri Əsəd kişinin təbdən çıxartdısa da, hövsələsini basıb ilk əvvəl dilə tutmaq istədi onu:

- Hürməyini bilməyən köpək sürüyə qurd gətirər, deyiblər. Denən lənət şeytana, tərpenək yolumuza, ay oğul! Vaxt keçir...

Əsəd kişi onun qırımından alındı, hirs-hikkəsini yenə birtəhər udub təzədən öyüd-nəsihətə keçdi:

- İndi tək quruca maaşa göz dikib duran kimdir, ay aqibəti xeyir olmuş, - dedi, - biri elə

rəisiniz Hətəm! Əvvəllər kim idi? Köpük qusanın biri! Fərasətli çıxdı, vaxtında ayıldı... Hörmət də hörmətə bağlıdır. Göz dəyməsin, indi yaxşı da qazanır. Təzə maşındı, qabağa salıb verib sənə, gərəkdir ki, sən də onun borcundan çıxasan. Çörək çörəyə borcdu, ay bala! Təpərin olsa, bir əlin balda olar, biri yağda...

Kamil ardını eşitmədi: "Məlum oldu məsələ! Xoruzun quyruğu göründü. "Qayğıkeş rəisimiz" ələ alırmış məni. Görünür, oyuncaqla başı aldanan uşaq bilib. Loxmasını da boğma etmək istəyib. Ancaq bacarmadı. Şəppərə gecə gəzər, gündüz gəzməz, elə bilər ki, təkəcə özü bilər, özgə bilməz... Bacarmadı, nədir ki, qaytararam maşını, vəssəlam! Növbəm çatar, götürərəm!"

Ürək dolusu rahat nəfəs aldı, qəlbində qərribə bir yüngüllük duydu. Yadına nədənsə Qurban dayı düşdü. Bir yerdə işləyirlər, çoxdanın sürücüsüdür. Ağayana, xətir-hörmətli kişidir. İki-üç gün bundan qabaq yolda rastlaşmışdılar. Kamilin maşınının motoru sönmüşdü, nə qədər çalışmışdısa, işə düşməmişdi. Qurban dayı da motorun üstündə çox əlləşdi, kar aşmadığını görüb Kamilin maşınına yedəyə aldı, qaraja beləcə gəldilər. Kamil sıxıla-sıxıla trosu maşından ayıraraq Qurban dayıya razılıq edəndə Qurban dayı əvvəlcə dinmədi, sonra nə fikirləşdisə düz onun gözlərinin içinə baxdı:

- Eh, ay oğul, - dedi, - mənim də maşınımmın o qədər yedəyə alındığı olub ki! İşdir də düşür. Ancaq bu yaşa çatmışam, özüm kiminsə yedəyində, quyruğunda getməmişəm. Ömrümün qədirciymətini də elə bunda görmüşəm. Əlbəttə, qayğı, kömək uman vaxtlarım da olub. Amma daha Hətəm kimilərdən yox... Hətəmin ipinin üstünə şələ bağlayanın yükü tez açılar, ay oğul! Yaman nadürüst şeydi, qurd ilə yeyər, gedib yiyəsi ilə də vay-şivənə oturar...

Qurban dayı arada siqaretə də güc vermiş, ömrünün ötən illərinə qayıtmışdı:

- Heç yadımdan çıxmır, - demişdi, - 45-in qışı idi. Atam davada vuruşurdu. Özüm də birincidə oxuyurdum. Bir gün ikimizin – babamla özümün bir günlük payımıza düşən kömbə çörəyi sırıqlımın altında gizlədib evimizə dönürdüm.

Kamilin sualı söhbəti yarımçıq kəsmişdi:

- Bəs ananız?..

Qurban dayı köks ötürmüşdü:

- Anam? O, hələ müharibədən əvvəl vəfat etmişdi.

Bir anlıq sükutdan sonra Qurban dayı sözüne davam edib:

- Qapıbir qonşumuzun yeddi-səkkiz yaşlı qızını darvazalarına söykənib ağlayan gördüm. Atasının qara xəbəri gəlmişdi, bir özü idi, bir də yatağa düşmüş xəstə anası.

Ovutmaq istədim, hıçqırtısını güclə kəsdi; bir neçə kəlmə ürək parçalayan söz. "Çörəyimiz..." Sonra o, həsrətlə sırıqlımın altındakı çörəyə baxdı, doluxsuna-doluxsuna dedi ki, talonlarını itirib.

Ürəyim sızıldadı, ana-bala onlar bu gün ac qalacaqdılar. Bəlkə, qız özü birtəhər dözərdi, bəs xəstə anası?

Çörəyi ona nə vaxt uzatdığımıdan xəbərim olmadı. "Al, apar!" – dedim. Qonşu qız qorxa-qorxa üzümə baxdı, doğrudan-doğruya çörəyi ona verəcəyimə inanmırdı. "Bir də talonu itirmə ha!" Səsimdəki amiranəlik onu inandırdı və bu dəfə o, qayğı ilə soruşdu ki, bəs siz, babanla sən? Özümü sındırmadım. "Biz dözərik, dedim, axı biz kişiyyik!"

Evə döndüm. Babam əliboş qayıtdığını görüb heyrətləndi, haçandan-haçana ehtiyatla xəbər aldı ki, bala, bəs çörək hanı? Dillənə bilmədim. "Səninləyəm, oğul?" Qorxa-qorxa birməfəsə məsələni açıb babama danışdım. Sonrasa inamla dedim ki, biz sabahacan dözərik, baba. Axı biz kişiyyik. Babamın qırışığı açıldı, damarları çıxmış əllərini saçlarımda gəzdirdi, alnımdan öpdü. Babamın dodaqaltı öz-özünə pıçıldadığı kəlmələri güclə eşitdim: "Mənim kişi balam!..."

* * *

Qurban dayı alnını ovuşdurdu.

- Oğlum, - dedi, - o vaxtdan babamın sözləri hələ də qulaqlarımdadır... Ümumiyyətlə, hər birimiz həmişə kiminsə səsini eşitməliyik! Bir də ki, ay bala, sürücü olan kəsin qəlbi büllur kimi saf olmalıdır, təmiz olmalıdır. Çünki qəlbi təmiz olmayanın gözləri də yola-rizə düz-əməlli baxmaz. Qəzaya da əlbəəl yuvarlanar. Atalar da belə buyurub ki, yoldan çıxana yol qənimdir.

Kamil o gün özlüyündə çox ölçüb-biçmiş, bütün günü Qurban dayının sözlərini ürəyində

gəzdirib dolandırsa da, axırını bir yana çıxara bilməmişdi.

İndi Kamil köksünü ötürdü: "Haqlıymışsan, Qurban dayı, haqlıymışsan... Bəs niyə bu vaxtanan susub durmusan?!"

Qəti hərəkətlə Əsəd kişiyyə sarı döndü:

- Qayıdırıq, - dedi, - özü də düz polis...

Gözlərindən qılgılcım qopdu, sonuncu kəlmələr dodaqlarının qanına qarışdı:

- İdarəəəssinəə...

Ancaq bir göz qırpımında maşının kabinəsindən yerə tullanıb gecənin zülmətinə qarışan Əsəd kişi bunu eşidə bilmədi.

* * *

Özünə gələndən sonra maşının kuzovuna qalxdı. Balıq dolu kisələr yerindəydi. Əlini balıqların qəsəmələrində gəzdirdi. Balıqlar tərpenmirdi. Qəhərləndi, öz-özüyə danışdı: "Eh, sizi balıqlar! Az qalmışdı sizin kimi mən də tora düşüm!..."

Havada sazaq vardı. Ayazıymış sifətindən süzülən ilıq damcılardan duydu ki, bunlar göz yaşlarıdır. Ancaq başa düşmədi ki, xınsın-xınsın axan bu göz yaşları nədəndir. Elə təkcə ölən balıqlara görəmi? Bilmirdi...

Görəsən, sabah bu gecəki əhvalatları Xuramana danışsınmı? Qız bu əhvalata necə baxar?! Kamil həmin qış gününü xatırladı. Elə bil dünən idi. Xuraman elə hey onun cəsarətini tərifləyirdi, qız öz heyranlığını gizlədə bilmirdi: "Siz bu gün əsl qəhrəmanlıq göstərdiniz!" "Necə, necə? Qəhrəmanlıq?! Qız onu dolamır ki?!" Xuraman onu inandıрмаğa çalışdı: "Əlbəttə, qəhrəmanlıq! Bu qədər insanın həyatını xilas etmək az işdimi? Bəs siz qəhrəmanlıq nəyə deyirsiniz?!" Kamil çiyinlərini çəkmişdi.

Hə, kim bilir, bəlkə, Xuraman Kamilin bu gecəki hərəkətlərini də qəhrəmanlıq hesab etdi... Ay səni, Xuraman!..

Maşın hələ son yuxusunu alıb doymayan qəsəbəyə girdi. Küçələr yuxuluydu – gecə elə bil asfalt səkilərə baş qoyub yatmışdı və narın yaz yağışı da səkiləri döyəcləyib ona ustufca layla çalırdı.

Sübh obaşdan süpürgəçilər küçələri təmizləyəcək, gecəni də zir-zibil qarışıq süpürüb atacaqdılar...

BABULLA

Hörmətli Qulu Ağsəs!

Allaha yazdığım bu müraciəti 1992-ci il mart ayının 6-da gecə saat 1.30-da rəhmətlik Çingiz Mustafayevin Xocalıdakı soyqırımı ilə bağlı çəkdiyi video-süjetin Sabir Rüstəmxanlının təkidi ilə Milli Məclisdə göstərilməsindən sonra göz yaşları içində yazmışam. O zaman mərkəzdəki heç bir mətbuat orqanı bu şeiri dərc etmədi. Əli Bayramlı (indiki Şirvan) şəhərində çıxan "İşıq" qəzetinin redaktoru M.Xəlilova təqdim etdim. 22 mart 1992-ci il tarixdə "İşıq" qəzetində ixtisarla dərc olundu.

Bu günlərdə Roma Papasının 1915-ci ildə Osmanlı İmperiyası tərəfindən guya ermənilərə qarşı soyqırımı törədilməsi ilə bağlı bəyanatını eşidəndə əlim yərdən-göyüdəndən üzüldü...

Ona görə 23 il əvvəl böyük Allaha müraciətən yazdığım həmin şeiri olduğu kimi və bir neçə başqa şeirimizi Sizə göndərirəm!..

Böyük ehtiramla, Babulla

14 aprel 2015-ci il

XOCALI SOYQIRIMI BÜTÜN DÜNYANI XOFLANDIRDI...

Haqqın, ədalətin silinir izi,
İlahi! Xoflanıb Məkanla Zaman!
Ya çək zənbilinlə göylərə bizi,
Ya da zühur etsin Sahibi-Zaman!

Yerdə də, Göydə də qalmayıb dözüüm,
Qov kimi alışı min ilin qarısı,
Özündən küsübdür Dünyanın özü,
Manqurtluq sürünür bəşərə sarı.

Bu qədər təriqət, bu qədər məzhəb
Oturtmur yerində bici, gədanı.
Fəryad fələkdədir, çarə qıl, ya Rəbb,
Çuvalda gizlətmək olmaz cidanı.

Ey haqq! Sən iblisi oddan yaradıb,
Bəla göndərmisən yer övladına.
Adəmi cənnətdən didərgin salıb,
İndi də əl atıb övladlarına.

Əcinnə məkrində düz bəndən yesir,
Toy vaxtı qarışıb, o, öz işində.
Bu fitnə-fəsaddan vücud ürpəşir,
Buzlaşır dünyanın buz gərdisində.

Dinsiz ədalətdən yenə dərs deyir,
Nəfsisə tuşlanıb özgə malına.
Ağ yalan - "ağappaq - bəyaz" don geyir,
Niyə yanan yoxdu xalqın halına?!

Pozulub büsbütün mizan-tərəzi,
Dünyanın üzünə ağ olur yaltaq,
Fitnəyə tuşlanıb onun mərəzi,
Ədalət, həqiqət qəbahət yasaq!..

Hər işdə başdadır bədxahın əli,
İnamın ayağı sürüşkən olub.
Dünyanın ağzından qan iyi gəlir,
İnsaf xırmanımız göyə sovrulub.

Müsəlman bəndənəm-hiyələdən uzaq,
Allah, küfrə yazma bu şikayəti.
Axı qudurubdu şeytan qurumsaq,
İndi əl atmaqdir sənə niyyəti.

Haqqın, ədalətin silinir izi,
İlahi, xoflanıb Məkanla Zaman.
Ya çək zənbilinlə göylərə bizi,
Ya da zühur etsin Sahibi-Zaman!..

DAŞNAKLAR DA O AN YOXA ÇIXACAQ...

Ümummilli Lider Heydər Əliyevə həsr etdiyim “Yaddaşın abidəsi” kitabımı 2000-ci ilin oktyabr ayının 20-də unudulmaz müəllimim, dünya şöhrətli alim, akademik Azad Mirzəcanzadəyə təqdim etdim. O, çox məmnun oldu. Kitabda geniş işıqlanan “Dünya bina olan gündən Azərbaycan” və “Erməni millətçilərinin azərbaycanlılara qarşı soyqırımları” abidələrini geniş təhlil etdik. Sonra o müdrik insan üzünü mənə tutdu: - İstər elm aləmində, istərsə də başqa sahələrdə, öz xalqayamaqlarımıza qarşı mübarizə indi güclənib, onlar daşnaklardan da betərdir, bircəsinin də əlindən tutmaq olmaz, oğul! - dedi.

Mən ondan ayrıldıqdan sonra müəllimimin nəsihətini şeirə çevirdim və bir neçə gündən sonra ona təqdim etdim. Uşaq kimi sevindi. Azad müəllim zətən başqa cür bacarmırdı da.

Bir xalqayamağın tutsan əlindən,
Yer də, Göy də əsim-əsim əsəcək.
Əgər imkan düşsə onun əlinə,
Dünyanın başını tərsə kəsəcək!..

Yaltağın yabısı yortacaq yorğa,
Hayklar məskunlaşan səmtə gedəcək.
Daşnak Qıdı gəlib çox lovğa-lovğa,
Saxta kirvəliyi bərpa edəcək!!

Bu gəlişə qoçlar qurban olacaq,
Bədöy, köhlən atlar hürküb qaçacaq.
Damazlığa dabaq toğlu qalacaq,
Kəlin-kürə qoçlar doğulmayacaq.

Qoy döyüşü, at yarışı bitəcək,
Hayklar xorla: - “Ərmən, ərsaq!” - deyəcək.
Qan yaddaşı ilim-ilim itəcək,
“Sarı gəlin” yenə qara geyəcək!

Saqqalı şaqqıldağ yazacaq cadu,
Dövrəndə falçılar halay vuracaq.
İlğima dönəcək adın, soyadın,
Varını, yoxunu tutub alacaq,
(Yurdunda bir cındır həsir qalacaq).

Şəbeh çıxaranın itəcək sayı,
Qərbi Azərbaycan unudulacaq.
“O taylı - bu taylı Vətən harayı”
Ozan qopuzunda sızıldayacaq!

Haykın da göz yaşı timsahdan betər,
Sel kimi axacaq, tufan qopacaq.
Onu qısqırdanlar şeytana nökrə,
İnsanlar onları çətin tapacaq.

Qarabağ düyünü düşəcək tora,
Gündə bir “diplomat” peyda olacaq.
Onlar “ədalət”dən dəm vura-vura,
Nizami yurdunda söz oynadacaq.

Daşacaq xalqımın səbr kasası,
Oyanmış vulkantək alov saçacaq.
Xətai qılıncı-qeyrət savaşı
Yamaqları xalqdan kəsib atacaq,
Daşnaklar da o an yoxa çıxacaq!..

BU DÜNYANIN DƏRDI ÖZÜNDƏN AĞIR...

Bu dünyanın dərdi özündən ağır,
Bu dünyanın dərdli sözü bilinməz!
Bu dünyanın tešti bağlamaz paxır,
Bu dünyanın odu, közü bilinməz!

Bu dünyanın şirini az, dadı çox,
Bu dünyanın doğması az, yadı çox,
Bu dünyanın toyundan fəryadı çox,
Bu dünyanın ağlar gözü bilinməz!

Bu dünyanın ərşə çatar kəməndi,
Bu dünyanın təntiməmiş səməndi,
Bu dünyanın sərhədsizdir sərhədi,
Bu dünyanın kimdir özü? - Bilinməz!

Bu dünyanın “müşətərisi” çoxalmış,
Torpaq, insan, qan hərəsi çoxalmış,
Dünya bizə verdiyindən çox almış,
Bu dünyanın dağı, düzü bilinməz.

Bu dünyanın möcüzəsi qədərsiz,
Tapmaq olmur bir insanı kədərsiz,
Bu dünyadan köçüb getsən xəbərsiz,
Bu dünyanın tərsi, düzü bilinməz!

Bu dünyanın harayına hay desən,
İnamınla imansızı teyləsən.
Dünya sənə: - “Dünyadaşım!” söyləsə,
Bu dünyanın dönük üzünü bilinməz!

Xoşbəxtliyə gedən yol

Nigar VAQIF

Kənardan baxan elə bilərdi ki, bir oğlanın arxasıya düşmüşəm. O, hara gedir, mən də ora gedirəm. İndi belə çıxır ki, mən ona vurulmuşam, onu təqib edirəm və ya “ilişmək” istəyirəm? Sadəcə olaraq mən getdiyim yolu o oğlan da gedir. Yəni yolumuz birdir. Qızlar da eyni situasiya ilə üzləşə bilər. Arxasınca bir oğlan gələ bilər, amma onu təqib etmir, qız gedən yolu gedir o da, öz ünvanına çatmaq üçün...

... Bəzən insanlar hər şeyi öz istədikləri kimi düşünür, öz istədikləri kimi həyata keçirir. Qarşılarındakı insanları, onların fikirlərini, niyyətlərini önəmsəməzlər. Yalnız “mən” və “mən” deyərək addımlayarkən həyat yollarında. Sanki “məndən başqa hər kəs az bilir, yalnız mən doğru bilirəm” düşünürlər... Qarşılarındakı insanın nə düşündüyünün fərqinə varmadan onların əvəzinə qərar verərlər, onların fikirlərini öyrənmədən fikir söyləyərlər... Bu insanı ucuzlaşdırmaq, mənliliyini aşağılamaq deməkdir, zənnimcə... Hər bir insanın özünəməxsus fikri, düşüncəsi var.

İnsan Allahın onunla bərabər hüquqlu yaratdığı digər insanın fikirlərinə hörmətlə yanaşmalı, onu təmkinlə dinləməli və sonda bir nəticəyə gələrək qərar verməlidir. Kimsənin əvəzindən qərar vermək, onu “məhz mən düşündüyüm kimi edəcəksən və ya edirsən” deyərək

itiham etmək olmaz. Hər bir insanın özü bildiyi kimi xoşbəxt olmağa haqqı var. İnsan azad olduqda irəlində onu nə çətinliklər gözlədiyinin fərqinə varmadan xoşbəxt olmağa doğru qaçır...

Düşünür bədbəxt ola biləcəyini... Bədbəxt olacağını düşünməmək gözəldir. Niyyətin hara, mənzilin ora! Xoşbəxt olacağını düşün ki, xoşbəxt ola biləsən. İnsan istədiyinə nail olmaq üçün inamla məqsədinə doğru addım atmalıdır ki, arzusuna çata bilsin...

Düzdür, bəzən xoşbəxtliyini düşünərkən... gözlənilmədən bədbəxtlik üz verir. Çünki insan nələrlə rastlaşacağından sığortalanmamış məxluqdur. Xoşbəxtlik və bədbəxtlik insanın taleyinə yazılan hisslərdir, hər an hər bir insan bunlardan hansısa biri ilə üzləşə bilər. Və bir də insanın xoşbəxt olması daha çox öz əlindədir. Əgər başqaları buna mane olmasalar, badalaq atmasalar, insan öz xoşbəxtliyinə çata bilər...

Çalışaq xoşbəxt olaq... Çalışın kimsənin xoşbəxtliyinə mane və ya maneə olmayın. Kimsənin əvəzindən qərar verməyin. Kimsəni şərələməyin! Kimsənin niyyətlərini özünüz istədiyiniz kimi yozmayın. Xoşbəxt yaşayaq: Bunun üçün isə sadəcə qarşımızdakı insanları dinləməyə, anlamağa, duymağa çalışmalıyıq. Buna borc-luyuq...

ƏLABBAS

Fərzuq Seyidbəyliyə

Qar dizə çıxan yolda köhnə yük maşını çalaya düşüb necə silkələndisə, kuzanın cırıltısı yarığın o başında, hələ bəlkə, dağların o biri üzündə də eşidildi. Dörd nəfərin güc-bəla pərçimləndiyi kabinədəki bəstəboy qadın, oturacağı tən yarısını tutmuşdu. Azca arxaya qanrılıb onsuz da heç nə görünməyən çatlamış şüşədən baxa-baxa nigaran halda:

- Görən, bir şey olmaz? - soruşdu. Ancaq qartalburun sürücünün, yandan baxanda bu, xüsusilə aydın nəzərə çarpırdı, ağzına su aldığı görüb, cavabı da özü verəsi oldu, -qalan sümükləri də indi xurd-xəşil olar anasıölmüşün.

- Bəli də, iynə tap, sap gətir, Şahqulu yamaq salacaq, - qadının eyhamından nə başa düşdüsə, kişi bu dəfə də deyinə-deyinə arabani atdan qabağa qoşdu, amma arxasınca ondan da sərt bir ahənglə, - olur da cəhənnəmə olsun, - deyib çəmkirdi, - neyləməliyəm? Dalıma da alma-yacam ha.

- Sən almazsan, canım çıxar özüm alaram,- qalın yun şala bürünməyinə baxmayaraq, üşüyürmüş kimi gözə dəyən şəmailli qadın təkəbbürlə sağ əlini döşünə döyüb sifətini necə bozartdısa, qar basdığından ilk baxışda çala-çökəyi bilinməyən yastanı keçdilər, sürücü dinmədi, yoluna daş döşənmiş tərəni arxada qoydular, yenə danışmadı, dərəyə enən yerdə isə: "Qorxma, canı it canından bərkdi. Ölsəydi, çoxdan ölər, sənə, mənə baxmazdı", - deyib, bir özgə səslə təsəlliyyə başladı. Buz bağlamış azsulu dağ çayının aşırma körpüsünü keçəndən sonra isə təklifsiz-filansız

maşını yolun tən ortasında əyləyib, əvvəlcə onun kapotunu qaldıraraq mızıldana-mızıldana orda nəsə xeyli qurdalanıb – zəbərdest adamın qorxunc və eybəcər kölgəsi bir cüt işıqda qara paltarlı meyit kimi yerə sərələnməmişdi – ardından da xırp-xırp xırıldayan qarda arxaya keçib qaranlıqda yox oldu.

Qaraburundan çıxalı uğultusundan qulaq tutulan mühərrikin sönməyi ilə birdən-birə bu kimsəsiz və zülmət dərələrə elə bir sükut çök-müşdü ki, deyirdin bəs dünyanı diri-diri qəbrə qoyublar. Sanki olub-qalan səsləri də şaxta vurmuşdu. Bircə indilərdə səngiyib təkəmsəyrək atan buzlu qar dənəcikləri kabinənin damını, yan-yörəsini elə döyəcləyirdi ki, elə bilirdin gö-yərçin dən dənəyir. Maşının yanılı qalan işığında yol boyu uzanıb gedən yal-yamac, ağappaq təpələr və yalnız gövdələri qaralan iri küknar ağacları nə qədər füsunkar görünsə də, heç nə bu yerlərdə hökm sürən tənhalıq xofunu və kimsəsizliyi dəf etmək gücündə deyildi. Arada yalnız üstüaçıq kuzadan bir-biri ilə nəsə xırsınlaşan əsirlə sürücünün səsi gəlirdi və əgər bu qaranlıqda vur-tut ikicə şey: anlaşılmaz və qırıq-kəsik səslərlə o bir cüt gur işıq olmasaydı, elə bilirdin artıq sonudu hər şeyin.

Qadının yerinə kim olsaydı, düşüb qənimətlinə baş çəkər, onu öz gözü ilə sağ-salamat görəndən sonra arxayın olub geri qayıdardı. Amma o, bunu eləyə bilmirdi. Özünü onda qoymasa da, qorxurdu ki – bu ağciyərlik onu dəli eləməsə, yaxşıydı – bu xırsız oğlu xırsız yanında kimsənin

olmadığını görüb yaralını o dünyalıq eləyər. Qolları bağlı, xəstə və köməksiz əsiri öldürmək intiqam alovu ilə alışıb-yanan adamdan ötrü bu dəqiqə nə idi ki? Di gəl, bunu bilə-bilə o, ayrı addım atmağa da cürət eləmədi, yoxsa o hara, bu hövsələ hara? Elə orda, yuxarıdakı aşırımda da səbrini basa bilmədi ki, qartalburunu bircə anda cin atına mindirdi. Özü də bilirdi ki, kuzaya qalxması uzun həngamədi. Bundan ötrü gərək maşın yiyəsi onu yolun qar-buz nişbətən az olan bir yerində saxlaya, iliyə işləyən şaxtada arxa bortu açsın, qızlarla köməkləşib hıqqına-hıqqına onu ora qaldıralar. Buna da vaxtdan çox, səbr lazım idi ki, it zülmü ilə olsa da, onlar bunu artıq iki dəfə eləmişdilər. Bir Qapıdaş gədiyində, bir də Dardoqqazda... Sözləri də orda, bu yolun ən uca və təhlükəli aşırımında, quşbaşı qar dünyanı ağzına alanda çəpləşdi. Yoxsa Allahı çağırır yaman-yaxşı hələ ki, yolun damarını qırmaqda idilər. Qadının astagəlliyi ayağına iriölçülü girz çəkmə geymiş zalım və deyingən adamı axırda o qədər haldan çıxartdı ki:

- Səni də, sənin bu ermənini də atıb getməsəm, yer üzündə məndən alçaq adam yoxdu,- deməyi bir tərəfə, üstünü əl qalınlığında qar örtmüş ağır yükə elə karlı bir təpik ilişdirdi ki, yaralıdan da qabaq ovcunu təzəcə onun buz kimi alnına toxundurmuş hiddətlənmiş qadın zarıdı:

- İt oğlu it, onda can qalıb ki, vurursan da? Bu on gündə on saat çimir eləmədim, dedim, nəyə olar birdən. Əynində nə var, tərə-dırnaq hamısı Səidindi, bəxtsiz balamın. Sən nə deyib vurursan onu? Yarasına dərman qoyub, qulluğunda durmusan, çatına yaxu salmısan, su başına aparıb-gətirmisən? Ya bəlkə, sağ qalması üçün gecə-gündüz Allaha yalvaran sən olmusan? İtdi, qurdu, axır ki, onun da Allahı var, onu da bir ana doğub...

Axır sözü də o oldu ki, onda günah yoxdu, çəkən bilər, nədi bala dərdi.

- Mənə dərd qandırana bax, a kişi?-sifətindən zəhər yağın sürücü elə mırtdandı, sanki ağlamsınan qadının gileyini kiməsə, yanında dayanmış başqa bir adama eləyirdi,-gəmidə oturmağı bəs deyil, dalaşır da... Şükür eləməkdən ki, oğlu sağdı, onu-bunu söyür. Onda mən kopoyoğlu neyləyim, başıma haranın daşını

salım? İyirmi üç ildə xəbər yoxdu uşaqdan. Nə öldüsün bilən var, nə qaldısın.

Şivən tərən adamın xəbərdən tutulduğunu görəndə isə sanki oğul-uşaq yaddan çıxdı:

- Bu yaşa çatasan, o cür kişini söydürməyəsən, arvadın biri böyükdən çıxıb hər şeyi batıl eləyər?! Sən də öz ayağıyla gəlib çıxan bir qancıq oğlunun boğazını üzümə ki, nədi, nədi, havadarı var. Baah, bilməmişdik.

- Adam tapmırsan öldürməyə?-dişini qıcayıb uzun ayağını havada hərləyən cingənəni yaralının üstə təkrar cummaqdan eşitdiyi söz saxladı,- fikrin erməni öldürməkdisə, get Bakıya. Doludu şəhər erməniylə. Bunu da mən demirəm ki. Get göstər şücaətini, deyim oğulsan. Eləyə bilərsən? Ay elədin haa! Elə özünükülər şaqqalayır səni, özü də mal kimi...

- Nağdı olsun, soğan olsun. Bakı hələ sonrakı işidi,-desə də, hiss olunurdu ki, bu inad adamı yol yoldaşının əlləm-qəlləm sorğu-sualı tərs şillə kimi tutub, illah da qadın:

- Gəl insaf elə, qollarını açaq bunun, tərponə bilsin, yoxsa don vuracaq yazığı. Onsuz da qaçan deyil, ayağı yerə gəlmiş,-deyəndən sonra da lap yavaşdı: bu, o demək idi ki, burda söz sahibi odu, qadın da onunla razılaşırdı, nə desə, o da olmalıdı. Bununla belə, o, ağır yükün cavabdehi olmaqdan gözgörəti boyun qaçırdı:

- Məni xataya salma. O qələti eləyə bilmənəm. Deyirsən, sabah yaxam əllərdə qalsın? Ağılsızlığımı kim deyib sənə?

- Onun ruhunu, əzmini sındırıblar. Tərəsinə güllə çaxsan da, qaçmaz. Qaldı ki, bircə saat söhbət elə, gör o qayıtmağı çox arzulayırdı, ya burda qalmağı? Durub əl-qolunu da bağlayırlar. Sən də onların bir tayısan elə.

- Əl çək, sən allah. Tay... Bunun işə nə dəxli? Tapşırıq belədi, - sürücü öz ələmində qaşqabaqla süzdüyü qadının ağzını boza verdi, intəhası bilmədi ki, onun budəfəki tənəsi güllədən də betər olacaq.

- Nə tapşırıq?! Bu saat ölümdən dəm vuran sən deyildin? Elə asaram, belə kəsərəm... Hansı sözüne inanım?

Əgər huşsuz halda yerə sərələnməmiş yaralıdan:

- Ruben, mənəm, Məryəm xalandı. Eşit, gör nə deyirəm, oğlum? - xəbər alan arvadın başı təzədən yaralının pal-paltarını, yan-yörəsini yalın

əlləri ilə qardan təmizləməyə qarışmasaydı – onun altına qalın döşək açılmış, kuzaya isə quru ot döşənmişdi – rastlaşdıqları ilk andan sözləri düz gəlməyən bu iki adamın arasındakı vəziyyətin saqqal-birçək yoldusu ilə bitməyəcəyini bir Allah bəndəsi dəqiq deyə bilməzdi.

- Qorxuzma özünü, balam mənim, yönün bəridi, kəfəni yırtmısan. Ağır günlər qurtarıb, olmayacaq daha, hər şey arxada qalıb,-elə bil qadın təsəlli, ürək-dirək vermir, oxşama deyir, xəstəni uşaqtək ovundururdu,-bu da fələyin bir feilidi, oğul. Nə olub, İlahinin hökmü ilə olub. Səni burda, Səidi orda sağ saxlayıbsa, deməli, ömrün tamamına var hələ. Gecə-gündüz Allaha yalvaracam, öz yaratdıqlarına nicat versin. Göylərə duaçı olacam cavan canınıza qiymasın. Onun izni ilə ikinizi də dardan qurtaracam. Lap peyğəmbərin kimi çarmıxa çəkiləsi olsam da, qurtaracam. Səni qızlarının yanına, Səidi də öz ocağına qaytaracam. Bircə səbrim tükənməsin, bircə inamım yarı yolda qırılmasın.

Deyib ağır-ağır, töşüyə-töşüyə qalxdı. Əyindən soyunduğu ağ saçaqlı kürkü də yorğanın üstündən örtüb, əsirin böyür-başını yaxşı-yaxşı basdırdı və sürücüyə sarı döndü:

- Zəhər olsun sən görən işin içinə. Yarımcan eləmişən zavallını, özündə deyil. Yadında saxla, ona bir şey olsa, o pırpız başınla cavab verəcəksən. Səni bu əllərimlə boğmasam, heç dədəmin qızı deyiləm. O təpiyi də, bil ki, ona yox, mənə vurmusan, bir arvad xeyləyinə. Çox da qürrələnmə.

- Bu da mənim saqqal xərcimdi?-vəl tayına oxşayan əllərinin ikisini də birdən dilənçitək arvadın qarşısında açan kişi: şükür eləsin ki, - dedi, - rastına o çıxıb, yoxsa bir kopoyoğlu qışın bu oğlan çağında bu yollara məşın vurmaz. Ağılsız odu ki, buna qol qoyub.

- Bu xarabanın nə olduğunu it də bilir, qurd da. Bilmirsənsə, bil, buralarda canını tapşıranların hamısı sıldırımından, dərə-təpədən uçanlardı. Qışda bu yollarda at da görməzsən. Yoxsa hökumət özü bir əncam qıladı da. İş ora-bura xəbər verməklə qutarmır ki. Bir qotur əsirdən ötrü kimdi bu xarabaya məşın sürdürən?-bir saat əvvələcən hiss olunmayan, indi isə vıyılıtsından qulaq tutulan külək kimi, o da sanki tədricən

tüğyana gəldi,-mənim bekar vaxtım yoxdu, evdə can üstə xəstə qoyub gəlmişəm. Bu tifillər də,-o, ayazdan büzüşmüş bacıları göstərdi,-neçə gündü onun avarasıdı. Görüm tez xalasız qalsın bunları... Sizi düşürüb hələ bu yolu qayıtmalıyam da, bilirsən onu?

Belə yerdə toxtaqlıq verməməyi azmış kimi, qadın termosun dəmir qapağındakı isti çayı çovğuna fikir vermədən başını ehmalca qaldırıb qolunun üstə qoyduğu yaralıya elə aram-aram içirdirdi ki, ən hövsələli adam da bu mənzərədən havalanardı.

- Ay arvad, son dəfə deyirəm, az oyna bu donuz oğlunun nazıyla. Mən o pərsəngin yiyəsi deyiləm, dədəmin goru, bu saat özünü də, yükünü də sürüyüb salaram yerə, qurd-quşa yem olarsınız, onda bilərsən bu qar-qiyamətdə çay dəstgahı nə deməkdi. Bircə hamamı çatmır bəxtəvərin. Bu qədər kimi bəsləsəydin, çoxdan qanad açıb uçardı. Yorğanda gülə-zada bax e...

Qadın bilirdi, yalandan guruldayır o, buna cəsarəti çatmaz. Toran qovuşanda – Yazı Yazan saatdan artıq idi, torpağın sinəsinə qarlı cızmaqara eləyir, təzəcə düşən gecəyə, bəlkə də, tale-qismət yazırdı, nə biləsən? – sərhəd zastavasında çiyi ulduzlu zabit ona işarə ilə astaca: “Bu qadının oğlu girovdu. Yazın sonlarında tutub ermənilər. Dumanda azıb tifi. Hesabla müddəti bitib, indi gəlməli idi. Bir qəmbərqulu çıxmasa, apardığın adamı onnan dəyişəcəklər. İlk razılaşma əldə olunub, məlumat almışıq artıq. Nə qədər ki, ölməyib, bizdən asılı olanı yerinə yetirək, məsuliyyət üstümüzdən götürülsün, sonrasını özləri bilərlər. Çalış ehtiyatlı olasan. Çünki canında islahat yoxdu. İki yerdən qolu sınıb, sol ayağında çat var. Deyir, keçinin əcəli çatanda buyuzunu çobanın çomağına sürtər, bununku ona dönüb. Şamlıqdan yuxarıda odun yığırmiş... Meşədə üz-üzə çıxıblar, ağzında deyirsən çoban, ayı kimi şeydilər, o saat qamarlayıb gətiriblər ki, “dil” tutmuşuq. O kəndi də bilirsən də, nə qədər şəhid veriblər, yetirən mitilinə çəkib. Bəxti onda gətirib ki, Qızılyaldan bu müəllimə qarışib iş. Ayıq adamdı, danışib, icazəsin alıb, aparıb evinə, çay-çörəyin verib, qulluğunda durub, az-maz sağaldıb. İndi-İndi özünə gəlir... Qaldı qadının özünə, şəkər xəstəsidə, muğayət ol ki, sonra

başımız ağrımazın. Rayonda qardaşı olur, onu ora, yükünü də xəstəxanaya təhvil verib gedərsən işinin dalınca. Oldu?" – deyib döş cibinə nəşə basanda eşitmişdi...

* * *

- Xaçına lənət olmuş salamatdı hələ! – təxminən on beş dəqiqə sonra saçlarında qırma boyda buz kimi qar dənəcikləri qayıdıb gələn lopabığ ağzından buğ çıxı-xıxa narazı halda donquldandı,-qoymanın gəbərdim it oğlunu, ürəyimə də soyuyardı. Onlar mənə dağ çəkiblər.

- Elə bilirsən mənə çəkməyiblər? - müəllimənin fəvri cavab verməkdə məqsədi o idi ki, sürücü çox da dərinə varmasın. Xoşbəxtlikdən o, ayağının qarını bərk-bərk çırpıb, hirsini qadınla aralarında oturan iki qızdan birinin, özünə tərəfkinin üstünə tökməklə soyutdu:

- Sən nə gözünü döyürsən? Çəkil o yana görüm. Elə bil mənimçün maşın sürəcək? Bəxtəvər başıma.

Fındıq burnu və girdə sifəti qəhvəyi çillərlə dolu qız başını bədəninə qısaraq təbəssümünü güclə gizləyib, bacısına tərəf döndü. Yaşca da, boyca da böyük olan o biri sarışın dinməzcə tanımadığı qadının böyrünə qısılib çəlimsiz qulağına:

- Bilməzsən, - pıçıldadı, - cavab verərsən haa...

- Gicəm?

Özünü danlamaqla nəşə bir qəhrəmanlıq etdiyini düşünən əksər adamlar kimi sürücü də:

- Mənnən də sizə bir qohum çıxmadı, - dedi, ovcunda közərən papirosun sonuncu qullabını sinədolu alıb, tüstünü burnundan çıxarıb sonra kötüyü atdı, oturacaqda balaca qalın yun döşəkçəni çırpıb təzədən yerinə qoydu və motoru təkrar işə salmağı ilə tək içəridə yox, elə bil ətrafda da bir canlanma əmələ gəldi. O səsə bəndmiş kimi sanki gecə də tilsimdən qurtuldu. Sükan arxasına keçəndən sonra təkə qara, zəhmli sifəti deyil, kişinin səsi də əməlli-başlı mülayimləşdi:

- Axırı arzuna çatdın, açdım qollarını sən Rubenin. Amma deyim, biləsən, qanaxması var onun, rəngi kül kimidi. Başıma gəlib, ona görə deyirəm. Dodaqlarına baxcaq bilindir, ağappaqdı.

Paltosuz olsa da, büründüyü qalın yun şala görə altdan geyinib üstə qıfıllanmış kimi gözə dəyən qadın xəbərdən elə dik atıldı ki, sanki əqrəb sancdı onu:

- Deyirəm, bəlkə, - nə qədər ötkəm və zabitəli olsa da, müəllimənin sözünü birbaşa deməyə cəsarəti çatmadı.

- Lənət sənə, kor şeytan,-sürücü sanki bütün hikkəsini canından səsi ilə çıxarmaq istəyirdi,- yenə başladın? Nə bəlkə, bəlkə salmışan?-deyib, azman vücudu ilə müqayisədə əldəqayıma oyuncağı xatırladan sükandan bərk-bərk yapışdı, üz-gözünü qırıqdıraraq küreyini süzülmüş, çat-çat meşin üzülə söykənəcəyə elə dayadı ki, çalın-çarpaz zəncir dolanmış dəmir mahmızlı təkərləri bayaqdan qarda boş-boşuna fırlanan maşına (dörd nəfərin nəfəsi və mühərrikin istisi ilə azca havalanmış kabinəni yanıq iyi başına götürmüşdü) sanki özü də güc verirdi.

- Məni bu mındar məxluqdan da çox, sən dəli eləmişən. Yala qalxır, dayan, dərəyə enir, əylə. Ordan-bura beş dəfə saxlatmışan məni,-arada dayanıb, gah aramsız ələnən qarı, gah dağılmış yolu, gah da sınıq-salxaq maşını söyən adam acığını yenidən qadının üstə tökdü,-bu tərs xasiyyətlə səni məktəbdə müəllim saxlayanın ata-baatasına lənət... Lənət atabaatasına!

Müsahibi artıq o hayda deyildi, görə onun barəsində səfeh bir daha nələr qondarma fikrindədi; yaralıdan nigaranlıq hər şeyi ona unutturmuşdu, dilə gətirməyə ürək eləməyə də, aradabir fikrindən keçirdi ki, bəlkə, əsir canını tapşırıb, bu üzü qara olmuş ondan gizlədir? Amma yox... bu, necə ola bilərdi, bayaq onlar nəşə danışıq, Rubenin səsi gəlirdi axı. Təkcə bunu düşünəndə az-maz təskinlik tapır, toxtayıb qolayca sakitləşirdi.

- Saxla görək başıma haranın daşını salıram?! Ölər, evim yıxılar,-deməyə də peşman oldu, maşını irəli-geri verməkdən yesir olan tifaqı-dağılmış bu dəfə də tərs damarına saldı:

- Saxla deyəndə gedirik ki, biz? Qoyursan ki, adam kimi gedək? - soruşub mırtdana-mırtdana maşından birbaşa qarın üstə elə atıldı ki, guya, onun yersiz danışığından bezibən gedir. Bir anlığa qadına elə gəldi, laməzhəb oğlu onları burda, iki daşın arasında qoyub, doğrudan-

doğruya, baş götürüb bu qar səhrasında hara gəldi gedəcək, xud onun acığına bir daha geri dönməyəcək. Nədi, nədi qoy yaralı canını tapşırınsın. Ancaq o, cəmi bir-iki dəqiqə gözə dəymədi. Sonra əlində hardansa çıxartdığı balaca kürək, geri qayıdıb qapının yarıyacan endirilən şüşə yerindən:

- Başına gələn onsuz da gəlib, daha nə gələcək? - soruşmasaydı, adam elə bilərdi, o, qadının üstə hücum çəkib,-deyirsən, bir qotur erməniyə görə bizi də don vursun? Gör hələ bu dərədən özün sağ çıxırsan? Qarın iriliyinə bax. Harda belə şey görmüsən? Heç bilirsən, nəyin əlaməti bu?

- Sənin dilindən bir xeyir xəbər çıxacaq axırı?

- Ağlın ayrı yerə getməsin, bura da CİN dərəsi deyirlər... İkiyə yol təkrar elə, gör gözünə cinşəyatından başqa da bir şey görünür?

Növbə ilə əvvəl qabaq sol, sonra isə sağ təkərin altını qorxunc və bədheybət həyulələr tək enib qalxa-qalxa gah asta, gah da iti sürətlə qazıb arxaya keçəndə səbrini basa bilməyib, yenidən qapının ağzında, bu dəfə qadın oturan tərəfdə peyda oldu. Maşının yalnız irəli düşən işığının zəif şöləsində onun onsuz da xoş olmayan şappan sifətinin yalnız bir tərəfi görünürdü.

- Bir maşın adam burda can hayındadı, itdən süd əmənin dərindən çəkir. Sən müəllimə olsan da, özündən başqa bir kopoyoğlu-köpəkqızını fikirləşmirsən. Sənin dediyin dərindən nə çıxacaq?... Bağışla məni, sənə diplom verənin o... - deyib, nalayiq bir söyüş söydü, ancaq bununla da ürəyindən tikan çıxmıdı,-səndə də günah yoxdu, günah mən oğraşdadı ki, səni də, o zibili də özümə yük elədim. Yoxsa çoxdan gedib qayıtmışdım. Nə ölümüm vardı bu dərələrdə?

Kabinəyə qalxanda zalımıçıxmış zəvzəməkdən hələ də doymamışdı:

- Evdəki köpək qızı danışanda deyirəm, danışır. Bəlkə, nahaq danışır? Bəlkə, yersiz danışır? Onu ölüm ayağında qoyub, gəlib burda kimə, kimə, erməniyə əl-ayaq dəsmallayırım, - deyib, yenə özünü yamanladı, - sənin oğul boyunu yerə soxum!

Deyinə-deyinə əlini üst-başına sürtüb mühərriki yenidən işə saldı. Sükut yenidən pozuldu. Maşının nəritisi dərəni təzədən başına götürdü. Uzun-uzadı xarıltı ilə diferi qoşandan sonra isə:

- Biz burdan salamat qurtarsaq, it olub ularam, - dedi, - ürəyimə damıb. Qırx ildi bu sənətdəyəm, hələ olmayıb burdan keçəm, dizim əsməyə.

Əvəzində qadın:

- Ya Mərdlərin Mövlası! Bizi darda, üzümü danlaqda qoyma. Günahı mənim boynuma yaz,-deyib, Allahı necə sidq-könüldən çağırırsa, kim bilə, bəlkə də, ondan dolayı səhərdən yaralıtək inləyən maşın elə ilk cəhddən silkələndi, dartındı, asta-asta hərəkətə gəldi və bayaqdan bəri eşib çalaladığı yerdən, nəhayət ki, çıxıb bildi. Sonra növbəti çalaya düşdü, ardınca bir başqası gəldi, amma daha dayanmadı, nə qədər sağa-sola sürsə də, səsinə dəyişib yola düzəldi. Bundan ruhlanan sarışınlar gülə-gülə əl çaldılar, fərəhdən qadının da gözləri yaşardı, tənə ilə:

- Elə bilirsən, mənim Allahım yoxdu? - soruşdu.

İgidlik edibmiş kimi sürücünün də üz-gözü bircə anda işığa bələndi, sifətinin bəlkə, dərinlikdən heç zaman su görməyən qat-qırışına da təbəssüm doldu, o, əlini təkrar-təkrar sükana döyücləyib adamları danışmış kimi:

-Yeri görüm, qara nə! - dedi, - məni xəcalət eləmə, - bu, xitab yox, açıq-aşkar zəfər nidası idi.

Başqa vaxt olsaydı, kişi müəllimənin "qoçaq olmağına qoçaqsan, hayıf ki, çox deyingənsən. Nuh desən də, Peyğəmbər deməzsən" fikrini də qalxan-qılıncla qarşıladı, ancaq əksinə, o, bunu tərif kimi qəbul elədi və sözün istisi canına təzəcə yayılmışdı ki, heç cür quşu qonmayan qadının ondan da yumşaq səsinə eşitdi:

- Gərək imam üçün ağlayanda yezidi də yaddan çıxartmayasan. Qanını içmək istədiyini o bədbəxt ki var, - qadın başıyla yuxarı işarə elədi, - cəbhədən qaçdığına görə gözünü töküblər. Arvadı keçən il sətəlcəmdən ölüb, dörd südəcər qızı qalır. Aclıq axırlarına çıxıb. İşıq yox, qaz yox, yandırmağa allahın adı qəzet-kağızı da tapılmır. Meşəyə oduna gəlibmiş. Yoldaşı qaçıb, o ilişib. Yalvarır ki, onu dəyişməyim, əksinə, bacarsam, qızlarını da gətirtdirim bura. Onları böyüdüb bir yana çıxartsın. Ölünə qapında qul kimi işlərəm, deyir. Balalarımın başqa, bir şey istəsəm, qoy Allah qənimim olsun. Gizlində də olsa, ağıl kəsən gündən, deyir, qəlbindən həmişə İslamı qəbul eləmək keçib.

Elə bil əli tətikdə idi sürücünün:

- Arvad ki, arvad... O dedi, sən də inandın? - soruşdu, - dara düşüb, ona görə. İslam haa... Yox bir, hamam!...

- Mən ona bir erməni, bir düşmən kimi yox, insan kimi yanaşdım. Sənin dinini qəbul edənlərin heç biri indiyəcən bunu məcburiyyətdən eləməyib. Bu, inanc, etiqad, sitayiş məsələsidir. Hələ böyük-böyük kişiləri bir yana qoyuram.

- Elə bilirsən, başa düşürəm, eşşək-zadam? - nahamar, dumanlı və dolanbac yolun sonuna çatanda sürücü pilyəyə dönmüş səslə deməyinə dedi, amma nədənsə araya başqa söhbət saldı, - şükür, yenə sən nişansa da görmüsən. İnşallah, gün gələr, oğul toyu da görərsən. Qaldı diğaya, ondan yana narahat olma. Sənin Rubenin qayıdıb yetimlərinə toy da eləyəcək, hələ ola bilər bu həngəmədən sonra bizim fərsizlərdən tapıb birini ona sırayacaq da... Nə çoxdu bu millətin bivec oğlu! Sən bundan danış, mən dərdliyədən danış. Daha dörd qız...dan y...o...

Sözünü bitirməyə macal tapmamış gözləri qaranlıqda yaşımtıl gümüş tək parlayan canavarların işıqda olduğundan heç də az bəyaz görünməyən yolun tən ortası ilə gəldiyini görüb, qərribə bir xof və batıq səslə:

- Gördün ki? - pıçıldadı, - inanmırdın dediyimə. Nə pırsıdıblar yalların? - kabinənin zəif işığında ürəkaçan mənzərə olmasa da, yalanı çıxmadığına görə sürücünün gözlərinin işıldadığını qadın aydınca sezə bildi. Yırtıcılardan ikisinin məşin sağ, ikisinin də solu ilə necə almaz-saymaz keçib getdiyini, tuşlarına çatanda isə əmin-ərxayın ayaq saxlayaraq yekə, zəhmli başlarını qaldıraraq havanı imsiləyə-imsiləyə onları şüşədən hərəkət baxışlarla necə süzdüyünü – bu, həm də heyvanların bana dırmanıb Rubeni bir göz qırpmında parça-tikə edib biləcəyini xəyalından keçirtməsinə görə xüsusilə qorxunc an idi – əgər öz gözləri ilə görməsəydi, sürücü lap göyə çıxsa da, ona inanan deyildi. O üzdən qılığı-sülüüyü olmayan bu imansızın titrək səslə dediyi:

- Ağzıyanmışların insana yerikləyən vaxtıdır, - fikrini eşidən kimi, “Bə nə olmalıdı? Çillənin tən ortası, qar dizdən, yem də qıt” cavabını verdi. Xoşbəxtlikdən böyük sarışının kimsənin ağlına gəlməyən:

- Nə yekə itlərdi?! - təəccübü çox yerinə düşdü, çünki necə olsa da, həm həyəcanları qismən sovuşmuş oldu, həm də bacılar gecənin bu şər çağında onların əsl həqiqətdə hansı heyvan olmasından xəbər tutma bilmədilər, - bizim it baaax, bu boydadı. Ata şəhərdən alıb.

- Bunların gözündə işıq var, yanır, - axır ki, findıqburunun da səsinə eşidən oldu, intəhası kimsənin dillənmədiyini gördükdə qızıcığaz utandığından bir az da küncə qısıldı.

- Onu deyirdim axı,-xeyli getdikdən sonra – qarın şoxunda gözəlliyinə söz olmayan ağaclar məşinin əks istiqaməti ilə elə bil arxaya, dağlara doğru yol almışdı, yırtıcıları deyib gedir və bir an da dayanmırdılar – sürücü yarımçıq qalan söhbətinin üstə qayıtdı,-o vaxt anası qoymurdu uşaq getsin. Mən başıboş elədim hamısını. Qeyrətli çıxmışdım. Dedim, eldən ayıbdı. Neyləyəydim, nə deyib gizlədəydim? Elə bilirsən, yer yoxudu? Yerdən çox yer varıdı. Üç bıqıburma dayısı bu saatın özündə də Saratovdadı. Gün olmurdu zəng eləməsinlər ki, uşağı yolla gəlsin, uşağı yolla gəlsin. Amma abıra qısıldım. Hamı elliklə ayağa qalxmışdı. Harama yaraşardı mənim uşaq gizlətmək?... Heç nə, balamın taleyi ilə oyun oynadım. Mənə ağıllı deyənin o,-sözünün dalını gətirməsə də, bir azdan,-biz nəsillicə mərd olmuşuq, -dedi, - nə var açıq-açığına, kişiyana eləmişik... Elə evimizi də o yıxıb. Quran haqqı...

O danışa-danışa hiss elədi ki, şəhərdən bəri hər balaca şeyin üstə belə cihləşdiyi qadın eşitdiklərindən necə yuxalıb. İllah da başını yırğalaya-yırğalaya doluxsunmuş səslə: “Can, ay bala, bəxtinə daş düşən bala” deyəndən sonra isə bu yarım gün ərzindəki dikbaş və danqa danışığından dolayı it kimi peşman oldu. Çəkib onun əllərindən öpməyə, dönə-dönə üzr istəməyə bu dəqiqə hazır idi.

Hələ də gecənin o dəmləri idi ki, dağlar harda qurtarır, duman hardan başlanır, bilinmirdi. Bircə onu hiss elədilər ki, o tay-bu tayı yaraşlıq ağaclar olan yol başa çatır-çatmaz özgə bir aləmə düşdülər. Görmə məsafəsi artdı, qəbir xofu sovuşdu, asfalt başlandı, elə bil sükutun da donu açıldı; artıq hardansa keçib gedən ağır yük məşinlərinin nəritisi qulağa dəyir, zəif də olsa, arasına sıqnal səsləri duyulur, işıq seli daha aydın

sezilirdi. Sanki qarı tül dəsti tək yolun kənarlarına necə gəldi yığan da dəli küləklər yox, bir naşı əli idi. Di gəl o nizamsız “əl işi”ndə də bir özgə hüsn vardı. Eycahan vaxt olsaydı, yaqın ki, adam bu yerlərdən, onun ruha dinclik gətirən səssizliyindən, illah da çöllü-biyabanın axşam mən-zərəsindən heç doymazdı.

- Sonra baxdım neyniyim? Ömrü fələyin qəminə verdin getdi, ta nə oldu? Yaşamaq lazımdı. Nə var bu dünyadadı, yaxşı da, pis də. Yalan sözdü o dünya, -hölləşməyə hazır qoç kimi üz-üzə dayanmış qayaların altını keçməyi gözləyirmiş kimi sürücü başladığı söhbəti də bürüb-bükərək sürəti tədricən azaltdı, zarafata salıb:

- Gedək görək nə hallıdı sənin ermənin? - dedi. Nədənsə müəlliməyə elə gəldi, o, üzəngi parıldadır, dediyini eləyən deyil, amma nahaq... beş-on metr getmişdilər ki, maşın düzəngahın tən ortasında dayandı. Onda qadın, izahat verirmiş kimi, nə olur-olsun gərək birtəhər dözəm, allah qoysa, nə qədər yolumuz qalıb ki, deyərək qıvraq bir hərəkətlə kabinədən endi, enib özünü lopabığdan da qabaq xəstənin hüzuruna yetirdi.

- Ruben, eşidirsən məni? Eşidirsən, Ruben?... Ruben! - o, aşağıdan çağırırdı.

Hənirti-filan duymadıqda vahimə içində onu bir daha səslədi və başındakı şalı geri itib, qulağını azca irəli əyərək dinşəməyə başladı: bəlkə, səs gəlir, o, yaxşı eşitmirdi?

- Səbirlil ol, bu saat yoxlarıq,-əldən onsuz da iti olan sürücü bu dəfə dilini də şirin eləyib, bortu bir göz qırpımında açdı, bana pişik kimi dırmandı, qıc olmuş əsiri əlüstü yoxlamağı, geri çevrilməyi və nigaran baxışlarla aşağıdan boylanan müəlliməni vəziyyətdən hali eləməyi uzaqbaşı bir dəqiqə vaxt apardı. Amma nə qədər can atsa belə avazı həmişəkindən də bəd gəldi:

- Saqqalım yoxdu, sözüüm keçmir, demişdim axı gözüüm su içmir bunun rəngindən.

- Mən adda xalan ölsün, ay bala, daşa dönüm məni. Niyə səni başsız qoydum? - o, vaysına-vaysına özünü didib-tökən adamın qolundan tutub onu iri, boş çuval kimi bircə anda bana qaldırdı və yalnız bundan sonra:

- Neyləyə billik? - soruşdu, - onun da qisməti buracanmış. Yas quran ha deyilik bir dığadan ötrü.

Nə zaman ki, müəllimə özü xəstənin nəbzini, alnını, boyun damarlarını zənlə yoxlayıb qurtardı, onda gücü bundan artığını deməyə çatmadı:

- Səni tez yaxasız köynək geyəsən.

“Qara xəbər!” kəlməsini isə lap dilinin ucunda saxladı, saxlayıb üz-gözüünü turşudaturşuda acı həb kimi uddu; kişinin onu key-key süzməyindən hiss etmişdi ki, qarşısında dayanan bu uzundraz onun nə dediyini fəvvrən anlayacaq ağılda deyil və heç vaxt olmayacaq da. Ən azı gələn inilti ona yaralının sağ olduğunu deməli idi. O isə dəqiqədəbir, xortladı, deyir, əsiri silkələyir, çağırır, nəşə soruşur, bayaq onun dinmədiyini səbəb gətirib özünə bəraət qazandıрмаğa çalışırdı. Hələ bəlkə, yaxasız köynəyin nəməne olduğundan da bixəbər idi, nə bilmək olardı? Hər halda incidiyini bürüzə verən bir hərəkət eləmədi o; guya, hamı hər sözə, hər deyilənə vaqıfıdı?

Vaxt itirməyən müəllimə:

- İndi növbə mənimdi. Burda mən qalacam. Nə qədər olmasa, on kilometr də yoldu, gəl aparaq onu içəri, - deyib, o səslə dilləndi ki, kişi burda ixtiyar sahibi olduğunu hiss eləsin. Elə də oldu, insafən çəm-xəm eləmədi o, sadəcə bir az əvvəl qəlbini bürüyən şəfqət hissini unuttu:

- Aparmağına apararam, - dedi, - amma nə sənə, nə bu dığaya xətir, bircə o Səid balamızın xətrinə.

Söhbətin elə məqamı idi ki, qadının dil-ağız etməkdən savayı, çərəsi qalmamışdı, əslində onun nə yeri, nə də vaxtı idi. “Hə, yox”, və-salam. Odur ki:

- Xətrin əziz olsun, - deməklə işini bitmiş hesab elədi və düzünü də o elədi, çünki sürücü – hər şeydən hiss olunduğu kimi, çölçülük ona həm də çevik və diribaş olmağı öyrətmişdi – söhbətərası artıq bəzi işləri yoluna qoymağa macal tapmışdı. Birinci, qızlara tapşırırdı, qapını açıq qoyub içərini buza döndərməsinlər, ora xəstə gətirirlər, ikinci, müəllimənin Rubenin üstündən aldığı ağır kürkünü irəli uzadıb, indi hər şey səndən asılıdı, dedi, yaxşı bürələn, özün də üzürxaya dayan ki, donmayasan.

- Bir bax, - deyər irəli nəzər saldı və maşının işığında küləyin qabağına qatıb sovrulan dən qılçığı kimi ard-arda gətirdiyi nizamsız, iri qar tozanaqlarını göstərdi, - bütün gecəni yağıb do-yub, indi də püsəkləyir.

Ovuclarını ağzına tutub hovxura-hovxura isidəndən sonra isə palaz və döşəkqarışığı arxa bortacan sürüdüüyü yaralıya üz tutdu:

- Ayə, ay dığa! - dedi, - düşürəm aşağı, min dalıma. Onsuz da sizi boynumuzda gəzdirmək bizim alın yazımızdı. Daha neyləyə billik? Bizimki də belə gətirib...

Deyib yaşına uymayan cəld hərəkətlə indilərdə kəsmiş ağappaq qarın üstə hoppandı, səliqə ilə yorğana bürüdüüyü ağır yükü çəkib üsulluca dalına şələlədi, yalnız rahlayıb belinə otuzdurandan sonra:

- Get qurban ol o əsgər balamıza! - dedi və həyəcədən hələ də xışıltı ilə nəfəs dərən qadına, o həm də titrəyirdi, düşüb ona kömək etməyi tapşırırdı. İntəhası bir-iki qədəm getmişdi ki, arxaya dönüb elə-belə, gümanəşək:

- Müəllimə, məni qınama, bu adam qımıldanıb eləmir, - dedi və gözləmədi görə o nə qərar verəcək, işığa çıxan kimi dalındakı şələni xəfifcə xışıldayan, pərqudan yumşaq qarın üstə uzatdı və ardınca ağır-ağır gələn adamdan ilk eşitdiyi:

- Ya Rəhməllah, məni peşman eləmə, -kəlmələri oldu, - hər şey Sənin əlindədi. Haqq Sənsən, rəhm, kərəm yiyəsisən. Səndən bu anasıölmüşə ömür yox, möhlət istəyirəm, bircə həftəlik möhlət!

Əllərini nəfəsi ilə təkrar qızdıran tərs-məzhəbin ta nə gözləməyə, nə də arvad moizəsi dinləməyə səbri qalmamışdı; nə vaxtdan dua ilə adam dirilmişdi?... Yaralının üzünü tezbazar açmağı ilə onun şüşələnen gözlərini görüb səfeh-cəsinə:

- Sonra da deyirlər, Qasım loxəbərdi, - söyləməyi bir oldu.

Bu qədər qar varkən, onun şəfəqi, ağılığı ətrafa nur saçırkən, maşının da bir cüt işığı uzun dərəni öz ziyasına qər q edirkən gözünə dünyanın qaranlığı çökən müəllimə başını bulaya-bulaya tənqəfəs halda ancaq bunuca pıçıldağa bildi:

- Balamın gələn yolu bağlandı... Yel ətəkli, quş qanadlı balamın!

Başı çiyinə düşən Rubenin nə qədər qəribə olsa belə, canı da bircə anda buzlanmışdı – qadın bunu əlini meyitə toxundurduğu ilk təmasdaca hiss elədi və dərhal da diz çökdü. Heç nəyi dəyişməyin mümkün olmadığı vaxtda bir tərəf-

dən də bu: bir qarışqa qədərində belə hünəri qalmamışdı, dəyib-toxunan olmasaydı, çökdüyü yer məzarı idi ki, durmuşdu.

- Niyə istəmədin qızlarının yanına qayıdasan, a binəva? Niyə sonacan dözmədin? Niyə səbrin tez tükəndi? Özünü də bədbəxt elədin, bizi də!... Qələmi sınaıydı yazı yazanın, - deyə-deyə qarşısındakı adamı devikmiş halda anasız quzu tək qırıq-qırıq, kəsik-kəsik imsilədi. Yoox, bu onun oğlu deyildi, o bu adamdan balasının iyini almırdı. Bəlkə, ona görə kipriyi də nəmlənmədi onun... Nə olmuşdu, Səidin ələ keçirdiyi xəbəri çıxan gündən gözünün yaşı bir hovur da qurumayan bəyəm o deyildi? Çaşqınlıq? Özünü itirmək? Ya sarsıntı? Bəs yox? Günü sabah Səidə qovuşmağın doyulmaz anlarını, təkrarsız sevincini yaşamağa hazırlaşırkən hər şeyi bir göz qırpımında alt-üst edən qəfil ölüm?!... Bir bilən olaydı, bu, Tanrı qarşısında onun imtahanıdı, ya balasının? Olmaya, elə hər ikisinin?... Xoş bir bayğınlıq içində ikən matın-qutun qurudan da bu idi... Hələ ağlamır, ağlaya bilmir, key-key tamaşa eləyirdi. Sanki gözünün yaşı burdan-buraca ürəyindən yox, olduqca uzaqlardan, bəlkə də, canının ən dərin qatlarından baş alıb gəlirdi...

Bütün taleyinin, bəlkə də, bircə andan asılı olduğu bu dəqiqələrdə hər şey necə də əksinə ola bilərdi?! Amma indi... artıq bu o deməkdi ki, Ruben yoxsa, Səid də yoxdu. Nə uğursuz yazı, nə nəhs tale, nə acı qismət?! Axı necə oldu, bunu birinci o yox, bəyənmədiyi axmağın biri hiss elədi? O demişdi axı bu, nəyinsə əlaməti. Bəlkə, nəse bilirdi o? Bəlkə, doğrudan, Rubenin axırına bu əbləhin özü çıxmışdı? Rəng-ruh söhbətini də qəsdən ortaya atmışdı ki, şübhələnen olmasın.

Üzünü çevirib meyiti, onun üst-başını bir daha gözdən keçirtirdi. İşıq yuxarıdan yox, düzünə düşürdü deyən Rubenin başdan ayağa hamısı Səidin olan xəz papağını, yun şərfini, tiftikli əlcəyini, bambaz köynəyini, mahud şalvar-pencəyini yarıqaranlıqda çox da aydın sezə bilmədi. Qoxusu çəkilməsin deyə oğlu əsgər gedən gündən yumayıb, eləcə dolabın üst gözünə yığıdığı o geyim-kecimdən elə indinin özündə, Rubenin əynində ikən də Səidin ətri gəlirdi – əlinin içi kimi bilirdi o. Üzə vürməyə da, bunu

günortadan sonra, hələ yol hazırlığı görəndə, evdə ikən hiss eləmiş və onların yad adamın əynində uzaq yol gedəcəyini düşünüb o çəlpəşik və ala-dolaşlıq fikirlərdən indiyəcən də özünə gələ bilməmişdi. Belə çıxırdı ki, oğul gedən yolu sahibindən xəbərsiz indi də əyin-başı gedirdi?...

Belə yerdə çaşmayıb neyləyəsən: meytin əyninə baxıb Səidi, üzünə baxıb Rubeni görür və heç cür fəhm eləyə bilmirdi ki, o yad sifəti, qat-qarışlıq iyi və doğma bala ətri ilə bu adam bu dəqiqənin içində daha çox kimdi, əli yetmədiyi Səid, ya urvatlayıb el-obasına yola saldığı Ruben?... “Səndən soruşacaqlar, deyərsən özünü-nüklərə, bu düşmənçilik sizi quru yurdda qoyacaq. Qoy qayıtsınlar Haqq yoluna. Axır ki, bunu deyən bir adam tapılmalıdı. O sən də ola bilərsən. Qorxma, de, cəsarətli ol, sözünü dəyişmə. Siz orda zəlil olmusunuz, biz burda... Səidi də məndən qabaq sən görəcəksən. Görən kimi tanıyacaq o səni. Nədən olmasa da, əynindəki paltardan tanıyacaq. Deyərsən, onların halallığını Məryəm xaladan özüm almışam” – hələ Qızılyaldan çıxanda demişdi ona bu sözü...

Belə oldu ki, Rubenə geyindirirdi o paltarı bu dəfə tək baxışları ilə deyil, əlləri ilə, həm də təkrar-təkrar oxşadı və qəfildən ona qiyyə çəkdirən də o dumanlı, çaş-baş fikirlərin, anlaşılmaz və qorxunc mənzərənin yaratdığı xof oldu. İş onda idi ki, Ruben burda dəfn olunsaydı burda, vətəninə qaytarılsaydı orda, fərqi yox idi, sağ adamın paltarlarını onun əynindən soyxa kimi soyunduracaq, hara gəldi atacaq, hələ yəqin:

- Səni mirasa qalasan,-da deyəcəkdilər.

Uzada-uzada qəhər dolu səsle:

- Səəiiid!... Ay Səəiiid! Bəy libası ona-buna kəfən oğul! - sızlaya bildi və nə oldusa, ondan sonra oldu, - cəllad əlində qalan bala! Evimi yıxan yetim!...

Əvvəl-əvvəl sakit, səssiz-səmirsiz ağlayır, ehmalca için-için hıçqırırdı, elə ki, dil deməyə başladı, naləsi çöllərə düşdü:

- İtin-pişiyyin ollam, ya yeri-göyü yaradan! - deyirdi, - mənə bala dağı çəkmə, -deyirdi, - tək Səidim qayıdıb gəlsin. Balamı səndən istəyirəm. O günü gözümnən görüm, sonra məni kor elə, - deyirdi, - kar elə, lal elə, tək görüm o günü!

Ağlığından lile vurulmuş kimi açıq-göy rəngə çalan qar, üstündə bürüncəyinə görə çox cantaraq görünən cəsəd, yanında ağır deyən, dedikcə də havalanan adam... Bacıları maşından endirib gətirən də o ah-zar, o nəva oldu:

- Nə dərd dedin qail oldum, qanlı fələk, nə zəhər verdin içdim, cövrün qalmaqda çəkməyim, dağ kimi cavan ərimdən, bir üzü qız, bir üzü gəlin balamdan oldum, bu nəyin intiqamı, imtahanı belə?

Deyirdin bəs o səs tək dumanlı dərələrə, yal-yamaca yayılmır, çəkilib tutqun, boz-bulanıq göylərə gedir, əriyib sona, sonsuzluğa qovuşur. Ona görə də kəsilmir, yox olmur, sanki yenidən geri qayıdır...

- Bir müqəddəs ocağını ziyarət eləmədim, İlahi, eləyə bilmədim, keç günahımdan! Mənim Məkkəm də, Mədinəm də Səid gələn gün qədəmi torpağa dəyən ilk yer olacaq. Gecə-gündüz şükür duası qılacam, ziyarətə oranı eləyəcəm, pirə, ocağa oranı döndərəcəm... Sənə sığınmışam, ya Rəsul-Allah!

İndi o ağlayan kimi ağlamır, ac qurd kimi ulayır və elə bilirdin, ara-sıra uzaqlardan da qurd ulartısı və cürbəcür səslər eşidilir. Bəlkə də, görünməmiş bir sükut hökm sürdüyündən hər şey bu qədər aydın hiss olunmaqda idi. O nagəhan səslər min ağac gəndən keçəni də yerindən elərdi, qalmışdı ikicə addım o yanda bayaqdan əlləri qurşağında üst-üstə, əmrə müntəzir kimi, fəfəğir dayanmış adam ola. O özü də bilmədi, necə oldu əlini doğması tək vanəfsa qoparan qadının kürəyinə qoydu, mehr dolu xırıltılı səsle:

- Ağlama, Məryəm xanım, - dedi, - bu qapını bağlayan bağlayıb, açanı yoxdu. Nə bu bədbəxt ermənidə günah var, nə Səiddə, nə də bizim Həbibdə. Gec bildim, amma bildim: bu xarabada qeyrətli olmağın cəzası ölümümüş. Gərək qabıqıqalın olasan. Onda işlərin yağ kimi gedər. Vətən sevdik, can qoyduq, təəssüb çəkdik, axırı?... Hərə öz kef-damağında, arada beli sınan biz olduq. Allah bəsin evin yıxsın.

Qəhərdən səsi boğuldu, dedin bəs nəfəsi gedib-gəlmədi, amma qadın da o pas tutmuş, kal səsə yox, qəfil hənirtiyə şəkənlə başını qaldırdı. Ətrafı diksinə-diksinə seyr elədi və əvvəlcə ona elə gəldi, gözüyaşlı olduğundan sirr pərdəsinə

bürünmüş yan-yörəni dörd görür. Ancaq əbəs yerə: qayıdıb gələn bozyallar idi, bu dərin dərələrin, quşqonmaz sıldırımaların, ucsuz-bucaqsız bəhr-biyabanın əbədi sakinləri... İşığın və qarın ziyasında çöməltmə qonqudub işıldayan gözlərini ağlayıb-sıtqayan ağısifət qadına, onun böyür-başındakı adamlara dikərək kirimişcə tamaşa eləyirdilər. Bir bilən olaydı, onlar niyə qayıdıb, ağıcının səsinə səs verməyəmi gəlmişdilər, ya dünya bina olandan bəni-adəmdən eşitmədikləri nəvəmi onları yoldan eləmişdi? Necə olurdu, görəsən bu, insan da qurd tək in ulaya bilirdi?!

Beş nəfər idi onlar. Tək biri dinmir, danışmır, deyəsən, yanında oturan adam da buna görə onu dillə ağlayırdı. Səsi qurd səsinə oxşayan da o idi. O biri iki nəfər, fəryaddan havalanıb gəlmiş bacılar da ona baxıb ağlaşırdılar; ilk dəfə idi saçını belə yolan, üzünü belə cıran, dizlərinə o cür döyən adam görürdülər... Ucaboy, şaqqalı adam da öz itiyinin, oğul balasının hayında idi... Kim bilir, ola bilsin, heç o da ağlamazdı, amma qadının dağı-daşı dilə gətirən naləsindən, göylərdən gələn səs-ündən hövllənib fəğan eyləyir, üzü dağlara:

- Həbib heeeyyy! Ay Həbiib! - deyibən sanki harasa yol gedən oğlunu çağırırdı, - çıraqtı haqdan sönən balam! Yeriyanə yol, danışana dil verməyən balam!...

Çağırır, çağırır axırı dayandı. Toxtayıb azmaz özünə gəldi, zehni-fikri duruldu, sübhün erkən dəmlərində gördükləri daha da aydınlaşan kimi oldu. Ağıcının sifətinə nəzər salmağı isə sanki hər şeyin sonunu gətirdi: onun ağlayıb-bozlaşmaqdan irilən şişkin, islaq yanağında, işıldayan badamı gözlərində qurdun əksi gözə dəyirdi... Bu nə idi belə?... Nə baş verirdi, görəsən, burda? Qəfildən ona elə gəldi ki, bir az da belə getsə, başını qaldıraraq sifətindən nur yağan bu nəcib və xanım-xatın qadının yerində bir ana qurdun peyda olduğunu görəcək. Çünki nə o, bir saat əvvəl gördüyü insan, nə də bu bozyallar o görün çərdəmişlər idi, burunlarını dik tutaraq insanla birgə ağız-ağıza verib sanki onlar da öz

ölüsünü ağlayırdı: dərələri cana üşütmə salan, vahiməli qurd ulartısı başına almışdı – kim deyər bilərdi, bu da onların ağısı deyil?...

O səsin vahiməsi üzündə qaya sərtliyi olan kəl boyda kişini necə basmışdısa, dişi-dişinə dəyir, tir-tir titrəyirdi. Heybətdən qışqıran əksər adamlar kimi o da rıqqətə gəlmiş halda ucadan:

- Bismillah, rəhmani-rəhim... Allah, sən saxla! Sən özün kömək ol, ya Rəbb-Allah! Bu nə müsibətdi? - deyib təkrar-təkrar vird elədi, ancaq qorxusu onunla da dəf olmadı. Sağına baxıb qurdları, soluna baxıb bacıları, qarşısında isə gözüne tamam ayrı cür dəyən ananı gördü və xofdan qurtulsun deyər, daha bir cəhd edib, üzünü son ümid yeri kimi elə ona da tutdu:

- Bacı, yazıqsan, bir hovur kiri, fatihə verəcəm, - dedi, dalınca da özünü yığışdırıb, başqa bir avazla əlavə elədi, - Allahummə-səlli-əla-Muhammədin-və-ali-Muhamməd...

Arada səsi yavaşlayıb uzaqlaşdı, sonra qısa sakitlik oldu, zikr edirmiş kimi tək-cə dodaqları tərpendi, təzədən pıçıldı eşidildi, bir də iri, qara tükü sağ əliylə salavat çevirib ucadan:

- Əl Fatihə!-deyəndə açıldı...

Qəribin ŞEİRLƏRİNDƏ "qəriblik"

Qəribi uzun illərdi tanıyıram. İlk tanışlığımız internetlə başladı, adi bir mübahisə sonra yaxından tanışlığa və hətta dostluğa gətirib çıxardı. Mübahisə də ondan ibarət idi ki, Qərib mənim sərbəst şeirlərimi qəbul etmirdi və mən biləndə ki, o, qədim Borçalımdandı və Zəlimxan Yaqubla yaxındı, qərara aldım ki, oturaq bir çay içək. Günlərin bir günü çay içdik və bu çay söhbəti aramızdakı "problem"i yuyub apardı. Ədəbiyyat anlamında mən çay stolunu qarşılıqlı anlaşma üçün vacib bir şərt sayıram. Onda adamlar bir-birini daha yaxından başa düşür. Sonra iş elə gətirdi ki, BSU-nun yaradıcılıq fakültəsində mənimlə görüş oldu. Qərib də həmin fakültədə oxuyurdu. Burda da bir-birimizi yaxşı tanıdıq. Yenə günlərin bir günü BSU-nun yaradıcılıq fakültəsində dərs dedim və Qərib də oldu mənim ən sevimli tələbəm.

İlk baxışda sadələvh görünən, amma həyatın bütün dolambaclarından keçən, dostlara sədaqətli bir insandı Qərib. Daim tələsən, yuxa şeirlər yazan, şeirlərində maraqlı detallara, axtarışlara üstünlük verən maraqlı şairdi Qərib.

Və bu günlər şeir qovluğunu mənə verdi, - müəllim, vaxtınız olanda baxarsınız, - dedi. İndi həmin şeirlərlə üz-üzəyəm. Qəribin şeirlərinin əksəriyyəti nəğmə şəkliindədi, bu nəğmələr uçuş Borçalıya, Təbrizə, Dərbəndə və Qarabağa. Mənə elə gəlir ki, ancaq nəğmələr uça bilir, ona görə də Qərib şeirlərinin əksəriyyətini nəğmə üstündə yazıb. Çünki nəğmə olmadan bir yerdən başqa bir yerə uçuş etmək mümkün deyil.

Ay tələsik gedən gözlə,
Yavaş yeri, ayaq saxla.
Mən qəribəm bu yerlərdə,
Apar məni qonaq saxla.

Və yaxud

İnsafın olaydı, könül bağımndan,
Gülümü dəyəndə, ay qara gözlüm.
Azadlıq istəyir ruhum bədəndən,
Mən səni görəndə, ay qara gözlüm.

"Azadlıq istəyir ruhum bədəndən" misrası Qəribin bütün şeirlərinin baş mövzudur, əsas ideya xəttidir. Burda da uçuş etmək məsələləri yenə gündəmdə qalır. Şair azadlıq aşiqi olduğundan hətta ruhun da azadlığını istəyir.

Qəribin şeirləri həyatın və dünyanın amansız yollarından keçir, bəzən sarsılır, dayanır, bəzən də həmin yerlərdən tələsik uzaqlaşır. O, şeirlərində həyata yüngülcə toxunur, ehtiyatla hadisənin nədən ibarət olduğunu öyrənir.

Sanki hər şey çevrilibdir tərsinə,
Təmizliyi itiribdir tər sinə,
Bilmək olmur düzü nədir, tərsi nə?
Yay qış ilə, payız yazla fırlanır.

* * *

Ağlar gözlər saxtalaşmış, saxtadır,
Quru gözdə qanlar laxta-laxtadır,
Sanki qəlblər daşdır, ya da taxtadır,
Çox çox ilə, az da azla fırlanır.

Yaşadığımız dünyaya bu cür ironik, daha dəqiq desək, gülməli tərz, amma bu tərzin altında hadisəyə ciddi münasibət şeirin əsas məzmununu təşkil edir. Qərib monoloqlar şairi deyil ki, uzun-uzadı vətəni tərifləyib böyük bir nitq söyləsin. O, gördüyü cizgiləri qısa şəkildə, özünəməxsus tərzdə tərənnüm və təsvir edir. Onun yaradıcılığında vətən anlayışı mühüm yer tutur. Yuxarıda dediyim kimi, vətənin dağı-daşı, düzü-çəmənini, insanları, şəhərləri müxtəlif üsullarla tərənnüm olunur. Onun oğluna xitabən yazdığı şeirdən də görürük ki, vətən anlayışı şair üçün hər şeydən birincidir.

Səni böyütmüşəm vətənim üçün,
Canını qurban et torpağa, oğul.
Vətən namusundur, qeyrət yolunda,
Tabutun sarılsın bayrağa, oğul.

* * *

Ah-nalən qəlbimi yaxmaz, inan ki,
Qəlbimdə şimşəklər çaxmaz, inan ki,
Gözümün yaşları axmaz, inan ki,
Qoymasın yurduma qar yağa, oğul,
Canını qurban et torpağa, oğul.

Vətəninə həyatı qədər sevən şair birdən-birə gileylənir. Kədərə, qəm dəryasına qərq olur. Həyatın çətin anlarında “Məni məndən soruşmayın” deyir. Şeirin sonuna çatanda görürsən ki, şairin kədəri ictimai kədərdir. O, Qarabağ dərini fərdiləşdirir. “Mən mən deyiləm, mən vətənim, qaçqınam, köçkünəm” - deyir. Vətənin dərnlərini könül qəminin müstəvisində açıb göstərir. Əgər vətənin ərəzi bütövlüyü pozulubsa, demək, bütün insanlar qərirdir. Burda ancaq qar yağır, çovğun əsir, çəməndə güllər əsmir. Aşağıdakı bənddə çəməndə güllərin əsməyi çox gözəl poetik bir tapıntıdır. Çəməndə çiçək əsmirsə, demək, dünya və həyat kədərli. Əgər əsirsə, həyat şəndir.

Məni məndən soruşmayın,
Mən Qəribəm vətənimdə.
Qarlar yağır, çovğun əsir,
Güllər əsmir çəmənimdə.

Qəribin şeirlərinin, demək olar ki, 95 faizi sevgi şeirləridir. Bu şeirlərdə Qərib elə qərirdi

ki, qərib. Yəni bu yerlər üçün o, doğma deyil, sevgisi ilə, dərini ilə qərirdir. Vaqif Bayatlı Odər bir şeirdə dedi ki, “Şairlər qərirdi bu yer üzündə”.

Klassik ədəbiyyatımızda olduğu kimi, Qəribin şeirlərində də aşiq öz sevdindən gileyli və kədərli. Sevgili aşiqə laqeyddir, onun göz yaşlarına biganədir. Demək, bütün zamanlarda eyni cür sevmək olurmuş və eyni cür də unudulmaq bir tale işi imiş.

Ey məni özünə can bilən canan,
Canımdan can çıxır, hardasan indi?
Deyirdin: “Kədərə atmam səni”,
Həsrət məni yıxır, hardasan indi?
Canımdan can çıxır, hardasan indi?

Bu bənd mənə dünyanın “Nəsimi gərdisi”ni xatırlatdı. Elə bil Nəsimi bu fırlanan dünyaya xitabən bu şeiri oxuyur və intonasıyadan görünür ki, Qəribin qərirliyi min illərin sevgi şeiri və sevgi kədəri ilə bağlıdır. Qərib saz üstündə gəlib ədəbiyyata. Qədim Borçalımızın şair ürəkli, səmimi bir oğludur. Onun şeirləri Borçalının folklorundan baş qaldırır, havalanır, min illərin dünya qəmi ilə bizi tanış edir. Dünyanın qəmi yaman şirindi. Vətən həsrəti, yurd həsrəti ilə qərib olan, amma dostları və sevənləri arasında qərib olmayan Qərib dostuma yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzu edirəm.

Qəşəm NƏCƏFZADƏ

İnqilab İSAQ

CƏNNƏTİN BAĞBANI

Bu çöl daşdı,
Bu çöl alağ.
Belləmişəm
Varaq-varaq.
Daşı seçib
Daşlamışam.
Alaqları
Yolub-yolub,
Yerində gül,
Gül əkməyə
Başlamışam.
Yerdə tingə
Puçurlanıb.
Çöl güllənib,
Çöl dillənib,
Cənnət olub.
Bu cənnətin
Bağbanı bağ,
Zəhmət olub.

GÜLLÜ BİNA

Nənəm tez-tez sulayır
Həyətdəki gülləri,
Güllərin də uzanır
Dibçək-dibçək əlləri.
Güllərə bax? güllərə
Salamlayır hamını,
Bacarırsan indi gəl
Onları bir-bir tanı/
Gül ətrinə bürünüb,
Gül kimidi otağım,
Ətir saçır yatağım.

Yaşayırıq axı biz
Uca, qəlbi binada.
Güllərin də döyünür
Sanki, qəlbi binada.
Eyvanlar dibçək-dibçək,
Güllərdən tutub bəzək.
Sevinirəm nə yaxşı
Belə açılır səhər.
İndi bizim binaya
Güllü bina deyirlər.

QAÇIN, QAÇIN YALANDAN...

Yalan elə yalandı,
Yalan elə yamandı.
Evi yandı yalanın,
İnanmayın amandı.
Yalan üzde qızarıb,
Yalançıdı Əliş də.
Min yalanı boylanır
Bu oğlanın hər işdə.
Nə soruşsan, dilində
Bircə doğru sözü yox.
Necə ona inanaq,
Bir sözündə özü yox.
O, yalanla aldadır
Dostlarının çoxunu.
Elə yalana çıxır
Hey yozsa da yuxunu.
Ona görə tək qalıb
Hamı qaçır Əlişdən.
Bu oğlanı görəndə
Soyumazmı əl işdən?
...Qaçın, qaçın uşaqlar,
Qaçın, yalandan.
Axı deyın, nə çıxar
Yalan kimi yamandan?

“CİM”- MƏNİM DOSTUM

İsti soba yanında
Xumarlanır pişiyim.
Oynayır öz- özüylə
Yumarlanır pişiyim.

Başına sığal çəkdim
Gözünü açdı, yumdu.
Adını “Cim” qoymuşam,
Axı mənim dostumdu.

KƏNDİMİZ

Cəbhə kəndinə
Səngərlər yaxın.
Əsgərlər durub
Sırayla, baxın.

Deşik-deşikdi
Hər daş, hər divar.
Güllə səsindən
Qorxmur uşaqlar.

Dostlarım bilir
Vətən şirindi.
Vətənsiz günəş
Axı kimindi?

Atam torpağa
Dən atıbdı, dən.
Torpaq eşqidi
Tumu cücərdən.

Azalmır, sönmür
Heç vaxt odumuz.
Öz kəndimizdi
Həm də ordumuz.

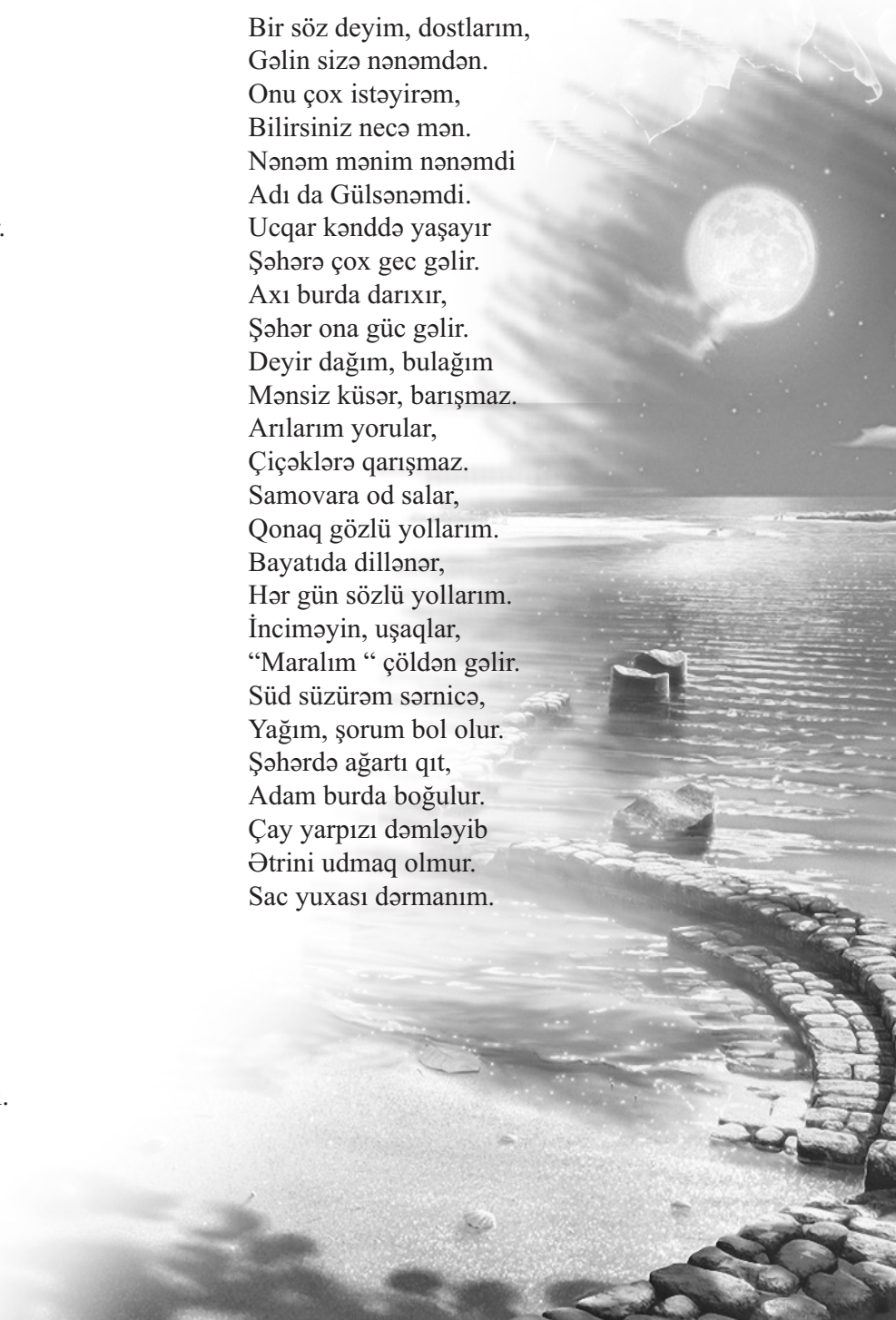
QALAÇA

Kəndimizin daş hasarı,
Pozulmayıb baş hasarı.
Eldə adı- Qalaçadı
Qayaları buruq-buruq.
Hər daş oxdu, bir haçadı.

Mərdlik, döyüş nişanəsi
Cığırından tarix ötüb.
Oxunmamış bir kitabdı,
Qalaçanı tarix örtüb.
Babam deyir, bu daşların
Daş dişləri nərdivandı.
Düşməne çox sinə gərrib
Basılmayan pəhləvandı.
Dünya görmüş bir qocadı,
Qalaların nəvəsidi
Qalaçadı, qalaçadı.

NƏNƏM, NƏNƏM...

Bir söz deyim, dostlarım,
Gəlin sizə nənəmdən.
Onu çox istəyirəm,
Bilirsiniz necə mən.
Nənəm mənim nənəmdi
Adı da Gülsənəmdi.
Uc qar kənddə yaşayır
Şəhərə çox gec gəlir.
Axı burda darıxır,
Şəhər ona güc gəlir.
Deyir dağım, bulağım
Mənsiz küsər, barışmaz.
Arılarım yorular,
Çiçəklərə qarışmaz.
Samovara od salar,
Qonaq gözlü yollarım.
Bayatıda dillənər,
Hər gün sözlü yollarım.
İnciməyin, uşaqlar,
“Maralım “ çöldən gəlir.
Süd süzürəm sərnicə,
Yağım, şorum bol olur.
Şəhərdə ağartı qıt,
Adam burda boğulur.
Çay yarpızı dəmləyib
Ətrini udmaq olmur.
Sac yuxası dərmanım.

YOL XƏRİTƏSİ

Elşən ƏZİM

1975-ci ildə Kəlbəcərdə anadan olub. Gəncə Dövlət Universitetinin filologiya, Bakı Slavyan Universitetinin yaradıcılıq fakültələrini bitirib. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyinin üzvü, "Söz odası" qəzetinin təsisçisi və baş redaktorudur. 2013-cü ildə Qırğıstanın paytaxtı Bişkək şəhərində düzənlənən "Türkcənin Uluslararası Şeir Şöləni"nin iştirakçısı olub. 2013-cü ilin iyun ayında Türk Dünyası Yazarlarının Bakı Toplantısında Dünya Gənc Türk Yazarlar Birliyi tərəfindən Türk Dünyasına Xidmət Ödülü ilə mükafatlandırılıb.

Çap olunan kitabları:

Könlümə yağan yağış – Bakı, Şur 2000

Yuxu danışırım- Bakı, Borçalı 2006

İllərin o tayı – Bakı, Qanun 2014

ÖZÜNÜ YANDIRAN ADAM

Axşam evə boş qayıdan,
əlin yanıb.
Yol yoldaşın şər olubmu,
su deyəndə dilin yanıb?
Taleyinin oyununda
zərin itib, xalın yanıb,
özünü yandıran adam.

Neçə qaranlıq mətləbə
odunun işığı düşdü.
Yaddaşımı itirənin
yadına uşağı düşdü.

Qara kösöyə dönmüşdü,
əlində qızardı bu od.
Qarabağdan
özünlənmi gətirmişdin?
Ah çəkdin, közərdi bu od.

Bir qudurğanın çörəyi
sökülən daşından çıxır.
Bu qədər içi yanan var
niyə hamının tüstüsü
tək sənənin başından çıxır?

Sənə ucadan baxanlar
səni çox uca görəndə
türkü-türkü söz deyəcək.
Səni bir qoca görəndə
yanındakı nəvəsinə
“cızz” deyəcək.

Çox darıxma, bu dünyanın
hələ bundan pis günü var.
Tək deyilsən, yan-yörəndə
çox kösöyütüstülü var.
Bir gün o da alışıacaq,
bir gün mən də alışıacam,
özünü yandıran adam.

AXI BU BAHARDA TƏZƏ NƏ VAR KI

Axı bu baharda təzə nə var ki,
Gəlir nəfəs kəsən sazaqlar üstə.
Elə ötənlik yarpaqlar açır,
Elə ötənlik budaqlar üstə.

Hardasa bir köhnə ümid var, o da-
Avazda boy atır, səsdə göyərir.
Axı bu baharda təzə nə var ki,
Hər ot öz kökünün üstə göyərir.

Gəlir torpaqların anım günləri,
Gəlir şairlərin efir mövsümü.
Tumarlı yalanlar havalandırır
Neçə növ mizrabla neçə növ simi.

Burda ev gözləyir evsiz adamlar,
Ordakı boş evlər adam gözləyir.
Burda sakit-sakit düşür axşamlar,
Daşlara ilişən sədam gözləyir.

Yenə boğazıma tıxanıb qalır
Deyə bilmədiyim sözün ağrısı.
Yenə görən gözdən oxunub qalır
Haçansa tökülən gözün ağrısı.

O köhnə hamamdı, o köhnə tasdı,
Sözdə bahar gəlir, sözə nə var ki...
Bu yaz iyirmi il əvvəlki yazdı,
Axı bu baharda təzə nə var ki...

BƏXTƏ YAZILAN ŞEİR

Vaxt yeyindi, baxt arxayın,
Ha gözlə, yüz ilə gəlir.
Arzular qayıdır,
suyu
süzülə-süzülə gəlir.

İlmədi hana üstündə,
Qovğadı yenə üstündə.
Yatır dəfinə üstündə,
İlan da qızıla gəlir.

Taleyin işi deyilmiş,
Çərxin gərdişi deyilmiş.
Əcəl də kişi deyilmiş,
Sallanıb naz ilə gəlir.

BİR GÜNAHKAR GECƏ

Yuxumu külək aparır
Yazılmış səhifə kimi.
İşıqlar göydələnlərdən
Asılıb kal meyvə kimi.

Bu suçu, vallah, edəcəm,
Göz yum, ay Allah, edəcəm.
Bu gecə günah edəcəm,
O dünyama töhfə kimi.

Bu həyatı bilməmişəm,
Nədir adı, bilməmişəm.
Ömrün dadın bilməmişəm
Bu gecəki səhvə kimi.

SİĞMAZ

Yolları duman sevgidi,
əriyib daman sevgidi,
bu sevgi yaman sevgidi,
qaydaya- qanuna sığmaz.

Nədir könül, nədir sinə,
yatmaz vaxtın ütüsünə,
dağ çayıdır, vadisinə
qılınçdır, qınına sığmaz.

Yağışı canında gələr,
coşqusu qanında gələr,
ömrün bir anında gələr,
ömrün bir anına sığmaz.

BUDAQDAN DÜŞƏN GECƏ

Qaranlıq asılıb əyir budağı,
Qopur o budaqdan bu gecə düşür.
Gecə ha oynayır əsəblərimlə,
Yenə qismətinə heç-heçə düşür.

Yenə gecə ilə söz yaşıl olur,
Aya-ay, günə-gün düz yaşıl olur.
Ayaq izlərinə göz yaşıl dolur,
Yolların bəxtinə gölməçə düşür.

Edir dar ağacı mənim sazımı,
Asır hər simindən bir avazımı.
Allah, özün yoxla alın yazımı,
Öz dəsti-xəttinə gör neçə düşür.

TUNCAYA

Atanın yurdsuz-yuvasız
Halını hardan biləsən?
Nə qəmlər kəsib sağımı,
Solunu, hardan biləsən?

“Dilqəmi”ni qəm sındırar,
Həm ağladar, həm sındırar.
Qol açırsan, kim sındırar-
Qolunu, hardan biləsən?

Adı qalib Kəlbəcərin,
Söylə görüm şirin-şirin.
Adını bildiyin yerin
Yolunu hardan biləsən?

* * *

Ay könül sındıran, ay ürək üzən,
Ürək sənün üçün güldümü, üzdün?
Bilmirəm yolunu kəsdimi, qırdın,
Bilmirəm xoşuna gəldimi, üzdün.

Axı nə bilirsen bu sirr dünyada,
Dərdi tam, sevinci kəsir dünyada.
Süd gölü gəzirdin qısır dünyada,
Göz yaşım sən deyən göldümü, üzdün?

Daha nə yellərsən gənnən əlini,
Görmürəm dumannan, çənnən əlini.
Gümanın mənəydi, mənnən əlini-
O vaxt Elşən Əzim öldümü, üzdün?

TƏCNİS

Nə sirri-billahsan, nə möcüzəsən?
Çiçəklər incimər, ay arı, sənnən.
Mən orda bir gülə könül vermişdim,
Deyirlər görüblər a, yarı sənnən.

Qələm al, daşın da üstə süsən çək,
Aparmaz yağışlar, yumaz su, sən çək.
Nazını mən çəkim, balını sən çək,
Olaq bu çəmənə a, yarı sənnən.

Elşən, yek atdırsa bu çəmən zərə,
Dönər gözlərimdə puça mənzerə.
Zərgərsən, bənzəyir bu çəmən zərə,
Qiyməti mənəndi, əyarı sənnən.

TİRE

Elşən Əzim (1975 - 20.....)
Adımızın arasında “və” yazılmadı,
Biz nə edək? Hər yazının bir yazanı var.
Adımızın arasında tire qoyuldu,
O tiredən aşağıda qır qazanı var.

Bu işarə aramızda sırat kimidi,
Gülür üzün, cənnətdirmi məkanın indi?
Mənim yerim ömür kimi, həyat kimidi,
Həyatın da əyləci bir, sükanı mindi.

Adımızın pərsəngə də təmənnası var
Tərəzinin bir gözünü əyən yük kimi.
Adımızın iki tayı, bir mənası var,
“oğul-uşaq”, “qapı-baca”, “ev-eşik” kimi.

Mənim adım bir sevginin doğum günüdür-
Sənin adın bir sevginin ölüm tarixi.
Adımızın arasında tire qoyuldu,
Göz yaşıyla yumaq olmur, gülüm, tarixi.

TUNCAY ÜÇÜN YOL XƏRİTƏSİ

Yolların əvvəli, axırı taraz,
Hamının düz yolu, əyri yolu var.
Yol çox olan yerdə yoldaş tapılmaz,
İndi hər adamın ayrı yolu var.

Kal meyvə kimidi yol işıqları,
Ona da güvənmə, bir daşa bənddi.
Sözün pünhandırsa, sirdaş arama,
Sırrın bir ucu da sirdaş bənddi.

Alın qırışydı cığırlar dağın,
İndi yol əsridir, yol erasıdır.
Bir də görərsən ki, dost tanıdığın
Yolunda nəzarət kamerasıdır.

Görərsən gözləri yol çəkən “dost”un
Çəkir ayağının büdrədiyini,
Çəkir dizlərinin titrədiyini.
Şirin söhbət ilə qatır başını,
Çəkir hər səhvini, hər yanlışını.

Yolunun bir yanı uçurum olar,
Adamı bax ordan atar adamlar.
Dilindən söz alıb qaçıran olar-
Diktafon adamlar, radar adamlar.

Səni başqasıyla səhv salar biri,
Əsəbin qorxuya, hədəyə gəlməz.
Sözünün başına ip salar biri,
Sözün şahə qalxar, yedəyə gəlməz.

Yolların əvvəli, axırı taraz,
Hamının düz yolu, əyri yolu var.
Yol çox olan yerdə yoldaş tapılmaz,
Ay bala, hər kəsin ayrı yolu var.

DAŞIN DA KÖVRƏK YERİ VAR

Evdır, hörgüsündən düşüb bir daşı,
Sınəmdə köhnə bir ürək yeri var.
Qayadır, çatında bulaq hönkürür,
Görürsən, daşın da kövrək yeri var.

Xəyaltək gözünə yenə görsənəm,
Dolanım başına yenə, pır, sənin.
Siyah tellərini meh öpür sənin,
Gizləmə, saçında külək yeri var.

Tale sən çiçəyi bağdan eyləyər,
Bağ tufan eyləyər, bağ qan eyləyər.
Gülün qulluğunu bağban eyləyər,
Tez gəl, budağımda çiçək yeri var.